

ბუჩქი
ერსვენებისა

10-12
2005

975/2
2005

აქტუალური
 პირადობის
 სასურველად
 თხოვნილი

მისამართი: თბილისი
 მთაწმინდის რაიონი
 ბორჯომის გზა

კონსულტაციები
 ირან ზეზუაძე

მისამართი: თბილისი
 მთაწმინდის რაიონი
 6060 (300060) ქაბახაძის ქ.

საქართველოს ელექციის
 ადმინისტრაცია

მისამართი:
 მარინე კაკაბაძის ქ.
 ნინო დოლიძის ქ.
 რამის ქუჩაზე
 ინგა ლუბიძის
 ნინო ტუშუაშვილის ქ.

მისამართი: თბილისი
 მთაწმინდის რაიონი
 ინგოლა ავალიანის ქ.

მისამართი
 ვია ლაში

საქართველოს საარჩევნო
 მართვის ბიუროს
 გენერალ ბურჭულაძის ქ.
 დედალი ბიჭუჭაძის ქ.
 კახი ვაბუნიის ქ.
 თორნიკე გოგილაშვილის ქ.
 დიდი გოგილაშვილის ქ.
 ქუთაისის დიდი გოგილაშვილის ქ.
 ნინო ურიაშვილის ქ.
 ქუბუჯის ქ.
 მსოფლიო ქუჩის ქ.
 გიორგი წახარაშვილის ქ.
 თამარ სოსელიას ქ.
 ნინო ჯორჯიანიის ქ.

რეგისტრირებულია ქ. თბილისის
 შიდაწმინდის რაიონის სასამართლოს
 მიერ 12.04.99, № 49-88.
 მისამართი:
 პ. ინგოროვის ქ. №8
 ტ. 99-75-48
 E-mail: burji@posta.ge

ჩვენმა უზრუნველმა მეთოდმა
 ათწლეულში გადააბიჯა.

მძიმე და ძნელი მეთერთმეტე
 წელი დაიწყო...

ველარ მოვიცალეთ დაგვეგმილი
 საიუბილეო ნომრის
 გამოცემისათვის;

ამ ჩანაფიქრიდან მხოლოდ
 ქალბატონ ანა კალანდაძესთან
 დიალოგს გთავაზობთ...

უზრუნველს არსებობას სხვა პრობ-
 ლემებიც შეექმნა, მაგრამ ღვთისა
 და კეთილი ადამიანების

წყალობით კვლავ ვცოცხლობთ!..

ვიმედოვნებთ, საჩუქრო
 დროს დაგვიდგება...

შინათრისი

ნომარს სავაჲრი

ბრძანა ანამ (დიალოგი ანა კალიანდაქესთან).....2

საუნივერსიტეტო რეფორმა

საუნივერსიტეტო დარბაზის ინფორმაცია
(მონიტორინგის შედეგები).....6

„ბედი ქართული უნივერსიტეტისა“ (ბოლონიტყვა).....12

ჩვენი სკოლა

ა. ჭუმბურიძე, გ. გოგოლაშვილი, ვისია „დედაენა?“—13

უახლოვი შიკამთა

ვ. იმნაიშვილი, პუტო შუსარიხა და ნიკოლოზ
შვიდელიცის მიმოწერიდან15

უკვლავა რანონსა

ს. შარუშაშვილი, პლატონ იოსელიანი21

თვალსაზრისი

გ. კუჭუხიძე, რას ნიშნავს დამაშება27

ნ. იმედაძე, აკაკი წერეთლის პუბლიცისტთა29

თარღიანი

ღ. მინაშვილი, ა. ვეგანიძე, საქართველოს მოძიებული
თათბურის სულიერების ხადარავლთსე37

ინფორმაცია

ივანე ვაგეანიშვილის ხასელობის თბილისის
ხანელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის
მოვალეობის შემსრულებლის პროფესორ რუსუდან
ლორთქიფანიძის ბრძანებები 40

რედაქცია თანადგომისა და მეოცნებობის მადლობას უხდის
ქალბატონებს მანანა ტყეშელაშვილს და მანა კვიციანი-მედიას.

ბურჯი ეროვნებისა

BURJI EROVNEBISA

№10-12(96)

2005

უმთავრესი
ბურჯი
ეროვნებისა
ვახუშტის
სამშობლო ენა.
იასკო

ნომრის სახელი

პოტი - აკადემიკოსი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი ანა კაპლანდამ უპასუხებს ჟურნალის „ბურჯი ეროვნებისა“ მთავარი რედაქტორის შეკითხვებს.

- ქალბატონო ანა, თქვენ ბევრს საუბრობთ ქართული ენის ზაქმინდის, მისი ღირსების დაცვის შესახებ. რა აზრის ბრძანდებით, საერთოდ, სალიტერატურო ენის ნორმირების თაობაზე და როგორ წარმოგიდგენათ მწერლის ანონირივი თავისუფლება?

- ბატონო გიორგი უწინარეს ვთქვითა ნება მიბოძება, სულითა და გულით მოგილოცოთ ღირსესანინინავი თარიღი - ჟურნალის დაარსების 10 წლისთავი მთავალიყო ჟურნალის მთელს შემოქმედებით მოვლელს და მს შრავალდისოვიან შკითხედელს შრავალდისოვიან სიცოცხლეს ვესურვებთ ველას დმურთისა კვლავაც დიდხანს გამყოფით ქართული ენის და ქართული ენის სამსახურში!

„ჩვენი გამოთხიბი ძირითადი მიზანია ქართული ენის სამსახური“, - აცხადებთ თქვენ, გამოთხიბი (შემდგომში უკვე - ჟურნალის) ერთერთი პირველი ნომრის ფურცლებზე და ჩვენდა სასიხარულოდ, უნდა ითქვას რომ დღემდე არ გიდალატიით ამ თქვენული აღთქმისათვის!

ბატონო გიორგი გილოცავთ ამ დღეებში იაკობ გოგებაშვილის სახელობის მედიით დავილდოვას რითაც დაფასდა თქვენი და თქვენი კოლექტივის დიდი ღვაწლი ენის წინაშე!

ახლა შევეცდები შეზღუდისდაგვიარად, ვუპასუხო თქვენს კითხვებს...

როგორც ცნობილია სალიტერატურო ენის ნორმები მერტანკულად მოვლდით ირდვიოდა მავრამ, ქვეყანაში მომხდარი ინტორიული კატაკლიზმების დროს ეს უფრო ხელშეხსახები ხდება ხოლმე, - სალიტერატურო ენაზე იკარგება კონტროლი და იგი მალევე იტბორება „ცოდმებრველებით“!

სალიტერატურო ენა ნორმების გარეშე არ არსებობს. ვფიქრობ, ენობრივი თავისუფლებაც, შეცნობილ აუცილებლობათა“ რიგს განემოუფრება, არა მგონია ბილწსიტყვიობა რომელიც დღეს ასე თაფმოწონებით იკადებს ფეხს ჩვენს მწერლობაში, „მწერლის ენობრივი თავისუფლებას“ მაჩვენებელი იყოს! მას... ნარკომანიაში ნაკლები ზიანი არ მოაქვს ჩვენნი ახალგაზრდობისათვის,

მოაქვს ჩვენნი ახალგაზრდობისათვის, ქვეყნისათვის დიდი ღლიას ნათ-

ქვამს (სხვა ვითარების გამო) ვაჭისხენებ: „მის მავრებელ ერს ხომ გული უტყდება თავის-თავზე, ხასიოება და იმედი ეკარგება და აქედამ განა დიდი მანძილიდაა სრულად განადგურებადმე“!

- თქვენ ბრძანებთ: ცეცხლზე შემოღებულ რქესავით უნდა თვალ-ურთის დევნება ენას. თუმცა, იმასაც აღნიშნავთ, რომ ვერ ვამცვეთ ღირსეულად დედანას. ამ პოზიციიდან, როგორ გესახებათ დღევანდელ დღეს მწერლის როლი თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის მოვლა-პატრონობაში? ხომ არ ფიქრობთ, რომ მწერლის ინტერესი სალიტერატურო ენისადმი მინგულა?

- დიას, კვლავაც მოვიგონებ ერთ ბრძნულ არაბულ ნათქვამს: ვმანველს ისევე უნდა ყოველ-წუთიერი თვალ-ურთის მიდევნება როგორც ცეცხლზე შემოღებულ რქესო. ასევე, მუდმივი და შეუნებელი ზრუნვა და ყურადღება სჭირდება ენასაც!

უახლოეს წარსულში შშობლიურ ენას ქვეყნის უმაღლეს ხელისუფალთაგან მერტი ყურადღება ემცეოდა. როგორც ბატონი არჩილდ ჩიჭოპავა იგონებს: „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ რვატომეულს მომზადება და გამოცემა რომელიც 19 წელი გაგრძელდა მამინდელი ცენტრალური კომიტეტის მდივნის კანდიდ ჩარკვიანის მუდმივი ყურადღებითა და დახმარებით მიმდინარეობდა! დღეს კა როგორც იტყვიან, დღეთის ანაბარად მიტოვებული ენა ეცემა და... ენის დაცემისაც აღარაფერი ავლია!

დიას, მწერლის როლი დიდაა თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის მოვლა-პატრონობაში! მოვიგონით ისევე დიდი ილია: „ჩვენი ენა არა ენას არ დაუვარდება ქვეყანაში. ნიჭიერი მწერალიც იმისათვის არის ხასარტული ენისათვის, რომ თავის თხზულებებში ენის სიმდიდრე გამოაჩინოს ხოლმე“!

საკვირაოა მწერლებისა და მკვნიერების გვარდოგვარდ დგომას რომ ენამ არ დაკარგოს ბუნებრივი განვითარების გეზი და მამართლებას! მიუხედიოთ ენას მიუხედიოთ ქვეყანას!

- თქვენ ბევრს საუბრობთ ლიტერატურულ კრიტიკაზე. კონსტანტინე გამსახურდას აზრი მინდა გავიხსენო: „ჩვენი კრიტიკა უგულბელ-

ფრეს ხშირად არა მარტო სტილისტურსა და ენობრივ მომენტებს შერწყმის შემოქმედებისას, იგი თვით იმის განსჯაში არ შედის, თუ რამდენად არღვევს ესა თუ ის მწერალი ქართული ენის ელემენტარულ ნორმებსა და სწორ წერას". თვლით თუ არა, რომ კლასიკოსის პრეტენზია კრიტიკის მიმართ სწორია?

- საუბრით ვეთანხმები და ვხიზარებ ბატონი კონსტანტინე გამახაბურდიას მოსაზრებას!

- თქვენ ბრძანებთ: „დღევანდელი დაწერილი ლექსი ფრედიოვის მერძია გუმინდელს და დაუნანებლად შემეძლო დამეხვია ლექსი, რომელიც აღარ მომეწონებოდა“ - არ ვფიქროვარ, რომ „ოქცვენი შემოქმედებითი მუშაობის მკაცრ კანონს“ შეეწი-რა ბევრი კარგი ლექსი? მეტი ლიბობერება ზომ არ არის საჭირო საკუთარი შემოქმედებისადმი? მით უმეტეს, რომ თქვენგან დაწერებულ ლექსს ხევისთვის ცრემლი მოუვდრია?... შესივ გაუიხსენოთ: თქვენ არ დაეთანხმეთ ქალბატონ ჭეთევან მაღალაშვილს და მისგან დაწერებული თქვენი პორტრეტი განადგურებას გადაარჩნეთ...

- თქვენი ბრძანებასა არ იფას ალბათ, მეტი ლიბობერება საჭირო საკუთარი შემოქმედებისადმი მაგრა... „მკაცრ კანონს“, რომელსაც ჩემი ბუნება მიკარნახებს, სად წაუვლელ?

იმ ერთმა სიტყვამ კი დამაფიქრა... დიას, ერთი ჩემი მორიგ კრებულში რატომღაც აღარ შევიტანე ერთი პატარა ლექსი და მჭობხველის საყვედურაც მივიღე... უნისობა მაშაკაცმა დამი-რეკა და კრებულისა იმ ლექსის ამოღებას მი-ზეხე მეთხოვა - ამ ლექსის წაკითხვასა ცრემლები მერეკა... „შეტდომია“, რა თქმა უნდა მომდევნო კრებულშივე გაამოქალაქოე...

ქალბატონი ჭეთევან მაღალაშვილი გახსენეთ...

არც ის აზრებდა იმ სურათს რო-მელიც მას როგორც შემოქმედს, არ აკმაყოფილებდა და ეს „თეი-სება“ ჩანს ბუნებრივად საკუთარი თავისადმი „კრიტიკულად განწყო-ბილი“ ყოველი ავტორისათვის! დიას, მან ხელაღებით დაიწუნა ჩემი ერთ-ერთი პორტრეტი. ერთხელ, როგ-ორღაც მოვიგონა: „გახსოვთ, თქვე-ნი პირველი პორტრეტი რომ დაეხიე? შეორესაც იგივე ბედი ელოდა თქვენ რომ არ წაგელოთ, ეს რამდენი ჩემი პორტრეტი რამ-დენი ნამუშევარი გამინადგურებია მტკვარში ვიღამიყრამ! აკოხბ ნიკ-ოლაძემ უთხრა დიტოს (მხატვა-რი დიტო შვერდნაძე - ა. კ. არ

გაკაართო ვე თავის ნამატებსო“...

- თქვენ ბრძანებთ: „ამა ჩაკეტულობაში თუ მიხსნა ჩემი პოეტური ნაწარმოებები საქვეყნოდ გამოყენისაგან?“... ნიშნავს თუ არა ეს იმას, რომ შემოქმედის არქივიდან ყველაფერი საქვეყნოდ არ უნდა გამოშვებულდეს - განსაკუთრებით, პირადი წერილები... არადა, ხდება, ხოლმე ამგვარად... თუ ასე ფიქრობთ, რომელი შემოქმედის მავალითს მოიფიქრობთ?...

- ვფიქრობ, შემოქმედის არქივიდან ყველაფერი საქვეყნოდ გამოსატანი არაა განსაკუთრებით, პირადი წერილები (ინტიმურ წერილებს ვგულისხმობ) მავალითებს მოყვანას მოუვრთლები.

- თქვენ ბრძანებთ: „ხალხურ კილოს საგანგებოდ მიემართავე ხოლმე კოლორიტის - ხალხურობის სურნელის შესანარჩუნებლად... მიე-მართავე ცხადია, მხოლოდ მაშინ, როცა ლექსის თემა მოითხოვს ამას. მაგალითად, ასე მოვიცეცი ფშაური ლექსების ციკლის წერისას...“

თქვენ გურამში დაბადდეთ, როგორც წერთ, „პირველი პოეტური შთაგონება“, „პირველი პოე-ტური სიტყვა“ თქვენს „სოფელს უკავშირდება...“ და რამდენადღაც დაეკვირვებივარ, თქვენს ლექსებ-ში გურული დიალექტის კვალი არა ჩანს... რატომ?

- თუ მტრუხველობაში არ ჩამოშვრთიქვა მოვიგ-ონებ ადვილს „გზაგაერის წერილებიდან“: „მართ-ალია თუ არა ჩემი მოხვეე, მე მაგის განხრევაში არ შეველო, ან რა ჩემი საქმეა ეგა? მე გაკვრით, როგორც გზაგაერო ვიხსენებ მას, რაც მისგან გამიგონია. ჩემი ცდა მარტო იმაშია, რომ იმის მტრისათვის იმისივე ფერი შემეგრინა და იმის სიტყვისათვის იმისივე კილო. თუ ეთ შევსარულე, ჩემი განზრახვაე შემისრულდება“.

„ფერი“ და „კილო“ ყოველ ქართულ დიალექ-

1982

საქართველოს
საბჭოთა კავშირის
საქართველოს
საბჭოთა კავშირის

ტურ სიტყვას თავებურც განუშვარებელი აქვს... ფშავ-ხევსურული სიტყვის „ფური“ და „კილი“, ჩემთვის... საკმაოდ უცხო აღმოჩნდა თანაც... უმაღლესი პოეზიით“ გაეცრებულის თავი მთვარეზე მეგონა!

ხალხური პოეზიის დადებულ კითხვებს მინდობა ასე შევხმინებოდი მხოლოდ - „თავის ენაზე“ ეს ლექსები მხოლოდ ასე გახმადრდნენ ჩემში...

ჩემს ლექსებში გურული დასაქვების კვალი რომ არ ჩანს ამასთან დაკავშირებით ისევ ჩემს ნათქვამს გაეფიქრობ: „ეკერ კიდევ ბევრი რჩება ამქვეყნად ამოუხსნელი ამოცნობი და ამდენად - განუშვარებელი“!

- თქვენ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებთ ნაწარმოებს სათაურს. გული ვწყვდებით რომ იძულებული იყავით, პირველ კრებულში რამდენიმე სათაურიანი ლექსი უსათაუროდ დაგებულათ. თქვენს პირველ ტომს ამ თვალსაზრისითაც გადავხედე 1970, 1971, 1972 წლებში დაწერილი ყველა ლექსი უსათაუროა. 1989, 1990, 1991, 1992, 1993 წლებში დაწერილი ლექსები სათაურიანი (ხაშის გარდა)...

შემთხვევითა ეს ფაქტი თუ შეიძლება აიხსნას? თქვენ ამასაც ბრძანებთ: „მშინადად, სწორედ სათაურს შეაქვს ლექსში სინათლე...“ დავით აღმაშენებლისადმი მიძღვნილი თქვენი ლექსი (სრული დასაძვლი...) ჩემთვის ხელმისაწვდომ ყველა გამოცემაში დაიბეჭდა უსათაუროდ; ორტომეულში ეს ლექსი დასათაურებულია - „ღირსშასხურებელი ქართულ მიწა-წყალს“... შეიძლება აიხსნას ეს ფაქტი?

- განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ლექსის სათაურს მინიჭებდით, არ ვანიჭებ, სათაური წერისას ისაღება ხოლმე (სხვეტი როგორც „უსათაურებას“!).

რაც შეეხება რამდენიმე ლექსისათვის სათაურის მოცულებას და „უსათაუროდ“ დატოვებას (მაგ. „ლოცვლებს გველი“, „ხატთან ანთია სანთელი ორი“, „კიდვართა მზე ვარ“ და სხვ.) ეს 40-იან წლებში ქვეყანაში შექმნილი ვითარებას გამოიწვევია.

1946 წლის 25 მაისს ჩემს ლექსების კითხვის საღამო მოეწყო შერაღობა კავშირში კითხვის დასრულებას შემდეგ ზრთა გაცვლა-გამოცვლა არ ყოფილა (ამას საკანგებოდ აღნიშნავდა ერთ-ერთი გაზეთი), მხოლოდ იმაზე იყო საუბარი რომ რაც შეიძლება მალე გამოცემულიყო ჩემი პირველი კრებული... იმ საღამოს მხოლოდ... მომავალი კრებულის ფორმატ-

ზე საუბრობდნენ, თავიანთ მოსაზრებებს უზარადად ნენ სმოგადობებს. კითხვის საღამოს შემდეგ პირველად გამოქვეყნდა ჩემი ოცდაათობი ლექსი გაზეთ „ლიტერატურა და ხელოვნებაში“ (რედ. გ. ნატროშვილი) და ჟურნალ „მშათობში“ (რედ. ა. მამაშვილი).

რამდენიმე თვის შემდეგ ლენინგრადში დაამუშავეს ლიტერატურული ჟურნალები „ხვეზა“ და „ლენინგრადი“, აპოლიტიკური და უიდეო ნაწარმოებთა გამოქვეყნებასათვის რასაც ჩვენშიც მოყვა სათანადო რეაქცია. რამდენიმე უფროსი თაობის მწერალთან ერთად მეც მოვეყვით კრიტიკის ქარცეცხლში. „ქმს ავლია ჩამოყალიბებული ცოდნა ცხოვრებას უნარი მოუღუნების სწორად და ნახვება არ ხელმძღვანელობს მონივრე იდეებით, დეკადენტური მოტივების ტყვიანობა მოცუეუნი“, - ასე წერდნენ... ეს „კოკაცი გაანაჩენე“ ეხებოდა არ მხოლოდ ჩემს რამდენიმე ცალკეულ ლექსს (კრიტიკამ... გამოუქვეყნებელი ლექსებიც არ დაინდო, - ისინი უკვე... გავრცელებული იყო ხელნაწერების სახით), არამედ მიიღეს ჩემს პოეზიას თემატიკას განწყობილებაც ჩემს პოეტურ სამყაროს.

რატა თქმა უნდა ჩემმა პირველმა კრებულმა რომელიც „რაც შეიძლება მალე უნდა გამოხულოდო“... მიიღო შეიდი წლით დაიკვიანა. კრებულში მხოლოდ, 1953 წელს გამოვიდა სტალინის გარდაცვალების შემდეგ. მანში ბევრი ლექსი არ შეიტანეს და რაც შეეძლო - გადაკეთებული იცხოვრებისეულ მოთხოვნებს“ მისადაგებელი!

სწორედ ამის გამო შირჩია ბატონმა სიმონ ჩიქვანამ (მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე გახლდათ), შემდგომ კრებულებში რამდენიმე ლექსი უსათაუროდ შემტანა: სათაურები თვალში ხედვით და... აფუთვით, მიიხრა. აი ამან გამოიწვევა ზოგიერთი ლექსის უსათაუროდ გამოქვეყნება (პირველ კრებულში ისინი საერთოდ, არ შეუტანიათ).

რაც შეეხება 60-90-იან წლებში გამოქვეყნებულ უსათაუროდ „დარჩენილ“ ლექსებს მათს „შე დატოვებას“ მიკარნახებდა... შინაგანი ხმა დაბა, არის ზოგიერთი მოუღუნა რომლის ახსნა „მოცდვითა ენას არ ძალუძს“!

დავით აღმაშენებლისადმი მიძღვნილი ლექსიც აღბათ, ასევე „უსათაუროდ“ უნდა დარჩენილიყო... უზნაუეს კარნახით (რაც შემდგომში ლექსის აღმასათურებასაც“ ცხადი გახადა ჩემთვის!)

- თქვენ ბრძანებთ ლექსის წაკითხვა იმდენად ირია, რამდენადაც შეითხველიც ჰყავსო; ანდა: აფრჩხილების გახსნის, სულის გამოშვლების სურვილი ავტორს, ჩვეულებრივ, არა აქვს და, ვფიქრობ, რომ არცაა საჭირო“...

ამ ფონზე როგორ შეფასებთ სასკოლო სახელმძღვანელოებში (და არა მხოლოდ სასკოლოში) ლირიკული ლექსების „განხილვას“ („გარჩევას“, „იდეურ-მხატვრულ ანალიზს“)? რამდენადაა საჭირო და აუცილებელი, ამგვარად მივიტანოთ მონარდამდე ლირიკული ლექსი?... და საერთოდ შეიძლება „გასწავლოთ“ ლირიკული ლექსის „გაგება“?

- სკოლის მოსწავლეებს ლექსის (და სერთოდ, ლიტერატურული ნაწარმოების) წაკითხვა (გაგება) უნდა ვაძლავოთ და ეს უსათუოდ, სპეციალისტებმა უნდა გააკეთონ. ეს კიდევ ერთხელ უსვამს ხახს კარგი სახელმძღვანელოების აუცილებლობას.

- თქვენგან ვიცით: არნოდლ ჩიქობავას უბრძანებია, როცა ახალგაზრდა ჯარში მიჰყავთ, რამდენიმე ხნის მერე, ფიცს ადებინებენ. ასევე, უნდა იქცეოდნენ ახალგაზრდა მეცნიერების მიმართაც, რათა ერთგულად ემსახურებოდნენ მეცნიერების დროსას“...

ზომ არ ფიქრობთ, ასევეა საჭირო მწერლობაშიც, რომ ახალგაზრდა შემოქმედი „ერთგულად ემსახუროს მწერლობის დროსას“?

- არ იქნებოდა ურიგო...
- გალაკტიონ ტაბიძის გამოხვლას სამწერლო ასპარეზზე არ გამოხმარებია იმამად პოეზიის მეფე აკაკი წერეთელი. თქვენს მოსვლას ქართულ მწერლობაში არ გამოხმარებია გალაკტიონ ტაბიძე ... ამგვარ მოვლენებს შეიძლება ჰქონდეს ახსნა?

განმარტება კითხვისთვის: „ჩვენ ძველებმა კალაში უნდა დავლით და გზა ვაქვას დავუთმოთ“ - ილიას ამ აზრს ილიას თანამედროვეთა მოგონებებში ვკითხულობთ: ასევე მოგონებებმა შემოგვინახეს აკაკის აზრი გალაკტიონზე: „ახალგაზრდებიდან გალაკტიონი ბევრ სიახლეს გვაპირდებოდა“... თავად ილიას და აკაკის ეს აზრები არსად დაუწერიათ...

- მიუხედავად ზოგიერთი გამეთის მტკიცებისა რომ მე გალაკტიონს არა თუ ვიცნობდი, მასთან... დამეგობრებულეც კი ვყოფილვარ, უნდა განვაცხადო, რომ დიდ პოეტს პირადად არ ვიცნობდი!

სამწუხარო ისაა რომ ეს „ეფაქტი“ მომავალში ამ საკითხით დაინტერესებულმა პირმა თავისუფლად შეიძლება... „უტყუარო საბუთად“ მიიღოს და გამოიყენოს!

- ქალბატონო ანა, თქვენგან ვიცით: ფიროსმანს უთქვამს „ნიჭი დამეღადაო“... არნოდლ ჩიქობავას უთქვამს ქუთფან ლომთათიძეზე „ნიჭიანი ნიჭი აქვსო“... შალვა ნუცუბიძეს უთქვამს თქვენთვის, „ქართველები ყველაფერს გაპატრიებენ, ნიჭის გარდაო“...

მაინც, რა არის ნიჭი? როგორ განმარტავდით მას, ყმაწვილთათვის ლექსიკონს რომ ადგენდით?

- ვფიქრობ, ეს სიტყვაც...„ზესაიდუმლოთა“ რიგისაა და ამდენად - განუმარტავი!

ახალი წიგნები

საუნივერსიტეტო დასახვის ინფორმაცია

საუნივერსიტეტო დასახვა

2005 წლის დეკემბერში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სწავლების ხარისხის განსასაზღვრად „საუნივერსიტეტო დასახვა“ ჩაატარა მონიტორინგი.

სახოგადოებას კარგად ესმის საუნივერსიტეტო ცხოვრებაში ამჟამად შექმნილი მძიმე სიტუაცია და ისიც, რომ უამრავ ხიახლეოა დანერგვის ფონზე რეფორმის პირველსავე წელს და პირველსავე სემესტრში შეიძლება ქვედაფერი არ ყოფილიყო წესრიგში, მაგრამ ტენდენციები და მიმართულებები აუცილებლად უნდა ჩანდეს ამიტომ, შეფასების კითხვარი მხოლოდ რამდენიმე პარამეტრს მოიცავს (მოთხოვნები მინიმალურია).

დადებითი შეფასება, უნივერსიტეტს რეფორმების მიმდინარეობაზე უნიჭება ცალკეულ შეკითხვებში 51 %-ის და შერტის დაგროვების შემთხვევაში.

შეფასების კრიტერიუმია: თითოეული მიმართულებისათვის 1 ქულა; ჯამური ქულა 6.

I. მონიტორინგის სახეობები:

მონიტორინგის კითხვარი შედგენილია და დამოუკიდებელი უნივერსიტეტის პირის ინციტების „ხარისხის მართვის ეროვნული სააგენტოს“ შიერ. ინტერვიუება განახორციელებს სტუდენტებმა. გამოიკითხა თსუ I - IV კურსის სტუდენტები. გამოიკითხულთა რაოდენობაა 150.

II. მონიტორინგის სფეროები:

მონიტორინგის კითხვარმა შემოსახვრა შემდეგი ინტერესი:

1. უსრუფელყოფილა თუ არა რეფორმის შინაარსისა და პროცედურების გაცნობა სტუდენტებისათვის 2005/2006 სასწავლო წლის დასაწყისში (ინფორმირება).

2. მოწესრიგებული იყო თუ არა სასწავლო დოკუმენტები 2005/2006 სასწავლო წლის დაწყებამდე, ანუ რამდენ

ნად შედეგაინ იყო წინასწარ გაცხადებული შინაობა და უწყობი - განხორციელებული მოქმედებები;

3. რეფორმებმა გააადვილა თუ არა სტუდენტისათვის მოქნილი და ინდივიდუალური სასწავლო პირობების შექმნა, კურსდამთავრებულთა დასაქმების გაუმჯობესება;

4. შეიმჩნევა თუ არა ცვლილებები სასწავლო გეგმების განვითარებისა და განათლების ხარისხზე ზრუნვის თვალსაზრისით;

5. რამდენად რეალურია საუნივერსიტეტო მართვაში სტუდენტთა მონაწილეობის გაფართოებით დაინტერესება;

6. გაათვალისწინებულა თუ არა სტუდენტთა სოციალურ-გაონომიკური პირობები რეფორმის განხორციელების პროცესში.

III. მონიტორინგის მიზნები:

1. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მკაფიოთზე გადამოწმდეს დასკვნები რეფორმის წარმატებით მიმდინარეობის შესახებ;

2. გამოვლინდეს დაცულია თუ არა სტუდენტთა უფლებები რეფორმის პროცესში;

3. მოხდეს განათლების რეფორმაში რეალურად დაინტერესებული ძალის - სახოგადოების - ინფორმირება.

4. მონიტორინგის დასკვნები იქცეს სახოგადოების მხველობის საგნად.

5. ხელი შეეწყოს ხარისხზე დაფუძნებული განათლების სისტემის შექმნას.

IV. მონიტორინგის მიზნაკარგა:

მონიტორინგისათვის შეიარა იურიდიულ, სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა და პუბლიცარული უაკულტეტებში გამოიკითხა 150 სტუდენტი. კითხვარმა აღწერა სტუდენტთა დამოკიდებულბა მხოლოდ ზემოთ მითითებულ ძირითად მიმართულებებთან დაკავშირებით ანუ უაქტობობით მდგომარეობა (ეს არის მონიტორინგის მიზანი).

ტორინგის შეღავათიანი რეჟიმი:

- 1. 2005/2006 სასწავლო წლის პირველი სემესტრის მდგომარეობა,
- 2. გამოცდების შედეგები,
- 3. 2005/2006 სასწავლო წლის შედეგები.

ეს პირველი საპილოტო ეტაპი საკმაოდ მნიშვნელოვანი დასკვნების დაფიქრების საშუალებას იძლევა. მეორე და მესამე ეტაპის შემდეგ რეკომენდაციები ფართო მასშტაბიანი იქნება.

V. კითხვარის ზოგადი აღწერა.

1. იცით თუ არა, რას გულისხმობს ბოლონის პროცესი?

დადებითი პასუხი არ სცილდება 30%-ს. არ იცის - 38%, პასუხის გაცემა უჭირს 23%, არ პასუხობს - 9%.

2. თუ შეიცვალა რამე სასწავლო წლის დასაწყისიდან (26 სექტემბერი), დღემდე სასწავლო პროცესის ორგანიზაციის თვალსაზრისით?

მნიშვნელოვნად, პასუხობს - 35%, უმნიშვნელოდ - 35%, არ შეცვლილა - 8%, ზუსტი პასუხის გაცემას ვერ ახერხებს - 22%.

3. თუ შეიცვალა რამე სასწავლო წლის დასაწყისიდან (26 სექტემბერი), დღემდე სასწავლო რესურსების გამოყენების თვალსაზრისით?

აღვიდად საშოვნელი გახდა, პასუხობს - 8%, ძნელად საშოვნელია - 37%, ისევე ადვილად საშოვნელია, როგორც იყო - 8%, პასუხის გაცემა უჭირს - 6%, სხვა აზრი შემოხაზული აქვს - 41%, მაგრამ აზრი დაფიქსირებული არ არის.

4. თუ შეიცვალა რამე სასწავლო გეგმის განვითარების თვალსაზრისით სასწავლო წლის დასაწყისიდან (26 სექტემბერი) დღემდე?

მნიშვნელოვან ცვლილებებს ახსენებს - 29%; უმნიშვნელოს - 37%, არ შეცვლილა - 18%, პასუხის გაცემა უჭირს 16%-ს.

5. თუ შეიცვალა რამე განათლების ხარისხზე ზრუნვის თვალსაზრისით სასწავლო წლის დასაწყისიდან (26 სექტემბერი) დღემდე?

მნიშვნელოვან ცვლილებაზე საუბრობს - 15%; უმნიშვნელო ცვლილებაზე - 27%, ფიქრობს, რომ არაფერი შეცვლილა - 48%, პასუხის გაცემა უჭირს - 10%.

6. რამდენად გყოფნით დრო

კოლოქიუმების, სემინარებისათვის და ა.შ?

გამოკითხულთა 54% პასუხობს, რომ ბევრ დავალებას აძლევენ და ხელი ეშლიან მასწავლის კარგად ათვისებაში, დრო ყოფნის - 27%, პასუხის გაცემა უჭირს - 6%, ხოლო 13% სხვადასხვა აზრი აქვს დაფიქსირებული: "დრო გვეყოფოდა კოლოქიუმები ერთსა და იმავე პერიოდში რომ არ იყოს, მაგალითად ყოფილა შემთხვევა, რომ კურსში 5-6 კოლოქიუმი გვექონია"; "ზოგ სემინარზე გვეყოფნის დრო, ზოგჯერ არა"; "ჭირს დიტერატურის მოძიება, ამიტომ ვერ ვასწავლებთ"; "მართალია, ბევრ დავალებას გვაძლევენ, მაგრამ ჩემს თავზე ვმუშაობ, თუ მიუტყვევლი ვარ ახალ სისტემას, ეს იმტომ, რომ ადაპტაცია არ გამივილია .

7. შეკითხვაზე მოგვით თუ არა უნივერსიტეტის/ფაკულტეტის ადმინისტრაციამ ახალი ტიპის დოკუმენტაცია ახალ სასწავლო წელს?

პასუხი ასეთია: ცხრილი - 67%, სასწავლო გეგმა - 7%, მოდულუების გეგმა - 0, ხილაბუხის პროგრამა - 6% არ პასუხობს - 2%, არ მოუციათ - 18%.

8. რა ინფორმაცია გაქვთ სასწავლო გეგმის თაობაზე ბაკალავრიატის მთელი პერიოდის განმავლობაში?

აქვს სრული ინფორმაცია - 21%, არასრულ ინფორმაცია აქვს - 49%, არა აქვს არანაირი ინფორმაცია - 26%, პასუხის გაცემა უჭირს - 4%.

9. კითხვაზე თუ აგიხსნათ ვინმემ უნივერსიტეტში/ფაკულტეტზე, რა არის ECTS-ის სისტემა?

პასუხები ასე განაწილდა: დიახ - 10%, არა - 85%, უჭირს პასუხის გაცემა - 5%.

10. როდის გაეცანით თქვენი სპეციალობის ცხრილს?

ახალი ნიშნები

ქართული უნივერსიტეტის
საბიბლიოთეკა

I-II.2005

ბიბლიოთეკის მისამართი
თბილისი, ვაჟა-ფშაველას გამზ. 109
(0105-0895)

პირველ დღეს ახახელებს - 23%, პირველ კვირას - 48%, მეორე-მესამე კვირას - 19%, ცხრილი დღემდე არ არის დახუსტებული - 2%, არ პასუხობს - 8%.

11. როდის გაეცანით თქვენი პროგრამის მოდელის გეგმას?

სასწავლო პროცესის დაწყების პირველ დღეს - 5%, პირველ კვირას - 9%, მეორე-მესამე კვირას - 18%, ერთი თვის შემდეგ - 35%, დღემდე არ არის ცნობილი - 33%.

12. როდის გაეცანით თქვენი სპეციალობის მოდულების შესწავლისათვის აუცილებელი ლიტერატურის ნუსხას?

სასწავლო პროცესის დაწყების პირველ დღეს - 0, პირველ კვირას - 19%, მეორე-მესამე კვირას - 25%, ერთი თვის შემდეგ - 10%, დღემდე არ არის ცნობილი - 46%.

13. როდის გაეცანით შეუახების ახალ სისტემას?

სასწავლო პროცესის დასაწყისიდან სხვადასხვა თარიღებით დაახლოებული კვირებისა და თვეების მიხედვით (სწავლის დაწყების პირველ კვირა - 25%, მეორე კვირას - 7%, ორი თვის წინათ - 28%, 3 თვის წინათ - 4 %, 1,5 თვის წინ - 8%, 2-3 კვირის წინ - 4%, "ბრძანებისამებრ" - 2%, "ახლავე გაურკვეველია" - 2%, სწავლის დაწყებისამებრ" - 2%, სემესტრის ბოლოს - 2%, ნოემბრის დასაწყისში - 2%, "ბოლომდე გაურკვეველია დეკანატისათვის" - 2%, "სემესტრის განმავლობაში" - 2%, არ პასუხობს - 2%, ხოლო საერთოდ არ გაეცნობა - 8%.

14. რამდენ საათს მოიცავს ერთი კრედიტი?

პასუხის გაცემა უჭირს 63%, ხოლო დანარჩენი არასწორად პასუხობს: ერთ საათს, ორ საათს, 45 წუთს, 8 საათს, 4 საათს, 6 საათს, 15 საათს.

(2005 წლის 24 ივნისის რექტორის მ/შ ბრძანებით დამტკიცებულ საბაკალავრო პროგრამების მომზადების ინსტრუქციით სწორი პასუხია 25 საათი)

15. რამდენი კვირისაგან შედგება თქვენი ერთი წლის სასწავლო გეგმა?

პასუხის გაცემა უჭირს - 46%, არ პასუხობს - 2%, 15 კვირას ახსებლებს - 17%, 18 კვირას - 35%. (სწორი პასუხია 30 კვირა)

16. რამდენ ლექციას აცდენთ?

ა) კვირაში: 1 საათს ახახელებს - 31%, 2სათ - 17%,

3სათ - 16%, 8სათს - 2%, 3 ან 4სათ - 4%, 4 სთს - 14%, 5სათს - 4%, 6სათ - 2% აზრი გაურკვეველია - 10%-ს შემთხვევაში.

ბ) თვეში ეს მონაცემები შემდეგი სახით გამოიყურება: 2საათი - 23%, ერთი ან ორი საათი - 5%, 5 სთ - 8%, 7 სთ - 4%, 7ან 8სთ - 2%, 6-ან 8სთ - 6%, 3 ან 4სთ - 2%, 4 ან 2სთ - 4%, 10სთ - 2%, "არც ერთს არ ვაცდენ" - 6%, საერთოდ არ ვაცდენ - 25%, გაურკვეველია - 13%. მაგრამ გამოკითხულთა პასუხებიდან საინტერესოა ერთი მახასიათებელი: „ლექციას ხშირად, სემინარს - არა“. ინდივიდუალურ საუბრებში ამას ხსნიან აუდიტორების გადართობით, სადაც შეუძლებელი ხდება ლექციის მოსმენა, ხოლო ლექტორი დასმულ შეკითხვებს ვერ პასუხობს, ან მასიური აუდიტორიისათვის ლექციის წასაკითხად არ არის მზად.

17. საშუალოდ რამდენი ლექცია გიცდებთ?

ა) კვირაში: არ გიცდებთა - 35%, 1სთ - 6%, 2სთ - 21%, 1ან 2სთ - 6%, 2 ან 3სთ - 12%, 3 სთ - 6%, 4სთ - 2%, 7სთ - 4%, "იშვიათად" - 2%, "არცერთი" - 6%.

ბ) თვეში: "არც ერთი" - 10%, "იშვიათად" - 8%, 1სთ - 17%, 2სთ - 10%, 3სთ - 8%, 3 ან 4სთ - 12%, 5სთ - 8%, 7სთ - 3%, 8სთ - 8%, 8-10სთ - 6%, 10სთ - 6%, 12სთ - 4%.

18. მიზეზიათ თუ არა შემოთავაზება მონაწილეობა მიიღოთ უნივერსიტეტის ან ფაკულტეტის მართვის საკითხებზე?

უარყოფითად პასუხობს - 66%, მიგაცხი რამ არ სწყნია 22%. მხოლოდ 12% თვლის, რომ ასეთი შემოთავაზება მიუღია.

19. გაქვთ თუ არა საკმინი კავშირი სხვა უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტებთან?

გამოკითხულთა 87% პასუხობს, რომ არა.

ახალი წიგნები

სილნალი

მაგია ცხოვრება

**ონომასტიკის
შისასწავლი**

დადებით პასუხს იძლევა - 10%, არ პასუხობს - 3%

20. თქვენი შრომითი მოწყობისათვის რამდენად იქნება განმსაზღვრელი საუნივერსიტეტო განათლება, თვითგანვითარება, სამუშაო გამოცდილებით მიღებული პრაქტიკული უნარ-ჩვევები?

სტუდენტები ამ ჩამონათვალიდან უპირატესობას თვითგანვითარებას ანიჭებენ - 78%, საუნივერსიტეტო განათლებამ ამ გამოკითხვაში ბოლო ადგილი დაიკავა.

21. როგორ ფიქრობთ, ვინ იზრუნებს თქვენს დასაქმებაზე უნივერსიტეტის დასრულების შემდეგ?

ოჯახის იმედი 39% გამოთქვა, საკუთარი თავის იმედი აქვს 52%, უნივერსიტეტის - 5%, სახელმწიფოს იმედი - 4%.

22. 20 ქულიანი სისტემით, რამდენ ქულას დაუწერდით ა) უნივერსიტეტს; ბ) ფაკულტეტს?

- ა) 10 ქულას და ზევით ასახელებს 64%;
- ბ) 10 ქულის ზევით ასახელებს - 47%, ამ შემთხვევაში პასუხს არ იძლევა 6,2%.

23. რამდენად ხშირად აწყდებით მატერიალურ პრობლემებს?

ხშირად - 37%, მუდმივად - 25%, იშვიათად - 27%, არაწყდება - 6% პასუხის გაცემა უჭირს 5%

24. გამოკითხული სტუდენტებიდან: - პირველი წლის სტუდენტი არის - 8%, მეორე წლის - 8%, მესამე წლის - 60%, მეოთხე წლის - 17%, მეხუთე წლის - 2%, არ პასუხობს - 5%.

25. ასაკის მიხედვით გამოკითხულთა შემადგენლობა ასე გამოიყურება:

18 წლის - 10%, 19 წლის - 56%, 20 წლის - 19%, 21 წლის 2%, 22 წლის - 13%

26. ძირითად საცხოვრებელ ადგილად თბილისს ასახელებს გამოკითხულთა - 73%, ქილაქს - 19%, სოფელს - 8%, დიასპა - 0.

VI. შრომარჩიანის პედაგოგი:

ა) წინასწარი დოკუმენტაცია:

1988 წლის 18 სექტემბრის უნივერსიტეტების დიდი ქარტია:

უნივერსიტეტებმა უნდა უზრუნველყონ მომავალი თაობის ისეთი განათლება, რომელიც მას ზუნებრივ გარემოსა და სიცოცხლის პარამონიის პატივისცემას ასწავლის.

1998 წლის 25 მაისის სორბონის დეკლარაცია.

უნივერსიტეტი არის ავტონომიური დაწესებულება, განსაკუთრებული ისტორიული მემკვიდრეობის და გეოგრაფიული პირობების გამო სხვადასხვა ორგანიზებულ საზოგადოებაში, რომელიც ქმნის, ამოწმებს, აფასებს და ავრცელებს კულტურის კლდეებს სწავლების გზით.

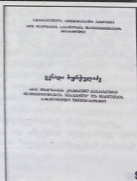
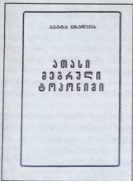
1999 წლის 19 ივნისის ბოლონიის დეკლარაცია.

აღიარებულია: კრედიტების სისტემა, როგორც სტუდენტების მობილობის ხელისშემწყობი საშუალების შემოღება;

2001 წლის 25 მარტის სტუდენტების გიორგი ბორჯის დეკლარაცია.

მოაერობის მოვალეობაა სტუდენტების უზრუნველყოფა ადგეკატური დაფინანსებებით და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების შესაბამისი დაფინანსება მათზე დაკისრებული საზოგადოებრივი ამოცანების განსახორციელებლად.

სტუდენტები, როგორც კომპეტენტური, აქტიური და კონსტრუქციული პარტნიორები, ერთ-

ერთი მამოძრავებელი ძალა უნდა გახდეს განათლების სფეროში ცვლილებების შესატანად.

2001 წლის პრადის კომუნიკე.
დადასტურებულია სტუდენტების მიერ მოთხოვნილი სოციალური განხორციელების გათვალისწინება.

2003 წლის გრაციის დეკლარაცია.

ბოლონის რეფორმებმა უნდა გააძლიეროს ყოველი სტუდენტისათვის მოქნილი და ინდივიდუალური სასწავლო პირობების შექმნა, კურს-დამთავრებულთა დასაქმების გაუმჯობესება, უნივერსიტეტებმა უნდა შეინარჩუნონ ხარისხის მართვისა და დიპლომის მალადი დონე.

შთაერობას, უნივერსიტეტებსა და სტუდენტებს საერთო ხელვა უნდა გააჩნდეთ ცოდნის ვერობის შეხახებ.

შთაბამისი უფლებამოსილებები და გააძლიერონ აკადემიკა სტაბილური კანონმდებლობისა და ფინანსური გარემოს შექმნით.

2005 წლის 19 მარტის ბერგენის კომუნიკე.

სტრუქტურული ცვლილებები არ უნდა აკნინებდეს კვლევას და ინოვაციის გაძლიერებისაკენ მიმართულ ძალისხმევას. ასეთ გზებში კომუნიკე წინა სწავლების აღიარებასაც გულისხმობს. ამასთან, მოუწოდებს მინისტრებს თვითონ უზრუნველყონ განათლების სისტემისათვის შეიმუშაონ იოლად შესადაგრებელი და თავისებადი კვალიფიკაციის სტრუქტურა.

საზგაბმულია სტუდენტებისათვის შესაბამისი პირობების შექმნის საჭიროებაზე, რათა მათ სოციალური თუ კერძო სფეროში მივსახების გამო სწავლების პრობლემები არ შეექმნათ.

უმაღლესი განათლების შესახებ საქართველოს კანონი (43-ე მუხლი)

სტუდენტს უფლება აქვს მიიღოს ხარისხიანი განათლება; მიიღოს ამომწურავი ინფორმაცია უმაღლესი დაწესებულების საქმიანობის, მათ შორის საფინანსო და კერძო-სამეცნიერო საქმიანობის შესახებ; გამოხატოს საკუთარი აზრი და დასაბუთებული უარი თქვას იმ იდენტობაზე, რომელსაც სთავაზობენ სასწავლო პროცესის მიმდინარეობისას; აირჩიოს სასწავლო პროგრამა; მონაწილეობა მიიღოს ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შემუშავებაში მონაწილეობა მიიღოს უმაღლესი დაწესებულების მართვაში.

„კრედიტების ტრანსფერებისა და დაგროვების ვერობული სისტემა და დიპლომების დანართის სახელმძღვანელო“ მომზადებულია განათლებისა და კულტურის დირექტორატის მიერ 2005 წლის 15 თებერვალს, ვებ-გვერდზე კი გა-

მოქვეყნდა 2005 წლის დეკემბერში. სახელმძღვანელოს მიხედვით დაკუმირებში-გუჯარას-მება საინფორმაციო პაკეტი, რომელიც შეიცავს სრულ ინფორმაციას საგანმანათლებლო პროგრამების შესახებ. როგორც მითითებულია ეს პაკეტი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს სწავლის პროცესის დაწყებამდე.

შუფასების ახალი სისტემის შესახებ რეკტორის მოვალეობის შემსრულებლის რ. ლორთქიფანიძის ბრძანება № 219 გამოვიდა 2005 წლის 27 დეკემბერს, რომელშიც მხოლოდ სამ კრედიტულზეა საუბარად დასწრება, შუადღეური გამოცემა, გამოცემა, სხვა დაკონკრეტება ანუ კრედიტების განაწილება საგანმანათლებლო პროგრამის ვეულა კომპონენტს შორის ფაკულტეტებზე უნდა მომხდარიყო და, რა თქმა უნდა სწავლის დაწყებამდე (სწავლა კი 26 სემესტრის დასრულებამდე).

რეკტორის მოვალეობის შემსრულებლის 2005 წლის 22 ივლისის ბრძანებით დამტკიცდა

საბაკალავრო პროგრამების მომზადების შესახებ ინსტრუქცია, სადაც საუბარია სთმ დაინკრეცხე, 27 სექტემბრის ბრძანებით კი ცალკეული საგნების მიხედვით შუფასების კომპონენტებისა და მისი ხვედრითი წილის განსაზღვრა ფაკულტეტების აკადემიური პერსონალის ვადღებულება გახდა (ანუ მას შემდეგ, რაც სწავლა დაწყებული იყო), ხოლო საბაკალავრო პროგრამების მომზადების ინსტრუქციაში აღნიშნულია, რომ აკადემიური დეპარტამენტის კრედიტად მიიჩნეეს 25 საათი.

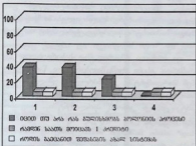
ბ) ფაქტობრივი შედეგად:

სტუდენტთა შინაგანი შჩაბა და ხურველი ფეხი აუწონ სწავლების ახალ მოდეულს, დიდა, ისინი ვეულახე დიდ შეფასებას გამოცდამდე ქულეების დაგროვების შექანხმს ანიკეპენ (სასწავლო ვეეშების განვითარებისა და განათლების ხარისხზე ზრუნვის მცდელობა), ახალი სისტემის არსსა და მეთოდში გარკვევა რეფორმტორთა პერფორმაცია, რადგან ღიაობა, საჯაროობა, გამჭვირვალობა საკმოდ ხეროხულ შემთხვევის გულისხმობს იმ კრედიტენტთან, ენახე რეფორმს უნდა შეეხოს გამოკითხვის საერთო შედეგები კი ანევენებს, რომ უნივერსიტეტის მშაობის ხარისხი ახალი სასწავლო წლის დასაწყისში შეფასებას არ ექვემდებარება.

იმ პასუხების ფონზე, რომლებსაც თვითონვე იძლევიან საუნივერსიტეტო ცხოვრების დახასიათებისას, სტუდენტები აღეჭვარებად ვერ აფასებენ საკუთარ ფაკულტეტებსა და, ზოგადად, უნივერსიტეტს. ამას ისიც განაპირობებს, რომ მრავალი დაკუმირებული, რომელიც მათი

სწავლეების ახალი მოდელი უნდა განისაზღვროს სასწავლო პროცესის დაწყების შემდეგაა გამოცემული ან საერთოდ არ არსებობს.

საკრედიტო სისტემაზე გადასვლა რეფორმის მთავარი პრინციპია და თუ გამოკითხულთა 30% ამბობს, რომ იცის, რას გულისხმობს ბოლონის პროცესი, თავისთავად ცხადია, შემდეგობი პასუხები ამ პროცესის პრინციპებთან მიმართებაში ადეკვატური უნდა იყოს. მომდევნო კითხვის დროს ვერც ერთი გამოკითხული სწორ პასუხს ვერ იძლევა ისეთ ძირითად პრინციპზე, როგორცაა საკრედიტო ტრანსფერული სისტემა და აზუსტებენ, რომ 1 ნიშ კრედიტი შეიცავს ა) 40 წუთს, ბ) 6 ხაათს და ა.შ.; ანუ სწორ პასუხს ვერც ერთი გამოკითხული ვერ იძლევა

არასწორი ინფორმაციაა საბაკალავრო პროგრამების სასწავლო კურსკულუმების გაცნობასთან დაკავშირებით.

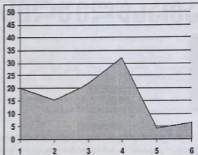
სტუდენტებმა არც კი იციან, რას უნდა გაეცნონ სასწავლო წლის დასაწყისში და რა დოკუმენტები იქმნება მათთვის. სასწავლო გეგმებისა და მოდულების (რომელთა თაობაზე ასევე ძალიან ბუნდოვანი წარმოდგენა გააჩნიათ) ხახით, მით უფრო, არც ხელაბუსებებს, თუ სტუდენტები სასწავლო წლის დასაწყისში არ გაეცნობიან. საქმისადმი დიდხანს მოუწესრიგებულ იყო ცხრილი.

არაადეკვატურია მთავრობის მხრიდან სავანანათლებლო დაწესებულების შესაბამისი დაფინანსება მათზე დაკისრებული სასოციალური ამოცანებისა და სტუდენტთა სოციალური განზომილების უზრუნველსაყოფად.

ე) დასკვნა:

მონიტორინგის შედეგები დასახელებული პარამეტრების მიხედვით არ სცილდება 50%.

ანუ არც ერთი კრიტერიუმის მიხედვით დადებითი შეფასება არ ფიქსირდება, ტენდენცია ჩანს სასწავლო გეგმების განვითარებისა და განათლების ხარისხზე ზრუნვის თვალსაზრისით. (ცხრილში მე-4 პოზიცია), მაგრამ იგი შეფასების ნიშნულს ვერ აღწევს. ქულების ოდენობა პროცენტული მანევრების მიხედვით შემდეგ სურათს იძლევა:

1. რეფორმის შინაარსისა და პროცედურების გაგნობა-მიწოდება სტუდენტებისათვის 2005/2006 სასწავლო წლის დასაწყისში (ინფორმირება) - 20%-ის ტოლია - 0 ქულას.

2. სასწავლო დოკუმენტების მოწესრიგებულობა 2005/2006 სასწავლო წლის დაწყებამდე, რეფორმის წინასწარ გაცხადებული შვაობის ვუქმტურობა განსორციელებული მოქმედებებით - 15%-ს ტოლია - 0 ქულას.

3. მოქნილი და ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამების შექმნა, კურსდამთავრებულთა დასაქმების გაუმჯობესება, - 22%-ს ტოლია - 0 ქულას.

4. ცვლილებები სასწავლო გეგმების განვითარებისა და განათლების ხარისხზე ზრუნვის თვალსაზრისით. - 32%-ს ტოლია - 0 ქულას.

5. საუნივერსიტეტო მართვაში სტუდენტთა მონაწილეობის გააერთიანებთ რეალური დაინტერესება. - 4%-ს ტოლია - 0 ქულას.

6. სტუდენტთა სოციალურ-ეკონომიკური პროგრამების გათვალისწინება რეფორმის განხორციელების პროცესში - 6%-ს ტოლია - 0 ქულას.

2006 წლის მარტი

რედაქციისთან კონკრეტული წინადადებათა ნიმუში გამოდის დიკტირებით, 2006 წლის აპრილში.

ბედი ქართული უნივერსიტეტისა ათასწლეულის კარიბჭესთან

საუნივერსიტეტო კამპუსი

2008 წლის 8-22 თებერვლის წმინდა სპირიტოსის რესპუბლიკური კონგრესი გ. გიგოლაშვილის წარმადგინებელი სპეციალური უნივერსიტეტისათვის ათასწლეულის კარიბჭესთან (სამსახური სასაბუჩო, სამართლის ფაკულტეტი) დააარსდა. წინასწარ დაგეგმილი იყო, რომ უნივერსიტეტის ახალი შენობა-ნაგებობა აშენდებოდა და დაიწყებოდა მისი მოქმედება.

პროლოგი

ერთ-ერთი საბჭოთაო ინტერვიუში გ. თევზაძე წერდა: ათწლეულის განმავლობაში უმაღლესი განათლების რეფორმის რაც შეეხება, ძალიან ბევრი იდეა იყო წართული, ამას იყო წართული სოროსის ფონდის, რაიონული ერთიანი და მთავრობის. 2001 წელს დაიწყო უმაღლესი განათლების შესახებ კანონის შემუშავება, ის აღმოჩნდა სოროსის ფონდის შერჩევაში იკრიბებოდნენ. შემდგომ სოროსის ფონდმა რამდენიმე სემინარი დააფინანსა* (სახელი თარბა*, 10-16 ივლისი, 2005)...

ე. ი. სოროსი აფინანსებდა ამ კანონის შექმნას, რომელიც ასე დღეს ჩვენს უნივერსიტეტს...

სოროსი აფინანსებდა გაზიარებას თუ სტრატეგიის გაცემას, ანუ თავიანთი რომ ებრძოდნენ უნივერსიტეტს...

სოროსი აფინანსებდა იმ ექსპერტებს, რომლებსაც არ იქონიან უნივერსიტეტის პროფესორთა კოლეჯის დონე. მათი კეთილსინდისიერება* და ცდილობდნენ მათ გაძევებას უნივერსიტეტიდან. ამ ექსპერტებმა უნივერსიტეტისათვის მერე კამპუსი* დაიწყეს.

და და თავიანთი უნივერსიტეტის სახელი - დედაქალაქის უნივერსიტეტს...

მერე სოროსის ფონდის თავიანთი და მთავრობის უნივერსიტეტის საინფორმაციო განყოფილება აღმოჩნდა, ხელისუფლებაში მოვიდნენ: სოფი სამხრეთი, სოფი პარლამენტში, სოფი ხელ და სოფი ხელ...

და პრინციპი ამჟამად მათ სახარებლოდ წარმოიშობა: ისინი უნივერსიტეტს და წარადგინდნენ პარლამენტში კანონპროექტს უმაღლესი განათლების შესახებ... ისინი განიხილავდნენ და ამტკიცებდნენ კანონს პარლამენტში... თავიანთი უნივერსიტეტის და მიღებული კანონის შესახებ... ისინი ნიშნავდნენ თანამდებობებს პარლამენტში... რაც თავის დროზე ვერ გათავისუფლებს, იოლად სწორდება: რაც უნდა, მაშინ შეიქმნენ ცდილობდნენ მათსავე უნივერსიტეტს და მიღებულ კანონში და თუ დასტურდნენ, დაიარსებდნენ კანონს - ვინაიდან მათთვის, ყველაზე თითონ არიან...

და ეს ყოველივე ხდება შესამჩნევად ათასწლეულის კარიბჭესთან, მაშინ, როდესაც ჩვენ ვეძიებთ სამოქალაქო საზოგადოებას; ჩვენ ვაშენებთ სამართლებრივ სახელმწიფოს; ჩვენ ვაშენებთ დემოკრატიულ სახელმწიფოს; ჩვენ მოვისწრაფეთ ევროპულ გრატიოსაც;

ჩვენ...
ჩვენ...

ვისია „დედაენა“?

ნინო სურია

**იაკობ გოგებაშვილის
მემკვიდრეობას
განათლების სამინისტრომ
უნდა უპატრონოს**

და თუ ეს ყველაფერი მართლაც ასეა (მე შეყვარ, რომ ასეა), მაშინ რა აზრი აქვს თქვენს ამ ნარკვევის დიფერსს; რა აზრი აქვს სხვათა დიფერსს; რა აზრი აქვს მართლდის თქმას? - რა და...

ნულა შევიწუხებით დავით გუგუშვილს, ჰკბუა ამირეჯობი გვიხსენოთ:

შორი და ნანო თავფელიშვილი რაფა სარნიშვილიმ დაბრუნება, გაბარება და მრავალ სხვა გაბარებას გვერდით მიუხსნა. გოგი წულაძემ წაატქხა ნანო თავფელიშვილი, ბიუდეტი ქალები და იფორთო. ნანომ მოისურვა ქალების დაფორტება ყვრილზე, მაგრამ უარი მიიღო. ვინ რა თქვა, ვინ - რა: იმდენი ბრადერი დამიკარგავს, სიველილის რისკად რომ ღირდეს. მაშინ დიწყო ყვრილი ნანომ... ყინადის თოფის კონდახი მოხვდა თავში; შორინმა გაიცილა, ადბათ სხვაშიც... მაგრამ გაიციონა ამ ყვრილის ხმა დიათი თუთაშხიამ, მოვიდა და იხსნა დაბრუნებულები ყინადისხიგან...

მორილი: სიმარდიისათვის ყვრილის თუფელის აქვს აზრი, რა თუთა, იქნებ ისლი-სახელი იმყოფება თუთაში...
კადრთილის
რისკავიამ, № 27 - 37,

იპკმ გოგებაშვილმა თავის სახელმძღვანელოებზე ზრუნვა მოვლა-პატრონობა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას უანდერბა. განსაკუთრებით „დედაენის“ ბედი ადარდებდა მარადიულ თანამდროვეს. პატრონობაში იმას გულსხმობდა რომ დრო-ჟამის შესაფერისი ცვლილებები უნდა შესულიყო წიგნიში. ვინც იცნობს „დედაენას“ ისტორიას დამეთანხმება: არ ყოფილა გამოცემა ერთმედიც ზუსტად გაიმეორება წინამორბედს. ამობს ერთგან იაკობი: „დედა ენა“ მაშინ მოვედება როცა ის გაუკეთესებს მოკლებდბაო...

იაკობის ანდერძის შესაბამისად, დღეს განათლების სამინისტრომ უნდა იზრუნოს „დედაენის“ მოვლა-პატრონობაზე. სამინისტროს დღევანდელ ხელმძღვანელობასთან ამ მხრივ ჩვენ პრეტენზია არა გვაქვს... კარგია რომ სამინისტროში ახალი მესვეურების მისვლისას გამოაცხადეს „ჩვენ ვივლით ილიასა და იაკობის გზით“... კარგია ისიც, რომ სამინისტროში მისულ კაცს ილიასთან ერთად, იაკობის სურათიც შემოანათებს... დიხს, ეს თუფელივე კარგია. იმედია ის პრობლემა რამაც ამ წერაღის დაწერა გადაგაჟეფერტინა უმტკუნეულოდ მოგვარდება...

...

რეზორმ ცნობილია განათლების სამინისტრომ სასკოლო სახელმძღვანელოებზე კორეუსი გამოაცხადა. ჩვენთვის დიცი ცნობილი გამდა რომ პირველი კლასის შვიდი საანბანე წიგნია წარდგენილი საკონკურსოდ. ამათგან ხუთს „დედაენა“ კვეთა. ჰოდა ჩვენ, სწორედ, ეს პრობლემა გვაქნება: „დედაენის“ ავტორად იაკობ გოგებაშვილი არსად არის მითითებული...

კითხვით ნებისმიერ წერა-კითხვის მცოდნე ქართველს ვინ არის ავტორი „დედაენისა“ და რა თქმა უნდა მხოლოდ ერთ პასუხს მიიღვებთ: იაკობ გოგებაშვილი! ჩვენს სინამდვილეში რა ხდება?

მართად სახელმძღვანელოდ ირი წიგნია დამეცხული...

საბანო	სახელმძღვანელო	ავტორი
1. მშობლიური ენა	დედაენა	3. რაზიშვილი
2. მშობლიური ენა	დედაენა	3. თოფიანია და სხვ.

დამხმარე ლიტერატურის ნუსხაში შეტანილია:

საბანო	სახელმძღვანელო	ავტორი
1. მშობლიური ენა	დედაენა	დ. შაღიბიან-ხოტბიარი
2. მშობლიური ენა	დედაენა	3. ჩხიკვაძე

ხელის გეაქვს „საქართველოს განათლების სამინისტროს ინფორმაცია საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში 2002-2003 სასწავლო წელს სასწავლო პროცესში დამუშავებული სახელმძღვანელოებისა და „მათი სტატუსის შესახებ“ (გამეთი „ახალი განათლება“, №23, 2002 წ.). სამწუხაროდ, ახალი მეთი დოკუმენტი ვერ მოვიპოვეთ. თუმცა გვევლინა, რომ ის დიდად არ იქნება განსხვავებული ამ დოკუმენტისაგან...

შეთხველდეს ყურადღებას მივაქვით პირველი კლასის მშობლიური ენის სახელმძღვანელოს.

აქ ოთხი „დედაენა“ დამახელებული. სად არის იაკობ გოგებაშვილი? შეიძლება გვიფიქროს, ზუსტი ორიენტაციისათვის ვინც იაკობის „დედაენა“ გადაამუშავა ავტორად ის მიუეითიერი („იაკობ გოგებაშვილის დედა ენის“ მხედვით შეადგინა ვალერიანი რამშვილი“). დავუშვით და აქა ერთ შემთხვევაში, სხვა შემთხვევაში?

„ავტორები“ იტყვიან, სხვებთან საერთო არაფერია იაკობის „დედა ენისთან“, ამიტომ აღნიშნავს საჭირო არ არისო. ჩვენც სწორედ აქა ვართ:

შეიძლება თუ არა წიგნს დავრტყავ „დედაენა“, როცა საერთო არაფერი აქვს იაკობის ქმნილებასთან?

რას წარმოადგენს ალტერნატიული „დედაენა“ (ავტორები ვ. როდონია და სხვები)? ამის თაობაზე, არაერთგვის დამწერა და ითქვა. ამგვარად წიგნის ავტორი არ გვიანტერესებს: ფაქტია - სრულიად განსხვავებული პრინციპება განსხვავებული მასალა (თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ი. გოგებაშვილის სახელმძღვანელოდან აღებულ რამდენიმე ტექსტს).

სულ სხვა ვითარებაა ლ. შალიკიანი-ბოტივარის „დედაენაში“. ესაა საკითხავი წიგნი რომელშიც „ავტორის“ ი. გოგებაშვილის „დედა ენაში“ ანაანის შესასწავლ სიტყვათა (ია, თითი... რეპანი) თემებზე თავის მიერ შედგენილი „დედელები და პროზაული

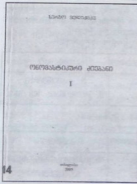
ტექსტები“ შეუტანია. ამ წიგნს ეს აქვს საერთო იაკობთან, ამიტომ აწერია ტიტულზე: „ი. გოგებაშვილის დედა ენის“ მხედვით, შეადგინა ლ. შალიკიანი-ბოტივარმა“. რბილად რომ ვთქვათ, უზარბუღია ამგვარი მხედვლობა: „ამ წიგნსაც „დედაენა“ ეწოდებდა, როგორც დედა არქიმეზ ხოლმე თავის პირშიოს სახელს ეძახებდნენ სიყვარულითა და პატივისცემათ. ვთქვარბ, ეს წიგნი მოკრძალებით დიდგება იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენის“ გვერდით“. ცალკე მხედვლობის საგანია წიგნის თემატური მხარე და მასში შესულ ნაწარმოებთა მხატვრული ღირე. გაეფხინა: შეხანინავე საბავშვო ლიტერატურის ავტორი იაკობ გოგებაშვილი ნადას აძლევდა თემებს და სთხოვდა წიგნისთვის მასალის დამწერას (ჩემზე კარგად წერსო...).

ეს მხედვლობა განათლების სამინისტროს კომპეტენტური კომისიის საქმეში ჩარევად ნუ ჩავეთვლება. ამ თემებზე ადრეც დაგვიწერია მაგრამ ყურადღება არავის მიუქცევია. მთავარი და არსებითი რასაც ვეინდა განათლების სამინისტროს ყურადღება მივაქვით, ესაა სახელმძღვანელოს სახელი და იაკობის ავტორობის საკითხი.

სახელმძღვანელოს „დედა ენა“ იაკობ გოგებაშვილმა დაარტყა. 1876 წლამდეც და მას შემდეგაც, არაერთი საანამდე წიგნი არსებობდა. მათ, რა თქმა უნდა სხვა სახელი ერტვა. „დედაენა“ ავტორისაა იაკობისა! მისი („დედა ენის“) გამოყენება სხვა ავტორთა მიერ, მთავისგანა სხვისი საყურებისა! საავტორო უფლებების უნეში დარღვევა! ეს რომ იყოს საგნის სახელთან გაიფიქრებული „ნეიტრალური“ სახელწოდება - „ქართული ენა“, „მშობლიური ენა“ - სხვა საქმე იქნებოდა. ცხადია ვვლას აქვს ამგვარი სახელის დარქმევის უფლება. „დედა ენა“ გამოყენება სხვა ავტორთა მიერ ფაქტობა მხატვრულ ნაწარმოებს ეინეშე „ვეფხისტყაოსანი“ ან „ოთარაანთ ტურევი“ რომ დაარტყას...

ამ თემებზე, სამოტივაციო სამართლის მყოფენ

ახალი მხედვლობა

კუგო უზსართისა და ნიკოლოზ ზეიდლისის მიმონჩიდან

საქართველო

მალაკვალიფიციურ თურის-
ტრეზიანე გვერდი საუბარი.
ცხადია ამ საქმის გამოწერება
სამართლის წესითაც შეიძ-
ლება მერამ ამის მრავალი
უბრუნელობა და უზამოვნება
მოაგებებ მასწავლებლობა ამ
შემთხვევაში არა მხოლოდ
„ავტორს“ (სხვათა საკუთრების
მიმთხვევებს), არამედ იმპაც
უნდა დაეცისროს ვინც ამგვარ
წიგნებს სახელმძღვანელოს
გროფი მიანიჭა. ეს უბრუნე-
ლობა რომ ზოხსნას ამხათვის
მოუწოდებთ განათლების სამი-
ნისტროს შესაბამის სამსახურს
ობიექტურობისაყენ, სამართლი-
ანობისაყენ.

რას ვითხოვთ? - მოგახსენებთ:
თუ საინანუ სახელმძღვანე-
ლო „ი ი ა“ პრინციპზე შედ-
გენილი მას შეიძლება უწოდოს
„დედაენა“ და მის ავტორად
უნდა იწერებოდეს იაკობ გოგუ-
ბაშვილი (სხვათა შორის იაკობი
თავის თავს „შემდეგნულს“ უწო-
დებდა). ვინც ი. გოგუბაშვილის
პრინციპზე დატრუნობთ შეად-
გინა მალა სახელმძღვანელო,
მის მიმართ უნდა ითქვას „ი.
გოგუბაშვილის „დედაენა“ მიხედ-
ვით, შეადგინა...“ (როგორც ეს
არის ე. რამშვილის მიერ
გამოცემულ „დედაენაში“): ანდა
„ი. გოგუბაშვილის „დედაენა“
გადაამუშავა“...

ზოლო საინანუ წიგნს რო-
მელიც არ არის შედგენილი „ი-
ი ა“ პრინციპზე, არ შეიძლება
ეწოდოს „დედაენა“ შესაბამი-
სად, მის ავტორად შეიძლება
დაიწეროს ის ვინც ეს სახელმ-
ძღვანელო შეადგინა.

სამართლიანობა ამის მოით-
ხოვს.

თავსაც ეთქვით: განათლების
სამინისტრო ვალდებულია დაი-
ცვას იაკობ გოგუბაშვილის სა-
კუთრება ხელყოფისაგან, მათე-
მატიკისაგან, გაუფრთხილდეს და
სუკდავოს დიდი ერისკაცის
სახელა.

ნიკოლოზ ზეიდლისის
ორგანო საზოგადოებრივი
გაზეთი „საბჭოელი“

პეგო უზსართი ქართული ენის ერთ-ერთი ყველაზე ცნო-
ბილი საზღვარგარეთელი მკვლევარია. მის მიერ გამო-
ქვეყნებული 770 ნაშრომიდან ორ ათეულამდე წიგნაკო თუ
სტატია ქართულს ეხება. ქართულით უზსართის დაინ-
ტერესების პირველი ტალღა XIX საუკუნის 80-იანი
წლების ბოლოზე მოდის, შემდეგ ერთგვარად შენედა,
მაგრამ 1895 წლიდან მან ინტენსიურად დაიწყო ქართული
მასხალების გამოქვეყნება. იმხანად საქართველოში იგი
ყველაზე კარგად არტურ ლისტს იცნობდა (მიმოწერა
მათ შორის ჯერ კიდევ 1888 წელს იწყება), ზოგხელში კი
გრაცში სამეცნიერო მიგლინებით მყოფ პეტრე მელიქი-
ვილს დაუახლოვდა, რომელმაც აესტრიფილი კოლევა ბე-
ჯითად წააგარჯიშა ქართულში, რასაც უზსართის პირ-
ველი ნაშრომი მოგვცა ქართული ენის შესახებ. 90-იანი
წლებისთვის, სანამ კარგად შეისწავლიდა ქართულს, უზ-
სართი ცდილობდა, ძირითადად თბილისში მცხოვრებ
გერმანულ მკვლევრებს დაეკავშირებოდა, მერედაპირე უკ-
ვე, პირიქით, ქართველებს დაუახლოვდა. არტურ ლის-
ტთან მიმოწერა კარგა ხანს გაგრძელდა, კარლ შანსა და
ნიკოლოზ ზეიდლისის კი რამდენიმე თვის შემდეგ თბილი-
სის ქართული ინტელიგენცია ჩაენაცვლა, რადგან უცხო-
ელებიზგან რა ცნობებიც სჭირდებოდა, უკვე მოიპოვა,
ხოლო ქართული ენის შესახებ სხვადასხვა სახის კონ-
სულტაციას, რაც უზსართის მთავარი მიზანი იყო, მათგან
ვერანაირად ვერ მიიღებდა. ვფიქრობ, ხანტერეგსო უნდა
იყოს უზსართის მიმოწერა მის ერთ-ერთ პირველ კორეს-
პონდენტთან, ნიკოლოზ ზეიდლისთან.

თავიდანვე უნდა ითქვას, რომ ნიკოლოზ ზეიდლისის წერილებ-
ბის გაშვიფრამ ძალიან გამაწვალა. ჯერ ერთი, მეტისმეტად ცუდი
ხელწერის გამო ჭირდა სიტყვების ამოკითხვა. მეორე, კარგა ხანს
ვერ გაგარკვევ, ვინ იყო იმ სამი წერილის ავტორი, რომლებიც
გრაცში, პეგო უზსართის არქივში, მოიპოვეს. სადაც ამ წერი-
ლების ავტორი რევისტირებულია „ნოვინდკის“ გვარით. ასეთ
პირთვენებას კი თბილისის არქივებში ვერსად მივაკელივ.
არადა, წერილებიდან ჩანდა, რომ ავტორი უბრალო
კაცი არ უნდა ყოფილიყო: მას მიესვლებოდა

ოლია ჰავებავაძესთან, ახლო ურთიერთობა ჰქონდა მოსე ჯანაშვილსა და კავკასიის სასწავლო ოლქის სასკოლო ინსპექტორთან, კავკასიური ენების ცნობილ მკვლევარ დიო ლოპატინსკისთან, გერმანულად ჰქონდა ნათარგმნი უსლავის ნაშრომის რაღაც ნაწილი, რომელიც ბოლოს მაინც არ დაბეჭდა, რაკი შეატყო, რომ თხზულებების მეცნიერული ღირსება თანამედროვე დროს არ შეესაბამებოდა (გაეითვაღისწინით უსლავის ავტორიტეტი), იცნობდა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამგეობის მდიანს დათო კარიჭაშვილს და ისიც კარგად უწყობდა, რომ საზოგადოების სამდივნოში უმჯობესი იყო ფრანგულად მიეწერათ, რადგან იქ გერმანული არაფერ იცოდა... ერთი სიტყვით, ავტორი ჩახვეული იყო მისი დროის სამეცნიერო საქმიანობაში და ხელწამოსაკრავი პიროვნება არ უნდა ყოფილიყო, მაგრამ "ნოფი"-ზე არტყობი სავარაუდო გვარი რომ არ იწყებოდა! ბოლოს გამოირკვა, რომ თურმე საქმე გვეყინა ნიკოლოზ ზვიდლიცის წერილებთან. მთავრული N-ს შემდეგ კი არა, წერტილი ყოფილა, მომდევნო ახს კი - მთავრული S და არა L. ერთი სიტყვით, Nofendky > N.Seidlitz. აღნიშნული წერილების ავტორი გამომდგა ნიკოლოზ ზვიდლიცი (1831-1907), სტატისტიკოსი, ჟურნალისტი, ბუნებისმეტყველი. 1868 წლიდან კავკასიის სტატისტიკური კომიტეტის მთავარი რედაქტორი, იმ დროისათვის სამეცნიერო წრეებში საქმიან ცნობილი პიროვნება.

ახლა გავეცნოთ წერილებს, რომლებიც გრაცში შესართის არქივშია დაცული.

„ობილისი, 11 ნოემბერი/30
ოქტომბერი 1895

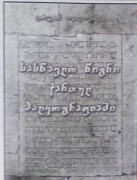
დრამა პატრიცეუმული ბატონო პროფესორო!
მხოლოდ დღეს ეახრებებ, ეუპასუხო B ოქტომბერს გამოგზავნილ თქვენს მგობრულ და ჩემთვის მერად საპატიო წერილს. მაგრამ აქვლიან არ გამომდინარეობს, თითქოს მათში გამოთქმულ თქვენს სურვილებზე არ მიფიქრია, რადგან არ მომიხერხდა, შენაბა ჯანაშვილი, რომელსაც კარგად ვიცნობ და რომლის „აფხაზეთი“ ცოტა ხნის წინ კავკასიის გეოგრაფიული საზოგადოების

უწყებებში გამოავლენებოდა თქმა უნდა, მე მისი დიდი იმედი მაქვს, როგორც ქართველი პატრიოტისა და ბევრითი მუშაისა მშობლიურმა გრამატიკისა და ისტორიის სფეროში. **გეოგრაფიული** ლოპატინსკის, სახელმწიფო მრჩეველს, კავკასიის სასწავლო ოლქის კურატორის მოადგილეს და „Сборник“-ის რედაქტორს, ამავე დროს უმუვათეს მკვლევარს კავკასიური ფილოლოგიისა, როგორც მას, ახვეუ, თავად ჩერქეზიშვილს, რომელიც გახუთ „Kavkaz“-ის - ჩვენი საუკეთესო ოლიციალური და 49-წლიანი გახუთის - რედაქციის თანამშრომელია, თქვენი წერილი გაეცანია.

შეკანკნული დამპირდა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სახელით, რომ ისინი თავიანთ გამოცემებს, ჟრომლებიც პერიოდულად გამოიღის, დროდადრო თვითონ გამოგვგზავნით. ქართველი ბატონები რომ შეპირებულის ნახევარს მაინც ასრულებდნენ, ბუერს მოიგებდნენ. ლოპატინსკისთან ერთად ვოფიქრეთ მათს შესაძლო თავის მართლებაზე იმის შესახებ, რომ თქვენთვის გამოგზავნილი ლიტერატურა (რომლებიც, მართალია, დახვეული არ იყო) პოლიტიკური პოლიციის მიერ განსუ იქნა გადადებული, სწორედ ისე, როგორც დაეშართა ავსტრიაში გაბავსავნ ქვედა რუსულენოვანი წიგნს, მაშინაც კი, როცა ისინი ხელაუბნოთვის კი არა, გერმანელებითვის იყო განკუთვნილი. სხვათა შორის, მომხდარს გაეთვადისწინებ და თვით უწინაშეწელი ნაბეჭდ ფურცლებსაც კი დახვეული წერილით გამოგვგზავნი.

სხვათა შორის, ის, რომ ბატონ ქართველებს თქვენი ნაშრომები მოსწონთ, კარგად ნიანს ამ წერილს თანდართული ბანდეროლით გამოგზავ

ახალი ნომერი

ენილი „Kavkas“-ის №262-დან, სადაც თქვენი შეგობრული წერილის მიღებაზე თქვენი ახალი ნაშრომის რეკენზია ენახე.

13/1 ნოემბერი

თბილისში წიგნებით ვაჭრობისა და ანტიკვარიტის შესახებ გუშინ საუბარი მჭონდა კონსტანტინ ნიკოლაევი ბეგინეთიან, რომლის კატალოგიც გუშინვე ბანდეროლით გამოვთვავე. სხვა საქმიანობასთან ერთად იგი ყოფილბს ბევრ ეურნალებს, რათა მათთან ამოჭრას ის სტატეები, საგანგებოდ კავკასიას რომ ეცემა, და ახვ წარმოადგინოს კავკასიოლოგია (Caucasica), ამჯვარად მან დიდი და ხაინტკერესო ბიბლიოთეკა შეადგინა ტახტის შემეკიდრისთვის აბასიუმანში.

ბატონ ბეგინევეს ვაცნობე თქვენთვის სასურველ გრამატიკებზე - დოდაშვილისა (1830), იოსელიანისა (1840), ჩუბინაშვილისა (1855), თან აეუხსენი, რომ თქვენ არ ამირებეთ მითში სამოყვარულო ფასის გადახდას. ამასთან, ბეგინევემა განმარტა მხოლოდ, რომ ჩუბინაშვილის რუსულ-ფრანგულ-ქართული ლექსიკონი (1846) აღარა აქვს; ბოლო ფრანგულარი მან ცოტა ხნის წინ 45 მარკად შეიძინა გერმანიაში. ხოლო ჩუბინაშვილის რუსულ-ქართული ლექსიკონი - 4 რუბლად, რომელიც უკეთესია. აღბათ, გვტრფევათ ეახუშტის „საქართულოს ისტორია“ განსვენებული ბაქრაძის შენიშენებით (1885), ქართულად, 3 რუბლად ვაგრძელება არ არსებობს.

გეოგრაფიული საზოგადოების შესახებ მოვლაპარაკება ვერ არ მქონია. უხვლარის „უჭუჭუღეს ცნობებს კავკასიის შესახებ“ გეოგრაფიული განყოფილების Записки-დან შემდგომ გამოვცხავით, მასთან ერთად კი - ამ კრებულიის სხვა ტომებსაც. უხვლარის წყნურის, ლაქერის,

აეროლისთვის (3 ტომი), რომლებიც კავკასიის სახსრადლო ოლქის კურატორმა გადმოგვცა, შეგიძლიათ მიმართოთ ბატონ დოპატინსკის, რომელსაც ეს გამოცემები აქვს. უხვლარისველი დიოგრაფიული ორფინალური ტომები ამ და სხვა ენებისა აღარსად იშოუება. მათ, როგორც იშვიათ ნივთებს, ხანდახან ლონდონიდან გეთავაზობენ შესასყიდად. უინოგრაფიული მიმოხილვის შესახებ მოსკოვში, უნივერსიტეტში, მიმართეთ პროფ. ვსევოლოდ ფეოდოროვი მიღერს, რომელიც მას მოგაწოდებთ.

თქვენმა წიგნმა ქართულს შესახებ ძალიან დამაინტერესა და დიდი მიადღობის სათქმელად განმარტა. მიიღეთ ზემოთ გულთხადი მოკითხვა. დარწმუნებული ხომანდებოდეთ, რომ მუდამ მზად ვარ, სანამ ძალია შემწვეს, გამსახუროთ თქვენ და მცენიერებას.

თქვენი ერთგული ნ.სეიდლიცა“.

№2

„თბილისი“

30/18 ნოემბერი 1895

ღრმად ბატეციკული ბატონო პროფესორო! თქვენგან ეს-ესია მიღებული წერილი 22 ნოემბრისა გავაცანი ჯანაშვილს და ექქარობ, მისი ნათქვამი მოგახსენით. მისი შედარებით გრამატიკა და ქართული ენების ლექსიკონი, რომელიც ქართულ, მგერულ, სვანურ და ა.შ. 6000 სიტყვას შეიცავს, დღის სინათლეს მიღევრ იხილავს. მის შემდეგ, რაც ერთი წელია კურატორის, უფრო სწორად, ბატონ ზაფადსკის, სამმართველოში იყო, ჯანაშვილმა, რომელსაც ზაფადსკი და სხვანი არაკომპეტენტურ პირებად გამოაცხადა, ამა წლის 1 ივლისს თუ 1 აგვისტოს ხელნაწერი ფოსტით გაუგზავნა მცენიერებათა აკადემიას, რასაც იქ გადაწვეტენ, იმაზე ერთი სიტყვაც არ დასცდენიათ. ჯანაშვილი ხეროზულად ფიქრობს იმაზე, რომ, თუ ამ ნაშრომს პეტერბურგის აკადემია უკან დააბრუნებს, მას თქვენ გამოვთვავით გერმანულად ნებისმიერი სახით გამოსაქვეყნებლად.

ბატონმა დოპატინსკიმ, როგორც მის სახლში ვიზიტისას გაეუფე, თბილისი ერთი თვით დატოვა - საინსპექციო მოგზაურობას ახორციელებს. უხვლარის გრამატიკების და ბეჭდვით

ნაწი ვაგრძელებული დარეკენ თვალთახვ

ნიჭონიქის შესახებ

კავკასიის უხვლარისგან

საქართველოს ისტორიის

რიტორიკა

საქართველოს ისტორიის რიტორიკის და ბეჭდვით

ნაწილები მან, ცხადია, გამოვიგზავნათ (იგი ამას ერთი თვის წინ შემირდა), ისე როგორც „Сборник“-ის XVIII, XIX და XX ტომები რაც შეეხება „აფხაზურის“ ხელმოკლე გამოცემის, იგი შეედომითაა მითითებული ბეგინეის კარტალოვმა ყოველ შემთხვევაში, მე ეს ტომი ვერც იქ უნახე და ვერც სხვაგან სადმე, თუმცა კი ძალიან მინდოდა მისი შესწავლა მასში შემოთავაზებული ვინაობის საკითხების გამო. როგორც ყური მოვკარი, ეს ტომი განსვენებული ზაგურსკის მიმართ მსუსხავი კრიტიკის გამო განადგურდა ანდა გამოქვეყნებისთანავე გვერდზე გადაიღეს.

სტატია აფხაზურისა და ქართველურის შესახებ (მორავეისა) ზოგიერთი ცვლილებით პეტერბურგის აკადემიის უწყებებში უნდა დაიბეჭდოს. რის საფუძველზეც ვანაშვილი ვირაუდობს, რომ მისი გრამატიკა და ლექსიკონი არ აღმოჩნდება „პორტის იქით გადაღებულში“, რაც დასაბრუნდის მაწყველები იქნებოდა, თუკი ტონის მიმცემი ბატონები - მარია, ცაგარელი და სხვანი - მათ არ დაუთანხმებოდნენ. ვრკერტის ნაშრომსაც მსგავსი ბედი უნდა ექონებოდა.

ვანაშვილმა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში ნახა მე-2 გამოცემა რომში 1870 წელს დაითხოვად დაბეჭდილი ქართული გრამატიკისა და აღწერა იგი. შესაძლოა, ეს იხსია, რაზეც თქვენ წყურებით და რაც ერთმა იტალიელმა სწავლულმა გაცნობათ.

უსლარის „უძველეს ცნობებს კავკასიის შესახებ“ დიდი ხნის წინ შეგპირდით და არ დამიწყებია. წიგნი, რომელიც 2 განსხვავებულ ევრსიით გამოიცა - ზენის გეოგრაფიული განყოფილების „Землеу-ს XII ტომისა და „Bergvolker Nachrichten“-ში - გეოგრაფიულ განყოფილებაში მისი მხოლოდ რამდენიმე ცხემსმალარლია დაბრუნდა, რადგან მოიპარეს და, როგორც მაკულატურა, ბაზარში „მოგზაურობს“. რამდენიმე წლის წინ მისი ერთი კარგი ნაწილი გერმანულიად გადაიკრძალა და მის გამოცემას ვაპირებდი, მაგრამ პროფესორმა პარკორფმა გადაიხილეს, რადგან მასში ბევრი რამ თანამედროვე მეცნიერების დონეს არ შეესაბამება, რასაც, კაცმა რომ თქვას, მე თვითონაც ვერმანობდი, რადგან უსლარმა თავისი ნაშრომი წლების წინ ჰქვეის ერთ ისეთ

მიმართულ კუთხეში შექმნა, სადაც ბიბლიოთეკაც კი არ იყო. რაც შეეხება ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების მიერ თქვენთვის ასე ბევრი წიგნის გამოგზავნას, ეს არ უნდა გაგაკვირდეთ. ბატონები ამას სიამოვნებით ჩადიან და სიამოვნებით გამოვიგზავნა კვლავაც ყველაფერს, რაც კი იშოვდება (რისი შოვნაც შეიძლება). ეს არ ეხება დოდაშვილის ძველ გრამატიკას, რომელიც არსად იშოვება. ასეთ თავაზიანობას თქვენ აქ სწორად ნახათ, როცა საქმე მხარეთმცოდნეობას ეხება.

თავად იღია ჯაჭვავაძე, ესთანაც „ივერიის“ ძველ ნომრებზე მინდოდა ლაპარაკი, ვერ-ვერობით არ მინახავს სათავადაზნაურო ბანკში, სადაც ის დირექტორია.

ულრმესი გურადლებით თქვენი ერთგული ნ. ზვიდლიცი.

P. S. ბატონი გერნი, ჩემი ყოფილი მოწაფე, უსაქმურობის გამო სამსახურიდან დაითხოვეს. მის სხვადასხვა ხაზის ნაშრომს აბსოლუტურად არავითარი დირებულება არა აქვს, აღბათ, „სვანური ენაც“ ამ კატეგორიას მიეკუთვნება. მას შემდეგ იგი უკვალოდ გაქრა“.

გერნზე სხვა შეხედულებისაა კარლ პანი. როგორც ჩანს, ამ პიროვნების შესახებ უსაბრთო დანტერესდა და გაკითხა მის შესახებ. პანის პასუხი ასეთია: „გერნი, რომელზეც თქვენ ცოტა ხნის წინ უკვე მკითხეთ, არის სრულიად ახალგაზრდა კაცი და ამჟამად კიევის უნივერსიტეტის დოცენტი. მე მას ვიცნობ ვერ კიდევ იმ დროიდან, როცა იგი გიმნაზისტია იყო თბილისში. იგი საოცრად განსწავლული კია, მაგრამ მეტად უთავბოლო ადამიანია“.

სახლი ნიშნები

თბილისი 1903

კ. გამსახურდიას „დიდოსტატის მარჯვენის“ ენა და სტილი

თბილისი 1903

გრაფიკალური ნახატი

ზემოთ ნახსენებ გრამატიკასთან დაკავშირებული კი უნდა ითქვას შემდეგი: შუხართი დიდ ინტერესს იწმენდა მოსე ჯანაშვილის გრამატიკის მიმართ და თითქმის ყოველ წერილში გვითხებოდა ავტორს, როდის დაიბეჭდებოდა. ხაჭაპე იხაა, რომ იმხანად ალექსანდრე ხახანაშვილი და შუხართი ერთად აპირებდნენ ქართული ენის გერმანულენოვანი გრამატიკის შედგენას და ერთდვარად მოხაზულიც კეონდით მიხი კონტრუბი. ამ წამოწყების იდეა ხახანაშვილს ეკუთვნოდა და იგი ფიქრობდა სახელმძღვანელოს ენაში დაბეჭდვას. ამ მიზნით ხახანაშვილმა ვრცელი წერილი გაგზავნა გრაცში, სადაც ჩაფიქრებული გრამატიკისთვის რამდენიმე სავარჯიშოც იყო შეთავაზებული. რაღაც მიზეზის გამო ეს წამოწყება გარკვეული დროით შეწყდა, თუმცა ფიქრი გრამატიკის დაწერაზე მათ არ ახვეწებდათ და ფიქრობდნენ დაწერული სამუშაოს ბოლომდე მიყვანას. სხვათა შორის, 1902 წელს პეტრო შუხართი ხახანაშვილისადმი მიწერილ ერთერთ წერილში კვლავ ახსენებს ქართულ გრამატიკას: აუცილებლად მშვიდობიანი დაბრუნების შემდეგ ვფიქრობ, განვიახლო დიდი ხნის წინ დაწყებული სამუშაო ქართული გრამატიკის შესახებ. საამისოდ ჩემთვის მეტად სასარგებლო იქნებოდა გრამატიკა, რომელიც პეტერბურგის საახო მუზეუმშია. განვლილ ზოგჯერში დახმარების აღმოსაჩენად თხოვნით მიემართე კარლ ზაღუმანს, ვინც ადრე მასარგებლა იმით, მაგრამ მისგან პასუხი არ მიმიღია“. აქ სწორედ ჯანაშვილის გრამატიკა იგულისხმება, აკადემიკოსი კარლ ზაღუმანი (1849-1916) კი პეტერბურგის საახო მუზეუმის დირექტორი იყო.

თბილისი

19/7 დეკემბერი 1895

დრამად პეტრობურგული ბატონო პროფესორი...
 თქვენი შეკითხვის პასუხად კავკასიის რუსის შესახებ, ვუწერობ, ვინაობით ხანკრ-პეტერბურგის ილიაბის კარტოგრაფიული ინსტიტუტის მიერ გამოცემული: 2 დიდი ფურცელი, ფასი დაახლ. 1 რუბლი (მისაღებად: 30 ვერსი 1 დუიში), აგრეთვე კავკასიის ტოპოგრაფიული ბიუროს მიერ გამოშვებული საგზაო რუკა, 4 ფურცელი, 20 ვერსი 1 დუიში, თუმცა იქ მხოლოდ გზები და სადგურებია მოცემული, თანაც ადმინისტრაციული დაჯგუფის გატყუე პეტერბურგში არის რუსეთის 10-ვერსიანი რუკა კავკასიის ფურცლებით; დაბოლოს, აქ სწორად ესმარობთ გენერალური შტაბის 5-ვერსიან რუკას, რომელიც ერთ დიდ ატლასს წარმოადგენს და რომლის გამოყენება მოითხოვს ქვეყნის გარკვეულ ცოდნას. ვუწერობ, თქვენი თითქმის ყველა თავდაპირველი მოთხოვნა დავაკმაყოფილო.

კავკასიის დაწვრილებითი გეოგრაფიის შესახებ ვერაფერს გიწერეთ, თუ მიინცდამინიც უნდა დავახსნო ვინმე, ეს იქნებოდა პროცენკოს გამოცემა (გახული წლისა).

დღეს ჩემთან, მას შემდეგ, რაც რამდენჯერმე ამოვ დეებე, იყო ჯანაშვილი და მრავალ საკითხში გამარკვია. სხვათა შორის, ის დღეს, ალბათ, თუითონ გამოვიტ ხავიენი წერილს.

მონტობანი მართლაც ფრანგულია ტარუ-გარონის დეპარტამენტი, სადაც ქართული კათოლიკური ინსტიტუტი მდებარეობს, თქვენი ვენის მხითარისტების მსგავსია ანდა ვენციის სიახლოვეს მდებარე სან დანარინიარი, სომხურ-კათოლიკური შტუდებისთვის.

ქართული გრამატიკა იტალიურ ენაზე ხელნაწერი, კავკაციენელი მისიონერისა ახალქალაქიდან, კათოლიკოს ანტონი I-ის დროინდელი, არ შეიძლება, ალბათ, გავიგივევით მამა გიორგიამო და ნორმალსკეულიან, რომელიც საუკუნის დახაწვისში გიორის მონასტერში იყო. ვორში აქამად - მე კვლავ ვასახობ თქვენს ამხთან დაკავშირებულ კითხვას - მეტი აღარაა მონასტერი, იქ მხოლოდ ერთი კათოლიკური ეკლესიაა შემორჩა, რომლის მღვდელსაც კავშირი აქვს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებასთან. ამიტომ უუფოესი იქნებოდა, ყველა ამგვარი კითხვით მიმარ-

გვანა ბიბლიოთეკა

გვანა ბიბლიოთეკის
ხეხისტინა

ლივოლოგიზაპლი
ლიკიპულაპი

თით ამ საზოგადოების მდიანს დაეით კარი-
კაშვილს, უმჯობესი იქნება ფრანგულად. ბა-
რტონებისთვის დიდი პარეთი იქნება, კლდე-ბიბეა
ნაატარან თქვეითვის საკეთო ყუყუღეგარო სა-
კითხვ ვენელი მხითარისტებისგანაც შვედი-
ლიათ ბეჭით რამ შეიტყოთ ქართულის შესახებ,
რადგან მათ მონტობანელებთან ხშირი ურთიერ-
ობაა აქეთ, როგორც თანამემამულეებს, მიუხე-
დავად იმისა, რომ ამის აღიარება არ სურთ, რად-
გან ერთნი სომხები არიან, მეორენი — ქართვე-
ლები, თუმცა რთივენი კათოლიკეები არიან.

რაც შეეხება მონასტერს, უნდა დავხსნა, რომ
როგორც ვთქვამ, ისე თბილისშიც არ არსებობს
არც კათოლიკური, არც სომხური მონასტერი,
მაგრამ აქ სამრევლო და კათედრალური ვაღუ-
სები (სომხ. Wank) ხშირად გათყუებულაა მონ-
ასტრებთან — ადვოთ, იმერეთ, რომ მონასტრები
იქ ხშირად ასრულებენ დუთისმასხურებას.

კვლავ რომ მიუბრუნდეთ ვრამატიკას, ვა-
ნაშვილმა, როგორც შესაძლო ავტორი, შემო-
ვთავაზა გორული ტელეკიანი ვითრაც, აგრეთვე
კათოლიკე, როგორც მე-17 საუკუნეში ირახი
რომში, მისიონერთა კოლეჯიდან.

წერაკითხვის გამაგრებულუბი საზოგადო-
ების მეტ თქვეითვის გამომგზავნილი ვყვლა
წიტი, რა თქმა უნდა, უფასოდ გამოგვგზავნიათ
და ამისი ვქუთ არ უნდა გვაპრებოდეთ.

უღრმესი ყურადღებით
• თქვენი ერთგული
ნ. ხუციანელი“.

გვთვალა, შუხართმა სადღაც ვური მოქრა,
რომ მონტობანში ქართული კათოლიკური ინს-
ტიტუტი მოქმედებდა, და მაშინ რანაირი შუ-
ხართი იქნებოდა, იქაურებს რომ არ დაქავეში-
რებოდა! მაგრამ ჯერ ხომ უნდა გავესო ზუსტი
მისამართი და მათი საქმიანობის სფერო. ამის
შესახებ გაიკითხა თბილისში და ხელდაღმა
ვენელ მხითარისტებზე მიუთითა, მაგათ ვკოდი-
ნებათ აუცილებლად, რადგან ერთმანეთთან
კავშირი აქეთა მართალია, მხითარისტების
კონტრაგაციის მთავარი სამყოფელი იტალია-
შია, ვენეციის მახლობლად, მაგრამ მათ 1811
წლიდან ვენაშიც დაიდეს ბინა და 1872 წელს
აგტრინების დედაქალაქის ცენტრში სოლიდური
რეზიდენციაც აიშენეს, სადაც, სხვათა შორის,
ამ 30-იან წელს წინ რამდენიმე ახალქალაქელი
სომეხიც მოღვაწეობდა. მათს ბიბლიოთეკაში,
ქართული ხელნაწერებიც არის, თუმცა არცთუ
მიანცდამაინც ბევრი და მნიშვნელოვანი. რა
თქმა უნდა, შუხართმა იცოდა მხითარისტების
შესახებ. ბოდოსდაბოლოს, მის ხელთ

მოხვედრილი ქართული ხელნაწე-
რები სომეხმა გადაამყიდევ

ლებმა ხომ თავდაპირველად სწორედ მხითარ-
ისტების კონგრეგაციაში მიიტანეს უახლოვდ, რად-
გან სომხურები ევროპა. შუხართი ფიქრობ-
და, რომ მისთვის ხანტერესო საკითხვე
ვენელი მხითარისტებისგან თუ ამომწურავ არა,
მიანც საკმარის ინფორმაციას მიიღებდა და
ამიტომ დაეკავშირდა მათ. სამწუხაროდ, მის
იმედი ვაუტრუეს. კონგრეგაციის საქმიან-
რწმუნებულმა შუხართს ასეთი პასუხი გაუგზა-
ვანა:

„ვენა 11 იანვარი 1896

თქვენი კეთილშობილებაც
ჩვეთვის უცნობია ქართული კათოლიკური
ინსტიტუტის ადრესი მონტობანში. გირჩევთ,
ამის შესახებ მიმართოთ ქართული კათოლიკე-
რი კვლვისის წინამძღვარს კონსტანტინეოლში,
ფერ-კენი (Ferry-Keny).

უღრმესი ყურადღებით
დოქტორი დეოდატ ავაქიანი
რწმუნებულა“.

შუხართი, მისი ხასიათიდან გამომდინარე,
ცხადია, არ დაცხრა და მიანც მოახერხა სახურ-
ველ პირებთან დაკავშირება. არ ვიცი, რა შედე-
გი მოაგვა მის აქტიურობას მონტობანის კათო-
ლიკური ინსტიტუტთან კავშირის დამყარების
თვალსაზრისით. ჩემთვის მხოლოდ ისაა ცნო-
ბილი, რომ მის არქივში ტელუხის სახელოვეს
მდებარე ამ ქალაქიდან გამოგზავნილი ორი წე-
რილია შემონახული: 1896 წლის 21 იანვრისა
თულოვ შარდ ბრუსტონისაგან და 17 თებერ-
ვლისა — წიგნების გამოცემულ ვმერან ფორეს-
ტიესაგან.

წიგნების უფასოდ გაგზავნაზე კი უნდა ითქ-
ვას შემდეგ: შუხართს თავის ბიბლიოთეკაში
საკმაოდ ბევრი ქართული წიგნი ჰქონდა, მათი
დიდი ნაწილი მას თბილისიდან მისდიოდა, რო-
გორც წესი, უსახელოდ, ვითარცა ქართველი
მოღვაწეების კეთილ ნების გამოხატულება.
მართალია, თუთონა წუხად ამაზე და სისტემატ-
ურად მოითხოვდა წერაკითხვის გამაგრებულ-
ბელი საზოგადოებისაგან, ისე როგორც კერძო
პირებისაგან, წიგნების გადმოგზავნასთან და-
კავშირებული ხარჯები მაცნობეთ, რათა აგი-
ნახდაურთოთ, მაგრამ, ჩვეულებრივ, მას ფულს
არ ახდევინებდნენ. ამ მხრივ მრავლისმეტყვე-
ლია ილია ჭავჭავაძის პასუხი შუხართის ამგ-
ვარ მოთხოვნაზე: „Милостивый государь, —
я прошу о стоимости присланного не беспоко-
иться, ибо одно удовольствие, что Вы зани-
маетесь грузинскою литературою, вознаграж-
дает нас вполне!“

პლატონ იოსელიანი

წერილი ეძღვნება გამოჩენილი ქართველი მეცნიერისა და საზოგადო მოღვაწის - პლატონ იოსელიანის - დაბადებიდან 195-ე წლისთავს.

XIX საუკუნის პირველი ნახევრის ქართულ საისტორიო მწერლობაში სრულიად გამორჩეული ადგილი უჭირავს პლატონ იოსელიანს (1809-1875). ფასდაუდებელია მისი წვლილი ქართული მეცნიერული აზროვნების განვითარების ისტორიაში. მან პირველმა დაუღო საფუძველი საქართველოს ისტორიისა და არქეოლოგიის მეცნიერულ შესწავლას.

დასაწყისშივე უნდა აღინიშნოს, რომ პლატონ იოსელიანის ფართო სამეცნიერო მოღვაწეობას მნიშვნელოვანად შეუწყო ხელი მისმა ოჯახურმა წრემ და გარემომ. როგორც ცნობილია, მისი წინაპრები ქართლ-კახეთის მეფეთა კართან დაახლოებული აზნაურები იყვნენ (1-გვ. 284). პაპა პლატონისა - ონისიმე იოსელიანი - კახეთის სამეფო კარის წმ. გიორგის ეკლესიის მღვდელი იყო და სიციციელის ბოლომდე ერთგულად ემსახურა თეიმურაზ მეორეს, ურეკლე მეორესა და გიორგი მეორემეტეს (2, საბ. 9306, 9307, 9308). მამა - ვლანტე იოსელიანი - სასაბღოს კარზე აღმზრდა (3, გვ. 531) და სახულიერო მოღვაწეობასთან ერთად (იყო ჯერ სამეფო კარის ეკლესიის მღვდელი (4, ხვ-2358), შემდეგ თბილისის ხოინის საკათედრო ტაძრის დეკანოზი (5, N69; N72)) თვალსაჩინო როლს ასრულებდა საქმიანობასაც ეწეოდა (6, გვ. 22-23).

პლატონ იოსელიანი, თავისი სოციალური მდგომარეობის შესაბამისად, საზოგადოების მაღალ და განათლებულ წრეში იზრდებოდა, რაც მის სამეცნიერო კარიერას თავიდანვე წარმატებას უქადდა.

პირველდაწყებითი განათლების მისაღებად თავდაპირველად იგი მიიბარეს თელავის სემინარიის ყოფილ რექტორთან - დავით ალექსი-

უკვლევება | დანერგვა

ვილიან (1, გვ. XIV; 6, გვ. 37; 7, გვ. 7; 8, გვ. 103; 9, გვ. 12; 10, გვ. 48; 11, გვ. 39; 12, გვ. 492), ხოლო შემდეგ - ოიანე ნაილისმცემის სამრევლო სასწავლებელში დეკანოზ იესე ჩუბინაშვილთან. როგორც თვითონ პლატონი იხსენებს: "ამას (იესეს - ხ.მ.) აქვდა მუნ სასწავლებელი, სადაცა შეცა ვსწავლობდი ქართულისა კითხვასა და წერასა საოხსა ბეჭის ძეალზედ დროთა ჩვეულებისა გამო. 1817 გაუქმდა სასწავლებელი ესე და გადავიყვანეს სემინარიასა, რომელიცა გახსნა მასვე წელსა 1 ოქტომბერსა ექსარხოისმან თეოფილაკტე" (13, გვ. 254).

სწავლაში გამოჩენილი სიბეჯითისათვის ჯერ კიდევ "სემინარიის მაღალი განყოფილების მოსწავლე პლატონ იოსელიანი" სასწავლო კურსის დამთავრებამდე სემინარიის მოსწავლის ეწეულა მოვალეობის შესრულების პარალელურად სემინარიასთან არსებული სამაზრო-სამრეველო სასწავლებლის მეთრე კლასის მასწავლებლად განაწესეს (5, გვ. 87; საბ. N38, N45; 12, გვ. 493), ხოლო სემინარიის წარჩინებით დამთავრების შემდეგ მასწავლებლობასთან ერთად შეთავსებით დანიშნეს ამავე სასწავლებლის ინსპექტორისა და სემინარიის ბიბლიოთეკარის თანამდებობებზე (5, N47, N48, N49, N52, N60, N66, N136; 6, გვ.38; 10, გვ.49; 11, გვ.39; 12, გვ. 494; 14, გვ. 31).

1831 წელს იგი სწავლის განაგრძებულად მიმგზავრება პეტერბურგში, სადაც უახლოვდება იქ გადახახლებულ ქართველ ბატონიშვილებს, ბაგრატიონთა სამეფო საგვარეულოს წარმომადგენლებს (15, გვ. 161). კარგი ურთიერთობა აქვს კახეთისა და იმერეთის დედოფლებთან: მარიამ ციციშვილთან (გიორგი XII-ის მეუღლე) და მარიამ დადიანთან (სოლომონ II-ის მეუღლე) (12, გვ.

494), მას დიდად მფარველობს მისი ნათლია - საქართველოს სამეფო ტახტის მემკვიდრე დავით ბაგრატიონის მუდმივ - ელენე (13, გვ. 83; 138). პლატონ იოსელიანი თავისუფლად სარგებლობს მათი საოჯახო მიზნითოთუკებათ, სადაც ეცნობა ძველ ქართულ ხელნაწერებს.

ეროვნულ ტრადიციებზე აღზრდილს განათლების მაღალმა დონემ, დრმა ურუდციამ და უცხო ენების ცოდნამ (შესანიშნავად ფლობდა რუსულ, ლათინურ, ბერძნულ, ფრანგულ, გერმანულ, სომხურ და ებრაულ ენებს) ხელი შეუწყო სტუდენტობის წლებშივე წარმატებით დაეწყო სამეცნიერო მოღვაწეობა. ამ პერიოდში იგი ეწევა მთარგმნელობით მუშაობას თარგმნის რუსული, ლათინური და გერმანული ენებიდან (14, გვ. 32; 6, გვ. 44-45). აკად. მ. ბროსეხადში მიწერილ ერთ პარათში პლ. იოსელიანი ასახელებს 12 სახელწოდების სხვადასხვა ხაზითის შრომას, რომელიც მას პეტერბურგში ყოფნისას დაუწერია ან უთარგმნია (16, გვ. 158). ერთგან იმისაც აღნიშნავს, რომ ქართველი ბატონიშვილის - თეიმურაზის ოჯახშია სტუმრობისას თავის მასპინძელს იგი ზემოდა უთარგმნია სტატიებს საქართველოს შესახებ "სახლი კურნალიანს", რომელიც საფრანგეთში გამოდიოდა და რომელსაც ბატონიშვილი მირ ბროსეხადან დახურობდა (5, №102; 12, გვ. 494; 525). ბუნებრივია, სწავლულ ბატონიშვილებთან ურთიერთობა მასში აძლიერებდა დიპლომატიური საქმიანობის სურვილს. კირიტი მეორის ცნობით: "ჯერ კიდევ აკადემიის სტუდენტად ყოფნისას ბატონიშვილთა მფარველობით წახადისებული პლატონ იოსელიანი გატაცებით შეუდგა ქართული ეკლესიის ისტორიის შესწავლას. ამ ბუჯითი მუცადინების ნაყოფი იყო მის მიერ 1833წ. შედგენილი "საქართველოს ეკლესიის ისტორია", რომელმაც დაბეჭდვის წესსვე (1843) გაუძღო ორ გამოცემის (5, №210, გვ. 219-220; 6, გვ. 39).

1835 წელს პლ. იოსელიანი ამთავრებს პეტერბურგის სასულიერო აკადემიას და ღვთისმეტყველების კანდიდატის ხარისხით ბრუნდება სამშობლოში. ამავე წელს მუშაობას აგრძელებს თბილისის სასულიერო სემინარიაში, ამჯერად უკვე უფროს კლასებში, ფილოსოფიისა და ფიზიკის მასწავლებლად (4, პლ. იოსელიანის პირადი არქივი, ხაბ. №9). 1837

წლიდან იგი კვლავ ეკავებს პი-

ლოთუკარის თანამდებობას (4, ხაბ. № 9; 5, №92; №136).

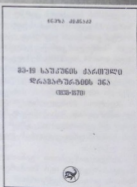
1838-1839 წწ. წმ. სინოდისა და პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიისაგან დაეუფლა - საქართველო-იმერეთის სასინოდო კანტორაში არსებული ძველი ისტორიული ხიველების გარჩევა (4, ხაბ. №9; 5, №136).

1842 წლიდან იგი თავს ანებებს პედაგოგიურ მოღვაწეობას. სამსახურებრივ საქმეებთან დაკავშირებით ორი წლით გადააყენო პეტერბურგში - უწმინდესი სინოდის უწყებაში (5, №130; №138; 6, გვ. 57; 12, გვ. 495). 1844 წელს ბრუნდება თბილისში და ინიშნება უწმინდესი სინოდის საქართველო-იმერეთის სასინოდო კანტორაში ჯერ იმერ-პროკურორის განსაკუთრებულ მოხელედ, ხოლო მოგვიანებით, 1856 წლის 15 ივნისიდან - პროკურორად. 1857 წლიდან სამოქალაქო უწყებაშია - კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარიაში - ხაგანგებო დაეაღებათა V კლასის მოხელედ (4, ხაბ. №9; 5, №140; №190; №191; 6, გვ. 57).

სინოდალურ კანტორაში პლატონ იოსელიანის მოღვაწეობის უკეთესად არ ჩაუვლია. აქ იგი ეცნობოდა გულუხვა-მონასტრების ძველ ხიველ-გუჯარებს, რომელთა შერევა და აღწერა თავიდანვე საჭიროდ მიიჩნია. ალბათ, ვახაკური არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ მოვლი თავისი შეგნებული ცხოვრება მან წარსულიდან ნაანდერძევი კულტურული მემკვიდრეობის კვლევა-ძიებას, გულუხვა-მონასტრთა აღწერას, ძველი ქართული ხელნაწერი წიგნებისა და სიგელ-გუჯარების შეგროვებასა და გამოცემის შეადია.

მისი რედაქციონობით 1838 წელს დაიბეჭდა ჩახრუხადისა და შავთელის ობეტი, 1851 წელს იოსებ ტფილელის "დიდმოურავიანი", 1852 წელს ტიმოთე გაბაშვილის "მოხილუა" და ი.

საპლი ნიშნები

გვეყვანიშვილის "მოძოხულა ანუ მუხაერობა", 1853 წელს - ანტონ კათალიკოსის წყობილსიტყვაობა" და არსილ მეფის თეიმურაზისა და რუსთველის გაბაასების" ნაწილი სახელწოდებით "ცხოვრება მეფის თეიმურაზ პირველისა" (17, გვ.203-205; 11, გვ.45; 6, გვ.68; 18, გვ. 142-174).

მისი ავტორობით 11-ჯერ გამოიცა ქართული ანბანი, 1840-1841წწ. მანვე შეადგინა "კალენდარი ანუ თთუეთარიცხუობა". ცნობილია, რომ იმ დროისათვის დაბეჭდილი წიგნები იშვიათობა იყო. ს. ჭიჭინაძის სიტყვებით რომ ეთქვათ: "მოელს საქართველოში წიგნის ჭკაანება არ იყო, დაბეჭდილი წიგნები სიხშირათ ეწყენებოდა ხოლმე ხალხსა", ამიტომ "ამ წიგნების დაბეჭდვა იმ უწიგნურობაში ძრიელ დიდი საქმე იყო, დიდი მოუღენა" (7, გვ.12, 18).

1845 წლიდან პლატონ იოსელიანი ინიშნება "ხაკეკასისი ვესტნიკის" რედაქტორად (4, საბ. №9; 5, №147; 14, გვ. 59; 19, გვ. 367). პარალელურად რედაქტორობს ქართულ გაზეთს "კავკასიისი მხარეთა უწყებანი", რომელმაც მხოლოდ წელიწადნახევარი იარსება (6, გვ. 58). ამავე დროს, აქტიურად თანამშრომლობს ადგილობრივ გაზეთებსა და პეტერბურგის საეკიკლესიო ეურნალებში, სადაც ათავსებს ლიტერატურულ-კრიტიკულ წერილებს, ისტორიულ-არქეოლოგიურ ხასიათის გამოკვლევებს, მონოგრაფიებს. იგი სამასზე მეტი პუბლიკაციის ავტორია. მ. გუცაძის შენიშვნით: "XIX საუკუნის პირველ ნახევარში ქართველთაგან საეურნალო-საგაზეთო ხასიათის წერილი იმდენი არაქვს არ დაუწერია, რამდენიც პლ. იოსელიანს. XIX საუკუნის პირველ ნახევარში გაზეთის რედაქტორად ისე ხანგრძლივად არაეინ ყოფილა, როგორც პლ. იოსელიანი... ქართული გაზეთისთვის ზრუნვა, მისთვის მასალების შერჩევა, ხელმძღვრთა

მომრავლება და სხვა პლ. იოსელიანის, ს. ფაფანდიშვილთან ერთად, საკუთარ ზურგზე გადმაცხინდა. "ხაკეკასისი ვესტნიკში" ქვეყნდებოდა ძალიან ბუერი მასალა საქართველოს ისტორიის საკითხების შესახებ, რომელთა დიდი ნაწილის ავტორი თვითონ პლ. იოსელიანი იყო. აქ იბეჭდებოდა მასალები "ვეფხისტყაოსანზე", თამარ მეფეზე, რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიაზე, გიორგი სააკაძეზე, ვახტანგ VI-სა და სხვებზე. ფრიად საეურნალდებოდა, რომ 1845-1846 წლების შემდეგ ქართველ საზოგადოებას არ ჰქონდა არ ქართული გაზეთი, სწორად პლ. იოსელიანის რუსულ ენაზე მკითხველი ნახავდა სხვადასხვა საკითხის გამო დაბეჭდილ ქართულ ტექსტებსაც, რაზეც მაშინ თავისი დადებითი მნიშვნელობა ჰქონდა" (20, გვ. 278-279).

ყველაზე დიდი დამსახურება პლატონ იოსელიანისა მიიღვც ის არის, რომ მან განსაკუთრებით შეუწყო ხელი საქართველოს კულტურული წარსულის პოპულარიზაციას. შემთხვევითი არ არის, რომ მისი ლიტერატურული შემკვიდრობა ძირითადად რუსულ ენაზე წარმოადგენილი. მისი დაუცხრომელი სურვილი იყო ევროპელთათვის გაეცნო საქართველოს ისტორია, ლიტერატურა, კულტურის ისტორია. სწორედ ამ მიზნით სიცოცხლის ბოლომდე არ შეუწყვეტია კავშირი პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიასთან. მიმოწერდა აწარმოებდა და აქტიურ სა-მეცნიერო-ლიტერატურულ თანამშრომლობას ეწეოდა პეტერბურგის აკადემიის აკადემიკოსებთან: ანდრია მხივილის ძე შვერენთან და მარი ფელისიტე ბროსესთან. პლ. იოსელიანს კარგად ესმოდა თუ რა დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა მარი ბროსეს დაინტერესებას ჩვენი ქვეყნის სიძველეებით, ქართული მწიგნობრობით. "მასში იგი ხედავდა იმ ძალას, რომელსაც შევიდო ქართული კულტურა გაეცნო ცივილიზებული ქვეყნებისათვის და მისთვის საპატიო ადგილი მოეპოვებინა" (17, გვ. 190). ამას მოწმობს პლ. იოსელიანის მარი ბროსესადმი გაგზავნილი წერილი, რომელშიც იგი გულწრფელად უხდის მადლობას მეცნიერს ქართული ენისა და ლიტერატურისათვის გაწეული შრომისთვის და ამავე დროს, მოკმალებით სთავაზობს საქმიან ურთიერთობას: "ბატონო ჩემო! მე არ მაქვს პატივი პირადად გიციზოდეთ და მაინც ვიმედოვნებ, რომ ჩემი სამშობლოს, საქართველოს შესახებ ამდენი კარგი ნაშრომის ავტორი

ლი კულტურა გაეცნო ცივილიზებული ქვეყნებისათვის და მისთვის საპატიო ადგილი მოეპოვებინა" (17, გვ. 190). ამას მოწმობს პლ. იოსელიანის მარი ბროსესადმი გაგზავნილი წერილი, რომელშიც იგი გულწრფელად უხდის მადლობას მეცნიერს ქართული ენისა და ლიტერატურისათვის გაწეული შრომისთვის და ამავე დროს, მოკმალებით სთავაზობს საქმიან ურთიერთობას: "ბატონო ჩემო! მე არ მაქვს პატივი პირადად გიციზოდეთ და მაინც ვიმედოვნებ, რომ ჩემი სამშობლოს, საქართველოს შესახებ ამდენი კარგი ნაშრომის ავტორი

შემქნარებულად მიიღებთ ამ წერილს, რომელიც გაეკადინებოდა და გამოვიგზავნეთ.

ის ფაქტი, რომ უპირატესობა მიანიჭეთ თვით ქართველის მიერ თითქმის სრულიად მიტოვებულ ზემს ვნას, მოწმობს, რომ თქვენ, ბატონო, ბრძანდებით (და ამას ვამბობ ფოთელგვარი კაცთმოთხოვნის გარეშე) იმ კაცთაგანი, მეცნიერება რომ უფრო მეტად შეეცნობოდათ, რომელიც ასევე არ არის გულგრილი მათ მიმართ, ასე რომ, მათი ერთადერთი ჯილდო იხვე მეცნიერებაა; "ქართული ქრონიკა" ამის დასტურია. ამ ნაშრომის შემხვედრად ზემს თანამშრომელთა ვერ წარმოუდგენიათ, თუ როგორ შესძლებოდა საფრანგეთში, პარიზში აღმოუქმნათ ჩემი ხაზ-შობლონათვის ძვირფასი ამღვინა დოკუმენტი, გეოარგანათ და აგეხსნათ ისინი ასეთი დიდი სისუსტით, მაგრამ, ბატონო ჩემო, როდესაც ვფიქრობთ იმ საშუალებებზე თქვენ რომ გაუაზნდათ ამ ერის შესწავლისათვის და მხედველობაში ეძლეობთ ლიტერატურის საგადაღო მდგომარეობის წყნარ ქვეყანაში, უნდა ვიღაიროთ, მხოლოდ ქართველი შეიფასებს რაოდენ დიდი შრომაც გაგიწევიათ.

დარწმუნებული ვარ, რომ შემქნარებულად მიიღებთ ფოთელთა, რასაც რაიმე კავშირი აქვს ქართულ ლიტერატურასთან და თავს უფლებას ვაძლევ "ქართული ანბანის" ერთი უგზავლარი გამოვიგზავნო, რომელიც ტფილისის ხემაწირობისთვის შევადგინე, სადაც მიკავია ფილოსოფიის კათედრა; ასევე გვგზავნით ანტონ კათოლიკოსის წუბილიტრეკობას, რომლის წარდგენასაც ვფიქრობ სანქტ-პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიაში და იმედო მაქვს თავს არ შეგაწყენოთ, თუ გთხოვთ თქვენ იკისროთ ეს შრომა.

ამ რამდენიმე ხნის წინათ აკადემიაში გავგზავნე აგრეთვე პროკლე დიადოხის წიგნის ძველი ქართული თარგმანი მოკლე კომენტარით რუსულ ენაზე ვამედოვნებ, რომ აკადემიამ ეს შრომა უკვე მიიღო. აკადემიკოსი შვედენი მოწვევად დათანხმდა ეტვირთა ეს საქმე.

მაღე მე გამოვიქმ ქართულ გრამატიკას პარადულურ სვეტებში დაბეჭდილი რუსული თარგმანით, რომელიც მე შევადგინე საეკლესიო ხელისუფალთა ბრძანებით და თუ ნუბას მომცემთ, ბატონო, მაღლვე გაახილებთ რამოდენიმე უგზავლარს ძველ თუ თანამედ-

როვე სხვა მრავალ ნაშრომთან ერთად, რის დაბეჭდვასაც, ღვთის შეწყვეთ, ვფიქრობ, მათ დასრულებას კეალდაკვალ.

ღრმა და გულწრფელი პატივისცემით, თქვენი მონა-მორიფი პლატონ იოსელიანი.

თეოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, ტფილისის ხემაწირობის ფილოსოფიის პროფესორი (4, მ. ბროსის პირადი არქივი, ხ.ა. №72).*(შენ: მ. ბროსის პასუხი ზემით მოტანილ წერილზე გამოაქვეყნა გ. ქავთარაძემ, იხ. ჟურ. მრავალთავი XX, თბ. 2003 წ. გვ. 333-334).

პლატონ იოსელიანი წლების მანძილზე კრებდა სხვადასხვა ხასიათის მასალებს (ცხება ეს ისტორიას, არქეოლოგიას, ლიტერატურას, ფოლკლორს), იხენდა იშვიათ ძველ ქართულ ხელნაწერ წიგნებს, იღებდა სიგელ-გუჯრების, ტარების წარწერებისა და ფრესკების ასლებს და პეტერბურგში აგზავნიდა, რათა პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიის სიბეველუსაცავს შემოენახა ქართული კულტურის ეს იშვიათი საგანძური (16, გვ. 150-194; 21, გვ. 183-197).

სიბეველეთა შეგროვებისა და შენწავლის მიზნით მოგზაურობდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში: არაგვის ხეობაში, აფხაზეთში, სვანეთში, ლეჩხუმსა და გურიაში (16, გვ. 186). 1849 წელს ამავე მიზნით იმოგზაურა ათონზეც და იქიდან დროებითი სარგებლობისათვის ნაშოიტანა 978 წლის ათონური ბიბლია. ამ მოგზაურობით მიღებული შთაბეჭდილებების შესახებ იგი ფრცვად საუბრობს 1849 წლის 4 ივლისის კონსტანტინოპოლიდან გამოგზავნილ წერილში, რომლის ადრესატი, ნ. მახათაძის ვარაუდით, მ.ს. ფორნიცოვი უნდა იყოს და რომელშიც, რამოდენიმე სიტყვით, ათონურ ბიბლიასა და სიბეველეთის მიუყ რედქტორთან შეხვედრასაც იხსენიებს: "საღამოს შესვედრა მქონ-

სახლი წიგნები

თბილისის უნივერსიტეტი

ფილოსოფიის ფაკულტეტი

ქართული ენის ისტორიის

კათედრა

ქართული ენის ისტორიის

კათედრა

თბილისის უნივერსიტეტი

ფილოსოფიის ფაკულტეტი

ქართული ენის ისტორიის

კათედრა

და საბერძნეთის სწავლულთან-კონსტანტინე ეკონომოსთან, რომელთანაც ფრთად სახიაშოწონო იყო საუბარი მისთვის თანაბრად ნაცნობ საბერძნეთსა და რუსეთზე. იგი ამჟამად დაკავებულია ბიბლიის თარგმანის, ყველა ქრისტიანული ეკლესიისათვის მიზი მნიშვნელობისა და სხვა ხალხებთან არსებული თარგმანების შესახებ სამეცნიერო მიზნათა ბეჭდვით... მან ქართული ბიბლიის თარგმანისადმი მიძღვნილი რამოდენიმე ვერტიკალი წამოკითხა, მე კი უფრო სარწმუნო და ვრცელი ცნობები მივაწოდე მის შესახებ ქართული ბიბლიიდან, აქამდე ათონის მონასტერში რომ ინახებოდა და დროებით გადამოიტყა მე საქართველოში დამახინჯებული სახით არსებული ბიბლიების შესასწავლებლად... 26 რიცხვში 5 ხაათზე ნახადაღვლეს ბედნიერება მჭონდა მეფე იადონის წინაშე წარმედგაროეჯიკი საუბრის თვის ეხებოდა ჩემი მოგზაურობის მიზანს, ქართულ ლიტერატურას, სიძველეს ქართული ენისა და ქართული ხალხისა, ათონის იფრთა მონასტერსა და მის ქართულ ლიტერატურულ საგანურს... კავკასიას და სხვა" (22, გვ.169-171).** (შენ თარგმანი ჩვენია).

პლატონ ოსეულიანს მეტად მდიდარი ხაჯახო ბიბლიოთეკა მჭონდა, როგორც მ. ბროსესადმი ვაგზაინილი ბარათებიდან ირკვევა, იგი გამუდმებით ადევნებდა თვალურს ახად გამოცემებს, როგორც საქართველოში, ასევე მოსკოვსა და პეტერბურგში, სადაც მას კავშირი მჭონდა იმ დროის ყველაზე ცობილ გამოცემულთან - ა. სიმონიანთან და ცდილობდა თავის ბიბლიოთეკა ახალი გამოცემებითაც გაემდიერებინა (23, გვ.103).

მისი ხაჯახო არქივი, იშვიათი ხელნაწერების გარდა (16, გვ. 156), სამ ფუთაშედ სიგელგუვრებს ითულოდა (7, გვ. 22-23), რაც გეაფორე

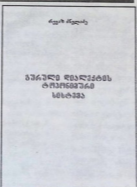
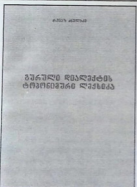
ბინებს, რომ კვლევა-ძიებასთან ერთად იგი კოლექციონერის საქმიანობადაც ეწეოდა.

მას კარგად ესმოდა წიგნის ფისი, ესმოდა თუ რაოდენ დიდი საუნჯე და დიდი განიი იყო იგი ერისთვის. ერთ-ერთ წერილში მ. ბროსეს იგი სწერდა: "ჩემის პაზრობი, დირსება ლიტერატურისა აღიწონების და დაფასდების არა რაოდენობითა წიგნითა, არამედ ვითარებითა მათითა. მიეხედოთ რომელთა და ბერძენთა? რადენნი დაეკოშონ შემდგომად მათსა წიგნნი? რადენთა მოიპოვეს დირსება, რათა გადაცემულ ყოფილიყუნენ საუკუნეთადაში უშემდგომესთა? ყოველთა წიგნთა და ანუ ნაყოფთა ლიტერატურისათა ყოველსა ზედა ენასა აქუსთ ორგუარი დირსება, ეი. ანუ ეკუთვნინან მის საუკუნესა, ოდეს იფინი დაიბეჭდებთან, ანუ შეიქნებინან საკუთრებად ყოველთა უშემდგომესთა საუკუნეთასა; და ესრეთ მარადის დაიდუბინა საწამებლად ანუ ძველად პატეისა საუკუნისა ეამთა და მეფობათა, ოდეს მათ მოუღიესთ მყოფობა" (16, გვ. 157).

პლატონ ოსეულიანი ქართული წიგნის დიდი პროპაგანდისტიც იყო. იგი სისტემატურად აგზავნიდა პეტერბურგში თავისი ან სხეთა გამოცემული წიგნების რამოდენიმე ეგზემპლარს არა მხოლოდ აკადემიისათვის, არამედ იქ მცხოვრები ნაცნობ-მეგობრებისთვისაც (16, გვ. 158-159, 162, 172-174; 184). ცნობილია, რომ პლ. ოსეულიანი სამეგრელოს უკანასკნელ მთავარს-დავით დადიანსაც ამარაგებდა ახალი გამოცემებით (24, გვ.290-300).

ა. აბრამიშვილის შეფასებით: „პლატონ ოსეულიანი იყო ქართული წიგნების ნამდვილი ბიბლიოფილი და საუცხოო ცოდნე ქართული გამოცემათა და ხელნაწერთა ცოცხალი კატალოგი. მან კარგად იცოდა არა მარტო საკუთარი ან საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში დაცული წიგნები და ხელნაწერები, არამედ ყველა ის ქართული ძეგლი, რომელიც პეტერბურგში გაანდათ კერძო პირებს. ამას ადასტურებს აკად. მარი ბროსესადმი და აკად. ანდრია მიხეილის ძე შვეტენისადმი მიწერილი ბარათები. თავის დროსე პლ. ოსეულიანი დიდ დახმარებას უწევდა ამ ორ აკადემიკოსს, პირველს ქართულ სიძველეთა შესწავლაში, ხოლო მეორეს კი - ოსური გრამატიკას და ლექსიკონის შედგენაში" (8, გვ. 106).

პლატონ ოსეულიანის ფართო სამეცნიერო

რო მოედევნება შეუმჩნეველი არ დარჩენილა. იგი არჩეული იქნა 1840 წელს ამიერკავკასიის სტატისტიკური კომიტეტის წევრ-კორესპონდენტად, 1847 წელს ოფისის ინტორისა და სიძველეთა საზოგადოების ნამდვილ წევრად, 1849 წელს პეტერბურგის არქეოლოგიისა და ნუმისმატიკის საზოგადოების წევრ-კორესპონდენტად, 1852 წელს პეტერბურგის სამმართველო რუსული გეოგრაფიული საზოგადოების ნამდვილ წევრად, 1863 წელს ათენის სამეფო არქეოლოგიური საზოგადოების წევრად, 1868 წელს პარიზის ხაზო საზოგადოების წევრად (6, გვ. 79-80).

მოუხდევად მეცნიერულ საქმიანობაში მიღწეული ცხოველური წარმატებისა, პლ. ოსხელიანის პირადი დიპლომების ნაღველი ჩრდილად გახდევდა. ამის მიზეზი იყო მისი ოჯახური ტრაგედია: მან მიწას მიაბარა საყვარელი მეუღლე და ორი შვილი (4, პლ. ოსხელიანის პირადი არქივი, საბ. №14; 12, გვ. 491; 16, გვ. 183). ამის გარდა, იგი, როგორც ძველი თაობის წარმომადგენელი და არქისტიკი, ხშირად უჭირს თვითონ უყურებდა ახალი თაობის ახალ წამოწვევებს, რაც ამ უკანასკნელთა მხრიდან მწვავე პოლემიკის საგანი ხდებოდა, რის გამოც შესაძლებელია ბზარი არსებობდა მას და ახალ თაობას შორის. მაგრამ, მოუხდევად ამისა, ახალმა თაობამ მაინც არ დაუკარგა პლ. ოსხელიანის ის ამბავი, რაც მან დაუღალავად შრომით დახლო თავის ქვეყნისა. ახალი თაობის წარმომადგენელი სერგეი მესხი პლ. ოსხელიანის გარდაცვალების გამო აღნიშნავდა: "ახალგაზრდობამ დაიფიქრა ყველა, რაც მიცვალებულში არ მოხსონდა და გაიხსენა მხოლოდ ეს ერთი დამსახურება, რომ ის ქართული მწერლობის შესამატებლად და გასამდიდრებლად სრულად... ქართული ლიტერატურის სიყვარულმა ერთ თაობა შეაერთა მიცვალებულის საყდაეზე" (25, გვ. 536).

პლატონ ოსხელიანის გარდაცვალებიდან შე-40 წლისთაზე გ. დუზინსე წერდა: „აი, შე ნათლად მაქვს წარმოდგენილი... სველით მოცული პლატონი წარხულის ნანგრევებზე, თუ ვით დატბორის თითოეულ ჭაბ, როგორ შესწივის მთხულის ობობას, რადგანაც მას ცოლი არა ჰყავს, რადგან ის ფრამგუნტია, ცოდან ჩამოტეხილი.“

მისი ძახილი ამოა, კითხურული კენჭსა ნიკობი ამავე წყვილით მოცულ დამეშა... იგი უყვის წარხულის რაინდთ და რა ვერ იმეყს მათგან გამო-

ძახილს - ეს მარტოობის სვედა გადააქვს ცმეხლის სტრეიქონებში. და მოულ ისტორიას იფერისას, თუ ვინდ მზიარულ კაბადონტებსაც, იგი მოსავს სვედის საბურველით.

ოპ, როგორ მენანება, რომ იგი არ იყო თამარის ხანაში: მაშინ ხომ სხივებით შემოსავდა თავის სტრეიქონებს — და ვითხულობ მის "შეწინებს" და თვადწინ მიპქირან საუკუნენი, მიპქირან რაინდნი და მეყენი ისტორიისა და თითუელს მითგანს პლატონი ხედებს მსჯავარს და ისტუმრებს მარადისობის წიადში. წედება წიგნი და თითაც ვბარება სვედიან ქაოსს, რათა სხვა-მაც დახლოს მსჯავერი მის მოწყენილ ხახეს, მის ცეცხლულ სტრეიქონებს" (26, გვ. 4-5).

უნდა ითქვას, რომ პლ. ოსხელიანი ბოლომდე მიიჩქ თავისი მოწამის ვთვლოდ დარჩა, როგორც წედდა "შე მაინც არა დაეხუტდები ფერისამებრ შეწვენასა ჩემის ქვეყნისა კეთილმისათვის. ესე ვადი არის ბუნებისათა თანა-შეკრული, და გონებისაგან მოსათხოველი მარად და მარად, რომელსაცა ვერა მსძლევს ვერცა შერი და მტერობა, ვერცა დღუფა ენებათა" (16, გვ. 182). ის ვერ დაამარცხა ცხოვრების სუხსმა და ბედის უკუღმართობამ მან თავად სძლია საუკუნეებს და უკუდავება მოუპოვა არა მხოლოდ ერის ხულიერ საუნჯეს, არამედ თავისი შემოქმედების ნაყოფი, ოქტობის უფრცაუბად რომ შემატა საქართველოს ისედაც ვრცელ, მრავალსაუკუნოვან მატინეს, ძველად დაიღვა მხოლოდო ცივილიზაციის ისტორიაში.

- გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები:
1. პლატონ ოსხელიანი, ცხოვრება ვიარცა შეკამეტისა, ავტორულის რედაქციით, შესავალი წერილებითა და შენიშვნებით, ტფ. 1936.
 2. საქ. მთავრობის საისტორიო არქივი, ფ. 1448.
 3. თანე პატრიონშვილი, კალმასობა, წიგნი "ქართული პრესა", თბ. 1984, ტ. VI.
 4. მეცნიერებათა აკადემიის ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტი (პლ. ოსხელიანისა და მისი ბროსეს პირადი არქივები).
 5. თ. ტბელიაშვილი, დოკუმენტური მასალები პლატონ ოსხელიანის შესახებ, "საისტორიო მოამბე", თბ. 1973, ტ. 27-28.
 6. გ. შარაძე, პლატონ ოსხელიანი - რუსთველოლოგი, თბ. 1980.
 7. ზ. ჭიჭინაძე, პლატონ ოსხელიანი, ტფ. 1893.
 8. ა. აბრამიშვილი, პლატონ ოსხელიანის პოეტოლოგიისათვის, წიგნი "ლიტერატურული წერილები", თბ. 1968.
 9. ა. იმედაშვილი, ქართული მღვდელნი, ვერ. "ოქტობრი" და ცხოვრება", 1915, №47.
 10. გ. მთავარიანი, პლატონ ოსხელიანი, წიგნი "სიყვარულით განათებული გზა", თბ. 1989.

რას ნიშნავს დაამაშება?

მიხეილ ხრისტო

11. პლატონ ოსვლდანი, წიგნი „ძველი ქართული მწერლობის მკვლევარებზე“, თბ. 1986.
12. ალ. ფოცხიშვილი, პლატონ ოსვლდანი, წიგნი: „ქართული ენათმეცნიერების ისტორია“, თბ. 1995.
13. პლ. ოსვლდანი, „ცხოვრება გიორგი მცემეტრისა“, ახალი გამოსაქმ. თბ. 1978.
14. А. А. Баранцзе, А. А. Вахитшвили, П. И. Исоселмат, Очерк жизни и научно-общественной деятельности. Тб. 1978.
15. К. Мухоматов, ქართული ენის ტერმინების სემანტიკა, თბ. 1967.
16. პლატონ ოსვლდანი, წიგნი „ძველი ქართული მწერლობის ისტორია“, კრ. II, 1964.
17. კ. მახათაძე, პლატონ ოსვლდანი - რედაქტორ-გამომცემელი, წიგნი: „რედაქტორული საქმიანობა“, თბ. 1971.
18. Н. А. Махарадзе, Платон Исоселмат в „Кавказском вестнике“, კრ. „Кавказский исторический и этнографический сборник“, III, 1974.
19. მ. გოციაძე, ქართული ენის ისტორიის ისტორია, თბ. 1954.
20. Письма Платона Исоселмат акад. А. М. Шегрену. Публикация А. Поцхивили, „Литературная Грузия“, 1983, №11.
21. Неизвестное письмо Платона Исоселмат. Публикация Н. Мелатадзе, „Литературная Грузия“, 1980, № 7.
22. გ. გურგენიძე, ძველი წიგნი-საქართველო, თბ. 1969.
23. თინა მუხარბია, ქართული მწერლობა, II. სოციალური რედაქცია, თბ. 1957.
24. თ. მ. მესხი, პლატონ ოსვლდანი, კრ. „წიგნები“, 26.XI.1875.
25. გ. დვინისძე, პლატონ ოსვლდანი, კრ. „წიგნები და ცხოვრება“, 1915, № 47.

სიტყვა „დაამაშება“ თეიმურაზ I-ის, არჩილის, იოსებ სააკაძის პოემებში გვიხვდება როგორც ირკვევა, ხსენებულ პოეტებთან იგი ოთხი მნიშვნელობით იხმარება.

თეიმურაზ I ამ სიტყვას „ღვიღმაჯუნჯიანის“ II-ე სტროფში ახსენებებს: „ჰირნი რად აღვირა ხაქვიმად, საქმეჩი რად დავიმაშე“ (1,67).

თეიმურაზ I-ის თხზულებათა კრებულში (1934) „დაამაშება“ გიორგია ჯაკობიას მიერ განმარტებულია როგორც „გაბნელება, გართულება“. ეს განმარტება „ქართული პოეზიის“ III ტომშიც არის წარმოდგენილი (1,562). (ამ გამოცემაში სახელწინა „დაამაშება“ არსებით სახელ „დაამაშე“-სთან მიმართებაშია განხილული და, აქედან გამომდინარე, აღნიშნულია, რომ „დაამაშე“ ნიშნავს – „ხელის შემშლელს“, „შეტოქებს“ – 1,562); „ქართული პოეზიის“ III ტომის განმარტება განმეორებულია არჩილის თხზულებათა ახალ გამოცემაში (4,577); ზემოთ წარმოდგენილ თეიმურაზისულ ციტატაში „დაამაშება“ რომ „გართულებას“ ნიშნავს, ამ აზრს იხიარებს ზურაბ ჭუმბურიძე (6,412).

სრულად უეჭველია, რომ ხსენებულ სტროფში „დაამაშება“ მართლაც უნდა განმარტოს როგორც „გაბნელება, გართულება“.

„ქართული მწერლობის“ VI ტომში ზურაბ სარჯველაძე „დაამაშებას“ „დამშეიდების“ მნიშვნელობით განმარტავს. დასამოწმებლად მოტანილია „გაბაასება თეიმურაზისა და რუსთველისა“-ს 584-ე სტროფის (ახალი გამოცემით) II ტაქსი: „მაგრამ სიტყვით დაამაშეს აეს ხაქვენი არ არია“ (3,855); არჩილის ახალი გამოცემის თანახმადაც, არჩილისეული „დაამაშების“ მნიშვნელობებია „შორიება, დამშეიდება“ (4,577); ზ. ჭუმბურიძე სიტყვის ამგვარ განმარტებასაც ეთანხმება; მას „გაბაასების“ ხსენებული სტროფის გარდა, სხვა მაცნობიერებელი მოსაძვას: „არ უსწინდის იგი ხელი, რომე სიტყვით დაემაშა“ („ღვიღმაჯუნჯიანი“, მე-40 სტროფის მე-4 ტაქსი), „ქვენ ხარაჯიცა მოგვიცა, თქვენ მტერიც ვურ დაამაშე“ („გაბაასება“, 793,4); „თუი კაცი ვაისტუმრებ, მე ესენი დაემაშე“ („ღვიღმაჯუნჯიანი“, 435,1); „აით უოხრეს: ნუ აქარადები, იმან არ დაამაშო“ („დაქარიანი“, 133,1) (6,412). ზ. ჭუმბურიძეს მოსაძვას ამ სიტყვის ხმარების სხვა შემთხვევებიც: „სმლით, ისრით, შუბით ვიბრძოდით, არა ვთქოთ: თოფი დაამაშე“ („გაბაასება“, 793,2); „პირველ დამეს შევეკაბე, მშვიდდეს აუბი, თოფი ემაშე“ („ღვიღმაჯუნჯიანი“, 435,1) და აღნიშნავს, რომ „მოუყვანილ მაგალითებში, – თუ ყველაში არა, ზოგში მაინც, – დამაშება უფრო დამამუცება-დაწყინარების მნიშვნელობით არის ნახმარი და სწორედ ასევე არის განმარტებული ახალი გამოცემის ლექსიკონში“ (6,413); მკვლევარი იტყვ დასძინს: „რაც შეეხება გამოთქმებს: „თოფი ემაშე“, „თოფი დაამაშე“, „ღვიღმაჯუნჯიანი“, ესენი, როგორც ჩანს,

იდიომები, რომელთა მნიშვნელობის დადგენა დამატებით მიეხება მოთხოვნს“ (6,413).

სხვებზე იდიომებთან დაკავშირებით, რომლებშიც „თოფი“ და „ფეხის დამაშება“ ნახსენებია, წინ ქვემოთ ვისაუბრებთ, აქ კი აღვნიშნავთ, რომ საუბრით მართლდანი არიან არჩილის თხზულებათა 1999 წლის გამომცემლები და ზ. ჭუმბურიძე, როცა არჩილისეულ „დამაშება“-ს განმარტავენ როგორც „დამაშებებს“. ეს არის მეორე მნიშვნელობა ამ სიტყვისა.

გ. ჯაკობიას თანახმად, „დამაშება“-ს სხვა მნიშვნელობებია „დაელო, გაელო“, „დაება, მართი შეყრა“ (ამჟამინდელი განმარტებით განსახილველი სახელ-სმის პირიან ფორმა – „დაემაშ“-ს ახლავს), მკვლევარს დამოწმებული აქვს თეოზოგის „აღვიძაჯუნიაინი“-ს ზემოხსენებული მე-40 სტროფი; როგორც ზემოთ წარმოდგენილი ზ. ჭუმბურიძისეული დაცვირებებიდან წარმოიხდის, ამ სტროფის მე-4 ტაქტში „დაემაშ“-ს მნიშვნელობაა – „დაეშედეგინა“ („არ უსმენდის იგი ხელი, რომე სიტყვით დაემაშ“). რაც შეეხება მე-40 სტროფის მე-2 ტაქტს („ოჲ კოცინდის იატაკსა, ხად მას ფეხი დაემაშ“), გ. ჯაკობიას მიერ „დაემაშ“-ხთან დაკავშირებით გაკეთებული განმარტება – ფეხი „დაელო“ სწორედ ამ ტაქტში წარმოდგენილ სიტყვა „დაემაშ“-ს მიუხადავებ; მე-2 ტაქტში დაბარაკა იმის შესახებ, რომ შეჯნენი კოცინდა იატაკს, რომელზედაც ლეღს ფეხი დაეხოცენია, დაეგა, ანუ, როგორც გ. ჯაკობია განმარტავს – ფეხი „დაელო“, „გაელო“ (განმარტებას – „დაება, მართი შეყრა“ ქვემოთ შევხებით).

ხანამ სიტყვა „დამაშება“-ს სხვა მნიშვნელობებზე ვისაუბრებდეთ, საჭიროა ზუსტიად განთხავდნოვს, თუ როგორია „აღვიძაჯუნიაინი“-ს მე-40 სტროფის მე-2 ტაქტში წარმოდგენილი

სიტყვა „დამაშება“-ს („ფეხი დაემაშ“) გრამატიკა.

არაბული ზმნა „მაშა“-ს მნიშვნელობებია: 1. იატი, ходить, двигаться – 2. маршировать; 3. действовать, работать (о машине) – (76756), გიორგი წერეთლის ლექსიკონის თანახმად, – „აბოჯედა, ქვეითად მიდიოდა“ (5,241-242); ვიქტორობ, სრულიად უცქველია, რომ სიტყვა „დამაშება“ ფეხის დადგმის მნიშვნელობით არაბული ენიდან არის შემოსული, არაბული „ბარბაროსშია“ გამოყენებული „აღვიძაჯუნიაინი“-ს მე-40 სტროფის მე-2 ტაქტში.

ამრიგად, ამ სიტყვის შესამე მნიშვნელობაა „ფეხის დადგმა“, „დაბოჯება“, ამ შემთხვევაში იგი არაბული ენიდან არის შემოსული.

რაც შეეხება „დამაშების“ „თოფთან“ დაკავშირებით ხმარებას, მისი მნიშვნელობის ახასხილვად საჭიროა, ამჟერადაც არაბულ ენას მივართოთ.

არაბული სიტყვა „მაშა“-ს ერთ-ერთი მნიშვნელობა, როგორც ზემოთ ენახეთ, არის – „двигаться“. II თემაში ამ ზმნის მნიშვნელობებია: 1. заставлять идти – 2. приводить в движение – (7,756). აქედან გამოვიდინარე, ვიქტორობ, „თოფის დამაშება“ „თოფის ამოძრავებას“, უფრო ბუნებრივი ქართულით თუ ვიტყვით, – „თოფის შემართებას“, „თოფის ფეხზე შეყენებას“ ნიშნავს. შესაძლოა, გამოითქმა – „თოფის ფეხზე შეყენება“ საკმაოდ ძველია და „თოფის დამაშება“ ამ გამოთქმის „გაიარაბულებს“ შედეგად არის განქნილი. სიტყვა „თოფთან“ ერთად სხენებისას ამ სახელ-ზმნას სხვა მსგავსი განმარტებებიც შეიძლება მოეძებნოს.

ამრიგად, „დამაშების“ მნიშვნელობებია: დამაშება (I) – გაიხულება, გართულება

ახალი წიგნები

აკაკი წერეთლის პუბლიცისტიკა

ვაზეთი „დროება“ 1966-1971

თბილისი

(„ჭირნი რად აღეპრა სიწმომე, საქმინი რად დაემაშე“ - „ლეილმაჯუნეინი“).

დამაშება (2) - დამშვიდება, დაწუნარება („არ უსმენდის იგი ხელი, რომე სიტყვით დაემაშა“, - „ლეილმაჯუნეინი“); „ქვენ ხარავაკა მოვეციან, თქვენ მტერიც ვერ დაემაშე“, - „გაბაასება“; „იგი კაცი გაეისტუმრე, მე ესენი დაემაშე“, - „დიდმოურავეინი“; „მათ უთხრეს: ნუ ატყარდები, იმან არ დაიმაშაო“, - „ბაქარიანი“).

დამაშება (3) - დადგმა (ყუხის), დაბოჯება, გავლა („ოუ კოცინდის მას ადგილსა, ხად მას ყუხი დაემაშა“, - „ლეილმაჯუნეინი“).

დამაშება (4) - შეშართვა (თოყის), თოყის ყუხსე შეყენება- („სმლით, ისრით, შუბით ვიბრძოდით, არა ვთქვით: თოყი დამაშე“, - „გაბაასება“); „პირველ დამეს შევეკასზე, მშვიდდეს აუბი, თოყი ემაშე“, - „დიდმოურავეინი“).

აქ მე-3 და მე-4 ადგილზე წარმოდგენილი სწნები არაბული წარმოშობისაა. რაც შეეხება პირველი ორი სიტყვის ეტიმოლოგიას, ვფიქრობთ, რომ - ზემოხსენებული განმარტებები: „დაბაბ, მამათ შეკრა“ მათ შეესაბამება.

სხვებზელ საკითხებზე მხედლობის ყურადღებას იმსახურებს ს. ჭუმბურიძის მოხაზრება, რომ არსებითი სახელი „დამაშე“ სახელწმინდა „დამაშება“-სთან არ არის დაკავშირებული და რომ „გაბაასების“ ტექსტში ეს სიტყვა უნდა დადგინდეს როგორც „დამაშაში“ (6). ყოველივე ზემოთქმულთან მიმართებით არაერთი კითხვა შეიძლება დაიბადოს, რომელზეც საბოლოო პასუხის გაცემა სამომავლო საქმა.

ლიტერატურა:

1. ქართული პოეზია, III, ტომის შემდგენელი ს. ცაიშვილი, თბ., 1975;
2. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრული კრებული, 2. ვაკობაის გამოც., თბ., 1934;
3. ქართული მწერლობა, VI, შემდგენელნი ა. ბექაძე, ბ. თვარაძე, ტომის რედაქტორი რ. ბარამიძე, თბ., 1989;
4. არმილი, თხზულებათა სრული კრებული, 9. ლეილაშვილის დ. კვეციანის, ლ. ძიჭინაძის გამოც., სპეცრედაქტორი რ. ბარამიძე, თბ., 1999;
5. გ. წერეთელი, არაბულ-ქართული ლექსიკონი, თბ., 1951;
6. ს. ჭუმბურიძე „დამაშე“ თუ „დამაშაში“? კრებ. - ლიტერატურული ძეგანი, XXIV, თბ., 2003;
7. X. K. Баранов, Арабско-Русский словарь, М., 1977.

ვაზეთი „დროება“ მეცხრამეტე საუკუნის ქართული პუბლიცისტიკის განვითარების ისტორიაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან თარგანოს წარმოადგენდა. შეიძლება ითქვას, რომ ის იყო პირველი ვერაპული ხასიათის ქართული ვაზეთი, რომელმაც გარკვეული პოლიტიკური მსოფლმხედველობა ახასიათებდა და რომელიც ახალი თარგანის დემოკრატიულ მისწრაფებებს ემსახურებოდა. „დროება“ იყო XIX საუკუნის 60-70 წლების საქართველოს ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობის ორგანო და აკაკი წერეთელი, როგორც აღმძღვი შვილი ამ მოძრაობისა, ვაზეთის ერთ-ერთი აქტიური მუშაკთაგანი იყო.

ვაზეთი „დროება“ 1866-1885 წლებში გამოდიოდა და ამ ხნის მანძილზე მას არ მოაკლებია ქართული ხალხის სიყვარული და პატივისცემა.

ცხრამეტი წლის მანძილზე ვაზეთმა სამი რედაქტორი გამოიცვალა: გიორგი წერეთელი, სერგეი მესხი და ივანე მინახელი. გარკვეული დროის მანძილზე მისი თანარედაქტორი იყო ილია ჭავჭავაძე ამათრან ყველაზე ხანგრძლივი აღმწინადა სერგეი მესხის რედაქტორობა. ეს უანგარო მამულიშვილი და საქმისათვის თავშეწირული კაცი ეოდრე სასიკეთლოდ არ დააეადა, საყვარელ ვაზეთს არ მოსცილდებია. მოუენმინოთ თვით აკაკის: „თუმცა დიდი ხანი გაიდა მას აქეთ, რაც ის მოკვდა, მაგრამ უიმისოდ ვერაფერი საზოგადო საქმე ვერ წარმომიდგენია; ცოცხალეთი დგას გვერდით და თანაგრძნობით იძლევა სიმსწვევს“ (აკაკი წერეთელი, თხზ. სრ. კრებ. ტ. IV, 1948, გვ. 75).

„დროებაში“ წლების მანძილზე თანამშრომლობდნენ: ილია ჭავჭავაძე აკაკი წერეთელი, ალექსანდრე ეახბევი, რაფიელ ერისთავი, იონა მუნარგია და სხვ. აკაკი წერეთელი ვაზეთში აქტიურად თანამშრომლობს მას შემდეგ, როდესაც მას სათავეში უდგება სერგეი მესხი და ამასი დიდი დამახაზრება მოუძღვის ნიკო ნიკოლაძეს, რომელმაც უთხოვია აკაკისათვის თბილისში გაემოსხუდეთ და „დროებაში“ უთანამშრომლდა: „ხოცი ეს მითხრა, ზოგი ის, დამიყოლია. მეც ჩავედი თბილისში და ამოუვდექი ვეურდში რედაქტორს. პარტო ნემს თავეს რომ მივიღო, ბევრი იქნება, მაგრამ რადგანაც იმავე დროს ნემთან ერთად სხვებიც მუშაობდნენ. მაგალითად: ნ. ნიკოლაძე სწერდა პუბლიცისტურ

სტატებს, სერგეი მესხი მეთაურებს, გიორგი წერეთელი ისტორიულ ნარკვევებს და პატარა-პატარა მოთხრობებს. ხელისმომწერები მოწმეა და აწდა შვიდასამდე“ (აკაკი წერეთელი, სრ. კრებ. ტ. XIV, 1997წ. გვ. 499).

აკაკის პირით დადასტვება ჭეშმარიტება. დიხს, აკაკის მოღვაწეობამ ამ გაზეუში კიდევ უფრო ხანტერეთი და მნიშვნელოვანი გახადა მისი პუბლიკაციები და ქართული საზოგადოებრიობის მტვი დაინტერესებაც გამოიწვია.

აკაკი გულუხვად აწვდიდა ქართულ ევრნალ-გაზეთებს არა მარტო მხატვრულ, არამედ პუბლიცისტურ ნაწარმოებებსაც, რომლებიც გამოირჩეოდნენ თმატური და გეოგრაფიული მრავალფეროვნებით, იდეური სიღრმითა და ეპრობრივი სრულყოფით. არ დარწმუნდა არც ერთი მნიშვნელოვანი ხაკოთხი XIX საუკუნის მეორე ნახევრის საქართველოში, რომელსაც აკაკი არ გამოიხსურებოდას, ისინი ძალეშიდ ამოლაენებდნენ ეპოქის მავსიკემას...“ (ნ. ტაბიძე, გრუდები, თბ., 1986წ., გვ. 262).

აკაკი წერეთლის ხახელი გას. „დროებაში“ გვხვდება 1966 წლიდან, კრძიდ, მის ოცდამეორე ნომერში, სადაც იბეჭდება დობროლეხოვიდან თარგმნილი ლექსი „პატლი“. ხოლო მომდევნო წლის ნომერში ლექსი „მოხარე“. აკაკის პირველი კორესპონდენცია – „ხადილი გუბერნიის წინამძღოლისას“ მოთავსებულია ა. წ. 43-ე ნომერში. კორესპონდენციაში უკვე ჩანს ახალ-გაზრდა მამულიშვილის ეროვნული სული, მისი უხალღობი გულისტკიოელი ნაკუნ-ნაკუნ დაშლილი და დანაწვერებული ქვეყნის მწარე და მძიმე ხვედრის გამო: „შავუკუნეპართი დროებისაგან დათხსილი ბველთაგანეუ უთანხმოება უბედურებად მოიგო საქართველოში, როდესაც ის, საქართველო, განაწილდა რამოდენიმე სამეფოდ და ხამთაეოებად, გაუმლეღ, ციხურებ შემოზღლეღულის ადგილების მდებარეობაც უსარჯვებდა ამ ნაგლეღ-ნაგლეღვის სამთაეოების განკერძობას, მასთან უოველსაეღრაც კი ეტირეუოდათ იქ მცხოვერბლებს თავის სამთაეოროშივე კმოეებდნენ, სეღრდებოდნენ და ამის გამო საეპორო აღარ რაცხდნენ, რომ რამე მოთხოვნილებსათვის, გარდა ნხუბისა და მტაცებლობისა, მისვლა-მოხვლა კქონოდათ მეზობლებთან. ეს ხანგრძლივი მეზობლებში ჩხიკინი ბოლოს ზნეი გადაეკცათ ერთი მიწისშვილებს, ამური კაეშირი გასწადა და მიხეზიც ეს იყო საქართველოს დაცე

მისა და გაოხრებისა აღა-მამამდ-ხანის დრესე“. აკაკი წერეთელი სიამოვნებით აღნიშნავს გაცალკეებული სამთაეოების ერთმანეთთან შეერთების ფაქტს და ამის გამო ქუთაისის გუბერნიის წინამძღოლის მიერ გამართულ სადღელზე გვიამბობს. ხამეგრეღლოს სამთაეოს შემოერთება ქუთაისის გუბერნიასთან მას ოპტიმისტურად განაწკობს და წრედხაც იწვიანად ამთაეოებს: „იმედოც კარგი! წვენ გვეწამს საქართველოს ხალხის მომავალი, მადლად გახსნილი ცხოვერება და იმედოც გვაქვს...“

„არც წენია, არც თქვენი, მამუ შუათანა იესო“ – ასეთი დამაფიქრბელი ხათაური აქვს 1968 წლის მეხუთე ნომერში გამოქვეღებული აკაკის წერილს. მაგრამ მისი წაკითხვისთანავე ეს უცნაურობის განხვდა ქრება და ვხვდეთ, რისი თქმა უნდოდა აეცოროს; პოეტო საუბრობს ერთი ქორწილის შესახებ და ეურადღებას ამიხეილებს წვენში იმ დროს (და არა მარტო იმ დროს) ვაერცეღლებულ სენზე, რომელსაც ქართული ენის დავიწეება და მისი ხასაუბრო მეტყველებიდან გაეწეება კქეია. ქორწილში, როგორც აეცორო აღნიშნავს, ერთმანეთში ირედა: „ქართული, თაორული, ფრანცუხული და რუსული ხსები“. ამ ვაკხანალიამ აკაკის თავისი ლექსი გაახსენა: „ეს, ქართველი, აბა, მოხარ, ვინა ხარ? რომელიც შეხანიშნავად გამოხატავს ქართველების უშრო წამბატველობას, უოვედ ამპარტაენობახა და უწანრობას: „პირში მოქმედი არ გიეყარს მართლისთვის იღანბლები!“

თუ გშია პატრიოტო, შენ მოიმეხაც უწურფი მაგრამ მამის კი სხვა ხარ, თუ რომ ცოტა გაბლები თაეი ქონით ხასეც გაქვს ებ ტვინით კი ფეხები“.

ახალი ნომერი

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
მინისტროს
საგარეო ურთიერთობების
მსახურის განყოფილება

საგარეო ურთიერთობების
მინისტროს
საგარეო ურთიერთობების
მსახურის განყოფილება

საგარეო ურთიერთობების
მინისტროს
საგარეო ურთიერთობების
მსახურის განყოფილება

ხარკაშით აღსაყენ ეს ღვესი გვერდებს მოეჭის უზომო მწუხარებას, რომელიც თავისი თვალთ ვერცხდა ერის დაცემა-გადაგვარებასა და შეუფერავად აღწერდა სინამდვილეს, რადგან მან, ისევე როგორც მისმა დიდმა თანამედროვემ, ილია ჭავჭავაძემ, კარგად იცოდა, რომ მხოლოდ სიმაართლის თქმას და მანკურების პირობებზედ ასახეას შეეძლო ერთგვარი კათარხისის მოხდენა.

ბარბარე ჯოჯაბე მეცხრამეტე საუკუნის მჭორე ნახევარში მტად მოპულარული ქალი იყო. ცნობილი მოეტის, რაფიელ ერისთავის და, ლიტერატორი, დრამატურგი, მოეტა, ვეკლასე კოლონიტული ფიგურა ამ თაობისა, რომელთანიც, როგორც ვითთ, საკმოდ მწვეფე პოლემიკა ქონდათ სამოციენელებს. აკაკი წერეთელი დიდად აფასებდა მას და ამის მაგალითთა პუბლიკაცთა - „რამდენიმე სიტყვა შესახებ კ. ბ. ჯორჯაძისა“ („დროება“, 1968წ. №3).

„ახალსა“ და „ძველ“ თაობას შორის წარმოებულ პოლემიკაში აკაკი წერეთელი თითქმის არ შეხებთა ბარბარე ჯორჯაძეს მამის, როდესაც ცოტა მოგვიანებით გრთილდ ორბელიანიც კი არ დაინდო. წერტილში აკაკი საუბრობს „სახოგადოდ დედაკაცობის ღირსებაზედ; როგორ დედაობაში, ისე ცოლობაშიც“. პუბლიცისტი ეხუბა არა მარტო ქალის გარეგნულ მშვენიერებას, არამედ მის სულიერ სიღამაზესაც: „მართალია, ფიხიკური მშვენიერება არის ბუნების წესით კაცობრობის ერთი მოთხენილებათაგანი, მაგრამ კაცის სრულს ღირსებას დიხაც ვერ შეადგენს, რადგან კაცში მარტო ფიხიკური მხარე არ არის, მაგრამ იმასაც აქვს მჭორე უმადღესი მხარეც - სულიერი (ხეობროვი), ურომლისთაც ის ძალიან შორს ვერ ასცდება პირუტყველს

რაობას: კაცს უნდა ქონდეს სულის არე ჭკუის სიღამაზეც, ის უნდა ამშვენიერებდეს იმას, რასაც ჭკუა მოითხოვს“. აკაკი წერეთელი ქალის, როგორც მეუღლის მოვალეობასაც არ იფიწყებს და არც მის უმადღეს დანიშნულებას - დედაობას. და ყოველივე ამის ფონზე დიდ მოეტს აღაშფოთებს მისი თანამედროვე ქალთა ქარაფ-შეტული და მეშანური ყოფა და გული სტკივა, რომ „...ის სოფიოები, რომლებზედაც გულდაწყვეტით ქეთითნებს ბართაშვილი, დღეს აღარხად არიან“, მაგრამ იქვე დასძენს, რომ ვეკლასე ამის თქმა არ შეიძლება: „ხოგი, დიახ, ღირსი დედაკაცები არიანო“ და ამ ღირსეულთა შორის ბარბარე ჯორჯაძესაც მოიხსენებს. საყურადღებოა, რომ პუბლიცისტი ეხუბო ბარბარე ჯორჯაძის ქალურ ღირსებას და არა მის მოეტურ შემოქმედებას. ცხადია, იგი ამ ქალში კვებით აღსაყენ მინდილოსანს უფრო ხედავს, ვიდრე პოეტს. ეს კი შეუნიველი არ გამჩინათ და მის წერილს მკაცრი ტონით გამოეხ-მურა ლიტერატორი მიხედ ბეთანელი ბეთანიშვილი“ („დროება“, 1968, 2, „მოეტური გასწავლა“, რომელშიც მან გააკრიტიკო აკაკი იმის გამო, რომ მან სტატისა მიაწერა: „თავ აკაკი წერეთელი“ და შენიშნა, რომ ლიტერატურა არ არჩევს ტიტულებს, მაგრამ, როდესაც თ. აკაკი წერეთელი ლიტერატურაშიც თავადობს, ამისათვის წევს არ გვსურს მისი თავადური ღირსებაებრალი მომკედების ღირსებასთან შევითანახწოროთო“, აქვე ბეთანელი დასძენს, რომ არ გამართლდა მათი მოლოდინი და აკაკი წერეთელმა კარიტიკულად არ შეაფასა ბარბარე ჯორჯაძის ღირსებაებრული შემოქმედება: „რხედ დასწერა ან რისთვის თაყვის სტატია წერეთელმა საქართველოს გეაღაზედ, ქალებისდ ემანსიპაციხედ, თუ კ. ბ. ჯორჯაძის თხსულების გახარევედ და ტალანტის დასაყასებლადო“. აუტანელია ის ადგებული და გამოშწვევი ტონი, რომლითაც იგი მოიხსენებს აკაკის ამს არ შეელო აკაკი წერეთლის აღშფოთება არ გამოწვეთა და მანაც უკვე ქურნალ „კისკის“ ფურცლებიდან უბასუხა თაყვის „გამკენწლავს“. ფაქტია, აკაკი წერეთელმა კარგად იცოდა ბარბარე ჯორჯაძის მოეტური სესაძლებლობა მაგრამ მისთვის, ამ შემთხვევაში, მთავარი ის სანაგალითო მამულიშვილობა იყო, რომლითაც მართლაც რომ ამმოიხრეოდა ეს ნაკითხი და გონიერი ქალი, მ. ბეთანელის სტატიის გამოქვეყნ-

საქართველოს სახელმწიფო ბიბლიოთეკის დირექტორის განცხადება

აქრობა 1968 წლის აპრილის 10-ის

ბარბარე ჯორჯაძის

და

ბარბარე ჯორჯაძის

წილობა

ბით გულნატკეპი პოეტი რედაქციასზე ნაწილი იყო და კარგა ხანს არ შეუწყუხებია იგი. მაგრამ მძლე დიდხალვანამა შემოქმედმა დაივიწყა თავისი დანაქალი; და იმავე წლის 34-ე ნომერში იხილება მისი ვლადილენ-იპიმელეტი „ქვენი ნაცარქეპები ანუ ორი ვიზის თავი“.

სტატიაში „უფ. რედაქტორი“ („დროება“, 1969წ. №41, აკაკი წერეთელი აკრიტიკებს „დროების“ რედაქციის და მის კორესპონდენტს: „მისი (იგულისხმება „დროების“ - რედ.) კორესპონდენტები ნამდვიდეს და საბჭოთა საგანს არ აქცევენ უკრადრებას და ისეთ ამბებს გვიწერენ, რომლის ვერაფერიც არის დაგვიკლებს და ცოდნა არის შეგვიქნის... აბა, შენი ჭირიმე რა საბჭოთა ციციკლო ვუღეს ისერეთში ბევრი ლეონი შოვანი თუ არა? მისი მოსაყვალის რომ რამე გაეუღნა პეონდეს ან ვაგრობაზე და ან სხვა რამ კუთხის და ხასარგებლო საქვეწო საქმეზე, მაშინ კოფე იტყვის კაკი, თორემ...“ ავტორი, როდესაც გულს თუჯრებს გახსოვნი დაბეჭდილი „შეკობაზე“ კორესპონდენტის ქალიშვილი, სემდეგ უკრადრებას ამხედლებს გაცივის 39-ე ნომრის კორესპონდენტიახ ახალციხიდან, რომელიც ეხება თათრის ქალის გაქრისტიანებას „ეს რა ესთქე - გაქრისტიანებასხ-თქო? უპირადად - გაქრისტიანებას კი არა, უფრო მართალი იქნება, რომ ესთქე, მოქრისტიანებას, რადგანაც ეს აქარდლები და ახალციხის თათრები ადრევე ქრისტიანები იყვნენ და მათი წინაპრები, შესხები წევრის სარწმუნოებისა და მამულის ერთგულებისათვის მუდამ მძლე ხისხლს ახედვდნენ და ღვეს კი მათი შეიღისვილები გაგვერიან, წევნი ვრთის ხისხლითა და ვრთის სორციო თანამომეფებს სარწმუნოებით, მაგრამ გულთი, ვნით, სახით და ჩვეულებით დღესაც კი ქართველობენ“ - ეს ახალციხელი კორესპონდენტია, სხვათა შორის, თავის პირველ მოვალეობას ვერ ასრულებს, რადგან სიმართლეს ვერ ამტკიცებდა, და შევითარცა დამსწრე და ამ საქმის მკონდნე, ედად ეხდი წემს თავს, ვაცნობით ყოველი ნამდვილი“, შემდეგ ავტორი ევება, თუ რა და როგორ იყო სინამდვილეში, მაგრამ ეს უკვე მორეხარისხოვანია და ამას აღარ შეეხსიანებთ. წევნის აქ შთავარი ისაა, რომ აკაკი წერეთლის ამ სიტყვებში ისმის მამულის უბედურებით გულშეპრული პატრიოტის უსახლერო ტკივლი წევნი ქვეყნის უკულმართო ბედის გამო.

მერში აკაკი აქვეყნებს თავის ცნობილი სიტყვულ-იუმორისტული ციკლის ფელეტონს „ცხელ-ცხელი ამბები“, რომელშიც იგი ვადატუნით, ალფეორიულად საუბრობს იმ შედეგ-მომხარებით, ალფეორიულად საუბრობს მის მშობლიურ ქალაქ ქუთაისის, იქნება ეს ქართული ენის საკითხი თუ ქუთაისში თავმოყრილი ბოროლა ჩინოვნიკები, რომელთაც ვრისა და მამულის საქმე არად მიაინძნიათ.

თუ 1966 წლიდან 1870 წლის ჩათვლით გახეობის მხოლოდ აქ-იქ გათვლებზე აკაკი წერეთლის სახელი, 1871 წლიდან იგი უკვე ინტერსურად თანამშრომლობს რედაქციასთან და თითქმის ყოველ ნომერში აქვეყნებს მასალებს ამ წელს გამოქვეყნებული წარბელების უმეტესობა პუბლიცისტური ხასიათისა ან მრავალფეროვანი. მისი პუბლიცისტის მრავალფეროვნებაზე მართებულად არის აღნიშნული სპეციალურ ლიტერატურაში, რომ „აკაკის პუბლიცისტური შემკიდრება მრავალფეროვანია. იგი ოსხავს სტიკებს, ნარკვევებს, კორესპონდენტებს, შენიშვნებსა და ა. შ. აკაკი თვლდება წერილის, როგორც პუბლიცისტური ვარის, ერთ-ერთ ფუნქციებზედა. მან ქართულ მეოთხედის შესთავაზა მეტად ორიგინალური რევენ-ზიები, მანვე შექმნა განუმეორებელი ციკლი სიტრულ-იუმორისტული ნაწარმოებისა: „ცხელ-ცხელი ამბები“, „ბოღვა“, „ნადელი“ და სხვ. საფუძვლიანად გააცნობიერა ფელეტონის მნიშვნელობა და მოპულარობა მოუპოვა ამ ეანრს“ (ნ. ტაბიძე, ეტოვლები, თბ. 1986წ., გვ. 262). აკაკი წერეთელი, როგორც პუბლიცისტი, სხეებისაგან გამორჩევა არამხოლოდ პროფექტულობით, საკითხთა მრავალფეროვნებით, არამედ სხარტი და მახვილი ვნით, რომელიც „ხოგვერ მწკვევ გროტესკამდე აღის“.

ახალი წიგნები

გორი ბარათი

სტალინის სახელგანთავსი, როგორც არამიანის პაპისა და მამულის მამრეული

თამარ შარაბიძე

მომხიბვლელი ამბები

პირველი წიგნი

მეორე წიგნი

1970 წლის ვახ. „დროების“ მოცე ნო-

ნიშანდობლივია ისიც, რომ აკაკის ბევრ წერტილში ჩართულია მისივე დეკსი, რომელიც ზუსტად ეხმარება ამა თუ იმ საკითხს და ამით სათქმელი სრულყოფილ შთაბეჭდილებას ახდენს.

მორიგ „ცხელ“ ცხელ ამბებში (სულ „ცხელი“) (1871 წ., N27) პუბლიცისტი საუბრობს იმ სოციალურ პრობლემებზე, რომლებიც წელში წყვეტდა ძველ გაუბედურებულ გლეხობას. მართალია, გლეხმა ბატონყმობის უღელი გადააგდო, მაგრამ ახლა მოხვედრება დაუკარგა ათასგვარმა წინიონიკმა. წერილში ჩართული დეკსი - „გლეხების ღლიცა“ კიდევ უფრო ამისაფრებს ამ პრობლემას და უფრო თვალშისაცემს ხდის არსებულ უთანასწორობას.

წერილის - „უფალი რედაქტორო“ (დროება, 1871, N28) საბაბი გამხდარა ამავე წლის მეცხრამეტე ნომერში გამოქვეყნებული უცნობი ავტორის პუბლიკაცია: „საქართველო, ძველი ქართული წიგნების გამოცემაზე“, სადაც საუბარია ძველ ქართულ ხელნაწერებსა და წიგნებზე. აქვე მოხსენიებულია თავადი ალექსანდრე წერეთელი: „ეს არ იცის, რომ თ. ალექსანდრე წერეთელს, ხაჩნერში, აუარებელი ძველი ქართული წიგნები უწევია თურმე ზანდუქსით“. ამას გაუწაწვევება იმერელი თავადი და რადგან წერილის ავტორის უნაობა უცნობი იყო, მან იგი აკაკი წერეთელს მიაწერა და თან დაამატა: „თუ ნამდვილად აკაკი წერეთლის დაწერილი არ არის, მისი აზრი ხომ მაინც არის“, ამას რა თქმა უნდა, აკაკის რეაქცია გამოუწვევია და პასუხისაგან არ დაუყოვნებია: „მეც დაწერილი ის სტატია არ ყოფილა, ეს თქვენც იცით, და რაც შეეხება ჩემს აზრებს, ალექსანდრე წერეთლის ძველ ქართულ ხელნაწერების თაობაზე, იმდელ მაქვს, რომ თქვენც და თქვეთ ალექსან-

დრე წერეთელიც შემდეგის სიტყვებიდან სცნობთ“. და მისთვის დამახასიათებელი მწარე ციკლით და მოურიდებელი ტონით საუბრობს იმ ადამიანებზე, რომელთაც „საუგდით მხელში“ ძველი ქართული ხელნაწერები და არც თვითონ ხარგებლობენ და არც საზოგადოებას ახარებდებენ.“ „მოერისათვის გაუგებარია ამგვარი პიროვნების ზნეობა და მორალე, და მათ ქმედებას მოუკვეთველ ცოდვად მიიჩნევს, რადგან მან კარგად იცის, თუ რა განძია ეს ქართველი ერისთვის, ისინი კი ვინც მხოლოდ სახელისა და დიდებისათვის ინახავს მათ „ღრსი არიან შეურაცხონ დამნაშავედ“, რადგან მათი მოქმედება, ე. ი. ძველი ქართული ხელნაწერების მითვისება და დამალვა საზოგადოებისაგან არის შთამომავლობის საკუთრების მითვისება.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ იგი პოეტი აქამდე გამოქვეყნებულ სტატიებში, უმეტესად, სოციალურ პრობლემებზე საუბრობდა, ეს წერტილი, უპირატესად, გამოირჩეულია უროვნულ-პატრიოტული პათოსით. მასში ჩანს, თუ რა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა იგი უროვნულ, ძირბეულ ლიტერატურულ შემოქმედებს და რა როლი უნდა ეთამაშა მას ახალგაზრდობის ელზრ-დაჩამოყვალბების საქმეში და ისიც ხაზად ხდება, თუ რა ედო საუფრულად თავად პოეტის ლიტერატურულ შემოქმედებას: „მეც ვიცით მხოლოდ ის, რომ მისი დამწერი ყოფილა ქართული კაცია, ჩვენის მიწის შვილი და შეუთხავეს წიგნი ქვეყნისა და შთამომავლობისათვის, მექვიდრებდა დაუწინავეს მოელი ხალხი და შთამომავლობები და არა ეკრბო ვინმე, ამის მაგალითს გვინერებს თ. დავით გუარამიშვილი, ავტორი „დაიოთიანისა.“ მეთორმეტე საუკუნის მწერალი, შემდეგის აღსარებით: „მემკვიდრედ ჩემთვის შვილი არ მოუცია, მაგრამ ვინც კი ამ წესს თხსულვას იკითხავს და იქორიებს, ისინი სულ ვეღვა ჩემი მემკვიდრეები იქნებიან“.

აკაკი უჩიხლად აღევენდა თვალს ერის საზოგადოებრივი ცხოვრების მავისცემას, არ აძლევდა ქართულ სიხლს შემოღობების, მოდინების საშუალებას. პოეტური ტალანტი პუბლიცისტის ფრონტზეც გაეხარჯა, მაგრამ იგი აქაც მხატვრული სიტყვის შეუდარებელ ოსტატად დარჩა“ (ე. მეფისაშვილი, აკაკი პატარა საქართველოა, თბ., 1990, გვ. 6).

აკაკი წერეთლის აზრით, კვში-მარიტა უროვნული მწერლის შემოქმედება ხალხის საკუთრებაა, მის-

საბრუნებელი

საბრუნებელი

საბრუნებელი

საბრუნებელი

საბრუნებელი

საბრუნებელი

საბრუნებელი

საბრუნებელი

თვის შექმნილი და მისთვის უპირფასვე განიხად ბოძებული, ამიტომაც იგი დაუნდობელია მათდამი, ვინც ამ განის ხალხს უმაღლეს, კერძო საკუთრებად უცქევიდა და თავის ნაჭკუში ნაკვეთავს: „...ა ნება ჰქონდათ, არ დაუბრუნეს სახოვადობას მისი საკუთრება და ჩვენად დაკრეილში შეინახეს!“ მივეუთენება, რომელსაც ქართული ანდაზა შემდეგნაირად ახასიათებს: „...იგი ძაღლი არც თეთრი ჰქამს, არც სხვის აჭმევსი“. არც თავის მოვარებს ინდობს და მის რუსთაველის ლექსით შწარედ ამითრახებს: „...ფილოსოფოსინი შემოკრბენ, ამახუდ ქონდათ ცოდობა, ათახად კაცი დაფასდა, ათი ათახად სრდილობა, თუ კაცი თითონ არ ვარცხ, ცუდია გვარი შევიდობა“. საყურადღებოა, რომ ამ სიტყვებს აკაკი წერეთელი რუსთაველს აკითხებს. ასეთი დაუნდობელი იყო პოეტი მათ მიმართ, რომლებიც საზოგადო საქმეზე მადლა ეიწრო-პირადელს აფეხებდნენ და ამის გამო არავითარ სინდისის ქვენჯის არ განიცდიდნენ.

ამჟვე წიწერში აკაკის შორეი ცხელ ცხელი ამბებია, რომელიც ფაქტობრივად, ხამი პატარა არაკისაგან შედგება. ერთში საუბარია უცხო ქვეყნებიდან დაბრუნებულ ხამ განაოღებულ და ნახწად ახადგაზრდაზე, რომელთა საქმიანობას ქვეყნისათვის სიყუთ არ იოუტანია. აკაკის აზრით, სწავლა-განათლება საქმეს ეერ უშედეგის, მოავარია, შესს მამულს, შესს ქვეყანას მოახმარო იგი და მის სახი, ცოთად გამოიყენოლ მეორე - პირველში გამოთქმული აზრის გაგრძელებაა. შემოქმედი კიცხავდა მათ, რომელთაც მისთვის „ახარად ქვეულ“ მამულის საქმე არად ანადლებდათ და სხვათა მუშაკობდნენ, სხვაგან იხევედნენ სახელსა და დიდებას. ამ არაკების იდეური გაგრძელებაა იმჟვე ჩართული ლექსი „...თუ რომ გინდა გახდე ია“:

„...თუ რომ გინდა გახდე ია,
კარი მუდამ გქონდეს ღია!
პატეხს სცემდე შენ უცხოებს
და მომხეს კი უშენდე ქვებს“

„...სიკულისხმოა, რომ პროზაულ ტექსტებში აკაკი ლირიკულ ლექსებს ურთავს. სოფჯერ ლექსი ნაკლებად უკავშირდება ძირითად სათქმელს, ხელოვნურად არის ჩართული სიუვეტში. მაგრამ უფრო ხშირად ამ „სიმღერებს“ ლაირმოტივად გაძლიერებისა და გამეღავნების ფუნქცია ეკისრება.

ერთი შემთხვევაში ლექსი პროზაულად თქმულის ორიგინალური პოეტური ილუსტრაციაა. რა თქმა უნდა, ახალი ნიუანსებითა და

დეტალებით.

სხვა შემთხვევაში ლექსს კონკრეტული დებულების ილუსტრაციის ფუნქცია ეკისრება, არამედ მთელი ნაწარმოების კონტენტისა. ამასთანავე ახალი ასპექტებისა და მომენტების აქცენტებით“ (ნ. ტაბიძე, ერთდუბი, თბ., 1986წ. გვ. 292-283). მოცემულ შემთხვევაში, ჩვენის აზრით, ეს ლექსი მის მიერ პროზაულად გამოხატულის ორიგინალური პოეტური ილუსტრაციაა.

ცხელ-ცხელი ამბები (რა გუნებაზუდ ვარ) („დროება“, N30) ხამი პატარა მოთხრობისაგან, ანუ ხამი იტაიისაგან შედგება. პირველში აერთი საუბრობს იმ ცხერის ფარაზე, რომელსაც თავის მცველი, ერთეული ძაღლის ყეფა მობუზრდა და ბუხუნით მოიშორა, ხოლო უკომიგოდ დარჩენილს მგელი შეჭვია, ცხერები ღმერთს შეევედრნენ, თუ ძაღლს არ დაეცობრუნებ პატარა ღმკეუი მაინც გეიბოძყო, განრისხებულმა უფაღმა კი ასე დატეხსა ისინი: „...თქვენ ისეთი ჯიშისა ხართ, რომ კუდი მოკლე გაქვხთ და რქები დიდისა და სანამ მაგ რქებს არ მოიცილოთ და ტეავს კუდის რაკამდე არ ნაგახვევენ, ვერც ძაღლს იტეუთ და ვერც კატახს. ბუღბუღის სტყენით მტერი ვის მოუვერებიოთ?“ ასე იყო და დღესაც გრძელდება ქართული ხალხის საქმეც. მათთვის თაფადებულ და ერთეულ ამბიანებს ისინი თუიდან იშორებდნენ ათასგვარი ცილისწამებით, ხოლო რიცა გააჭირდებოდათ მშველელს ეხებდნენ. ქართულთა ამ სამარცხინო სენს აკრიტიკებს აკაკი ამ არაკით.

მეორე მოთხრობაში საუბარია ერთ სწავალ, პატოსან კაცზე, რომელზეც სამართლისმოყვარე ხელმწიფესთან ათასგვარი ხაწივარი შედიოდა, ბოლოს კი აღმოჩნდა, რომ ამ კაცს მხოლოდ იმითომ ემტერებოდნენ, რომ შესარკე იყო

ახალი წიგნები

საქართველოს საბჭოთაო სოციალისტური რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის განკარგულებაში

საბჭოთა კავშირის მინისტრთა კაბინეტის განკარგულებაში

დაპირი კლინაპილის სტილის საკითხები

და „ვეელას თავის სახეს უწევნებდა.“ ხოლო შესამე არაკუმი საუბარია ავიდმოყო მხოუენახეზე და მის ორ ექიმზე ერთმა მხოუენახეზე წარუგ უსიაში, მაგრამ სასარგებლო წამელი შესთავაზა, იგი მხოუენახეში მოიბუღა. ხოლო მფორემ ტკბილი და უსარგებლო - ის კი შეფერა. პირველმა საკუთარი ნაღველი ამოიღო, თავის ცრემლებში გალესა და ისე დაამზადა წამელი, მფორემ კი გათვირა: „თუ აწვევს, ჯანაც გაეარდეს, რას დავსდევ, მე ხომ მაინც გაბედნიერებული დავმნებო“ და შარბათი გააკეთა. ეს იტავები ცხადად გვანყენებს ქვეყნის ბედლომღზე დაფიქრებულს პოეტ-პუბლიცისტის გულისნადებს და უნებლიედ გვახსენებდა ერთი სტროფი მისი ლექსიდან „მაგ შარბათში საწამლავს სება, იყოდე“. დაახ, სხედე და დაჯდომოდე საქართველოს მეკურნალი და მწარე წამელი ესაჭიროებოდა, მაგრამ ამ მეკურნალს რამდენი სიაცე, ბოროტება და დაბრკოლება ელობებოდა წინ, ეს ვეელაზე უფრო აკაკისა და ილიას ცხოვრებისა და მათი მოღვაწეობის გაცნობით ხვდება ნათელი. აკაკი წერეთელი, ისევე როგორც დიდი ილია, მოვლი ცხოვრების მანძილზე გრობდა ცრუბატონიბისა და ერთნედ ნილიბის.

არასაკლებ პრბლემბატური და მნიშველოვანია 1871 წლის N31 გამოქვეყნებული „ცხედ-ცხელი ამბები“ (კრებია წყენი სოფელი), რომელშიც პუბლიცისტი ქუთაისის საკუბრობოტო საკოსებზე საბრობს და პრობლემას განახივადებს: „ქვეყნი ჯერ არ შეისილვა ის პაზი, რომ ერთი ვეელასათვის და ვეელა ერთსათვის: მის ნაცვლად ბოდბელის ხიბრბაც „თუ მე არ ვყოფ, ქვა ქაზხადც ნუღა ყოფილაო, მისივე შედგომა ერთი ვეელას წინააღმდეგ და ვეელა ერთისა“ შეურვევლად მუფობს თავისის ბოროტ გაულენიბობით“

აკაკი წერეთელი არც ხინონიერ გაბარბებს ინგლის და მათაც საკადრისად ამბობს. სწორედ ამის გამო იყო, რომ თავად აკაკი წერეთელი ხშირად მშოური და ჯიბეცარიელი, უსახლკაროდ დაეხეტებოდა ქუთაისისა და ბოდბელის ქუჩებში და მხოლოდ ქართველი ხალხის სეყარულით თბებოდა და თავშესაფარსაც შოულობდა. ამბობილა, ვეუვოდ და ვაღრინებოდი, მაგრამ ვერაინ ვერ იტყოდა, რომ სემ პირადულზე ხელი გამეხიბობის! ვეელასაგან მოხულებულს, ბეერჯერ კარგა ადვილ, დობს რომ არ ყოფაი მისთანა, მაქალი მთავრობამ, მაგრამ, რაღა ერთხელეუ სხვა გზა შეიბნდა ამორწყელი, არ ვენი სამსახურში შევლა და დავრნი ოხრად, ანუ ვიყო, როგორც სოფერთები ამტოცებდნენ, რამდენიმე წელიწადი ყოფაი ამ ყოფაში და, როცა იქნებოდა, ვება, კ-

დეც გაბტეხილიყო, მაგრამ შართალი ნათქვამისა, მაგრამ დმერთ არ გასწირავს კაცსა სხვისგან განაწირისაო“. მეც გამომზდნენ თანამგრობონი და გამამხნვევს“ (აკაკი წერეთელი, „ამერი თავეადახავადო“, თხ. სრ. კრ. თბ., 1958, გვ. 70).

ისევე როგორც ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელიც დღენიდავ ეძებდა იმ მამულშიღლებს, რომლებიც ამ თვალდახვეულ და პირში წავაღრბებულზე ხალხს ხიბრობის გზას უწევნებდა, ამას მოწმობს მისი სიტყვები: „ჯერ კი თითო ოროარი შართლის მოქმელები და ერთეულები ეისაც ჰყოფ, იმასაც ვერ უყურებენ წყალობის თვალთ, რადგანაც მათი თვალამხვეულები ვუფლები უკადრისი ღონისძიებებს ხმარობენ, რომ ქვეყნის ის თითო-ორელი საცოდავი პირები და საზოგადოებასაც მათზე ცუდი რამ შეაფიონ თუკი მოახერხეს! რისთვის! მისთვის, რომ ემინათ, ვაი თუ შემგონებლები გამბრავდნენ, ხალხმაც მათ დაუჯეროს, მაშინ იცნობენ და წყენი ბატონობაც გათავებდო!“ რა კარგად და შართლად მსჯელობს დიდი პოეტი, ამის ცოდნა და გათავისება არც დღეს იქნებოდა ურთო.

აკაკი წერეთელი არც იმ ახალგაზრდებს ინგლის, რომლებიც უცხო ქვეყნიდან დაბრუნებისას, თავდაპირველად „შეუბრენ და დრტუნენ“ საქართველოს მფორმობაზე და ცდილობენ რაიმე იღონონ მის გამოსასწორებლად, მაგრამ „მხოლოდ კი ხასიათის სისუსტის გამო წყმდებიან და ამით დიდს შარბს აღდევენ თვალამხვევებს“. მაგრამ მას ავიწყდება, რომ ეს გამბრობის ტოლფასია და გამბრობა კი ვეელას არ შეუვლია, რადგან იგი დიდ მსხვერპლს, სოფჯერ თავის გაწირვასაც მოითხოვს, ეს კი მხოლოდ რჩეულია ხვედრია. აკაკის აზრით, ქვეყნის წინაშე წამოტრდი საკუბრობოტო კოსხეებს და სატკივარს არა შარბთ დანახვა, არამედ მხილვაც უნდა, რათა ხალხი გამოფიხზდეს. ბიების ამ რთულ გზაზე კი ახალგაზრდობას პირველი ადგილი უნდა მიეკუთვნოს: „სიტყვასაც დიდი საზრგებლობა მოაქვს და ვინც იმას ფიქრობს, რომ დაპარაკო არ გამოდის, შერცდარია!.. წვენ ახლა იმეგარს მდგომარეობაში ვარო, რომ გვჭირდება დაუფარავად პირში მირახველებიც და მაქებარიც... მოიხსენიო გურამიშვილი მაინც რას ამბობს „დაეთიანში“: „ამრახველს კი არას არბებს პირში ბრახვა, მაგრამ ქვეყნის კი მოუხდებაო...“

ეს სტატია, როგორც იოქეა, იწყება ქუთაისის პრობლემებით და შემდეგ ავტორი საზოგადო სატკივარსა და საწუხარზე გადადის. ამას თავდაც კარგად ამჩნევს და წეროლის ბოლოს ერთგვარ გამბრობებასაც უძებნის ამგვარ გადახვევას: „ნუ დამბრახავო, რომ ეს სტატია მე დაიწვეე

საკუთრად ქუთაისით და ბოლოს კი გადაეუხევი რა ეწათ! მეღას რაც აგონდებოდა, ის ესმანებოდაო და მახთანაც ქუთაისის ბედი და საზოგადოებრივი ხალხი გაუწყვეტელი ჯაჭვით არიან გადაბნული."

ასეთი იყო მისი კრიტიკულ-მახილებელი პათოსით დაწერილი აკაკის, როგორც პუბლიცისტის, ფიქრები და მისწრაფებები, რომელსაც, რასაკვირველია, იხიარებდა „დროების“ რედაქცია და მისი რედაქტორი სერგეი მესხინი. ამიტომ იყო, რომ აკაკი დიდად აფასებდა ეროვნული საქმიანობის ამ თავშეწირულ კაცს.

სერგეი მესხი ყოველთვის ცდილობდა მიეღვინებინა აკაკის გასული ქუთაისი, რაც ხდებოდა საქართველოში, რაც აწუხებდა ქვეყანას. ყველა პრობლემას, ყველა სატყუარის დღის სინათლეზე გამოტანდა და მხეჯლობის საგნად ქცეოდა. მაგრამ ყოველთვის ვერ ახერხებდა ამას, რადგან, როგორც აკაკი იტყვოდა, ცენზორის „ბეც თვალებს“ არ ეპარებოდა გასუთის მიზანი და მაშინ ეს კორესპონდენციები უფროდ იმეხებოდა და სიტყვებისა და აზრების ნაცვლად უამრავი, არაფრისმოქმედი წერტილი წნდებოდა. ასეთი დანახისრებული კორესპონდენცია 1971 წ. №32, სადაც აკაკი წერეთლის შიშით აკახელ-ცხელ ამბებში (ამ დღეებში ერთი საცოდობა მოხდა) იბეჭდებოდა. შუბლზე „ცხელ-ცხელ ამბებში“ (ახირებული კაცია თუბრეყალა არდაუჯერაძე (1871, №33)), ამ განუხორციელებელ გეგმებსა თუ მიზნებსა საუბარი, რომელსაც ქუთაისი მმართველობა პირდებოდა ხალხს და რომელთა შესრულებაზე, აკაკის აზრით „დაპარაკიც კი ზედმეტი იყო“. ამ ფელეტონში აკაკი წერეთელი დაუფარავი ხარკაზმით უამბობს გასუთის შიშობელებს აღნიშნული ნაკლის შესახებ, დაბოლოს, დასძინეს: „ეცი, რომ ძალიან უფრო ნემს კალამი და რასაც მეტს დაწერ, ის უფრო იამბობა! - „ბევრი სწერე გენაქვალე! სწერე, ენაშაქრთან და თაფლის შეღწიანო! ხომ იცი, როგორ გევიფარს შენი ნაწერიცა და შენცაო“. რამხელა ირონია ამ სიტყვებში, პოეტმა კარგად იცოდა, რომ მისი კალამი საწერელით ესობოდა მაკანს და მაგანს, მაგრამ ამას არ შეუშინებია იგი, რადგან „სახატულ ქვეული მამულის ხაფიზად“ თვლიდა თავს და მხოლოდ იმას ამბობდა, რასაც გული ეუბნებოდა.

აკაკის მწვავე სატორა არც

მეშინა, უხაქმურ ქალებს ასცდენია და მათ „კი ქალობასა“ და „კეთილ საქმიანობას“ დაიტყდა მეხად გასუთის იმვე წლის 38-ე ნომრის „ცხელ-ცხელ ამბებში“ (დიდი ხანია, რაც ქუთაისი გაიტენა ხალხით) და №41-ში გამოქვეყნებული ლექსი „აღღავერდი“.

1871 წლის 49-ე ნომრის „ცხელ-ცხელ ამბებში“ (დიდი ხანია, რაც „ცხელ-ცხელ ამბებში“) ჩართულია ორი ლექსი „ბანაკობია“ და „შუიარ დიდად დამეძებრა“. ცნობილია, რომ აკაკი წერეთელი არ თანაუგრძნობდა საადგილმამულო ბანკის დაარსებას, რადგან, მისი აზრით და შეიძლება თქვას, არც თუ უხაფუჭლოდ, ქართველობა ბანკის მოხებით, შეუშინველად დაკარგავდა ადგილ-მამულს და „ქვენ ხალხს თავის სამშობლო ქვეყანაში სამკიდრო აღარაფერი ეწუნება, იძულებული იქნება სხვისი მონა გახდეს და გადასხვაფერდეს“ (აკაკი წერეთელი, თხზ. სრ. კრ. თბ. 1950წ. გვ. 456). სწორედ ამ უპაოფიცილების გამოა დაწერილი ეს ფელეტონი და მასში ჩართული ლექსებიც და ისევე როგორც სხვაგან, ამ დეკლარაციული ფელეტონებით აკაკიმ იძლეო უფრო გააღვივრა სატირულ-თუმორისტული განწყობა, მეტი ხიბლი შემატა სტატიებს და მკითხველის განწყობას მტრად შეუწყო ხელი.

აკაკი წერეთლის პუბლიცისტურ წერილებში ხანს პოეტის შეუდრეკელი ბუნება. ამ თვალსაზრისზე ხამართლიანად არის მოთხოვნილი, რომ აკაკის პოლემიკის შინაარსი უშუალოდ ეხმაურება მიმდინარე ცხოვრების მოთხოვნილებებს და ამითაა შეპირობებული როგორც მისი აქტუალური საზოგადოებრივი მნიშვნელობა, ისე კონტრეტული-ისტორიული სახით“ (გრ. კიკნაძე, ლიტერატურის თეორიისა და ისტორიის საკითხები, თბ. 1978წ. გვ. 302).

ზემოთ მოტანილი მასალის გაცნობიდან კიდევ ერთხელ ვრწმუნდებით, რომ დიდი აკაკი არამხოლოდ თავისი მხატვრული წარმოსახვის უბალო ნიჭით არის წვენი თანამედროვე, არამედ მისი დროის ყოველდღიურ, ერთი შეხედვით, წერილმან საკითხთა პუბლიცისტის პოზიციიდან განხილვის პროცესშიც ისეთ მტკივნეულ პრობლემებს არწევს და აშუქებს, რომ აქტუალურად აღიქმება დღევანდელი საქართველოს წინაშე წამოჭრილ ცხოვრებისეულ სატყუარათა კონტრესტშიც.

საქართველოს მოგავალი თაობების სულიერების სადარჯოზე

სიმონ აბაში ბრეზნაევი

ჩვენს ქვეყანას ნიჭიერი კაცი არასდროს არ კლებია, მაგრამ ნიჭიერება როდი იყო საკმარისი. საქართველო თავისი ბედისა თუ უბედობის გამო ყველა დროში დიდად საჭიროებდა ჭეშმარიტ მოქალაქეებს, ამ სიტყვის ილიასებური გაგებით, ერისკაცებს, მამულიშვილებს. არა და დღესაც როგორ უნდა ქვეყანას მოზარე და შემომძახებელი, თავგამოდებული, უდრტკინველად მოღვაწე საზოგადო ასპარეზზე დღესაც, როცა, პოეტის თქმისა არ იყოს, ისევ დგას „დღის წესრიგში ბედი ქართლისა და ქართლის ჳირი.“

არ გადაშენებულან კატკოეები და იანოეკებო მხოლოდ გარემოს შესაფერისად ხახე იცვალეს, უფრო უტიფარი გახდნენ, ერთბაშად რომ უნდათ ერთი ხელის მოხმით მოსპონ ყოველივე რაც წმინდაა და ამადღებული. ახლა მხოლოდ ენას კი არ გვიცვლიან და გვირყევიან, არამედ საერთოდ გვინგრევენ სულიერებას და აქ ყველაზე დიდი უბედურება ისაა, ყველაზე დიდი საფრთხე იმითურ გვემუქრება საღვთისოდ, რომ ადრეულ უცხოელ „მზრუნველთაგან“ განსხვავებით ახლანდელი „მზრუნველები“ ყველაზე საშიში იარაღით არიან აღჭურვილნი - „კუროხით ეშმაკთა ძირისა“- ფულით. ფულს დახარბებული გონებით უმწიფარნი და ზნეცემული ჩვენი თანამოქმედნი შხად არიან ეშმაკს მიყვლინი, ყველაფერი წმინდა ხელყონ.

სწორედ ასეთ დროს მოვლადუნს განცება ქვეყნის ბედით შეწყუბუღლო, მომავალზე მზრუნველ მამულიშვილებს, ისეთებს, როგორიც ბატონი აკაკი ბრეჯაძე ბრძანდება.

თითქოს აკაკი ბრეჯაძე პირდაპირ XIX საუკუნის დიდ მოღვაწეთა კვალზე მოვიდა. დაიბ, თუ ვინმეს ითქმის, პირველ რიგში სწორედ ბატონ აკაკიზე ითქმის, რომ ის

ღირსეული მამულიშვილი, მწერალი, ჭეშმარიტი მოღვაწე, აბაში ბრეზაძე 70 წლისაა.

აგრძელებს ქართველ სამოციანგლო დიდ ტრადიციებს; არ იქნება გადაჭარბება, თუ ვიტყვით, რომ თავისი საქმით იგი პირდაპირი შემქმნელია დიდი იაკობ გოგებაშვილის, მისი სულის ამაღორძინებელი.

მრავალმხრივია ბატონი აკაკის მოღვაწეობა, იგი ბრძანდება შესანიშნავი მთარგმნელი, ბევრი უცხოელი ავტორი აამტკყვლა მან ქართულად; მისი მთარგმანების გარეშე წარმოუდგენელია წვენი მწერლობა ახლა, მაგრამ მაინც მისი მთავარი მოწოდება, მთავარი საზრუნავი ქართველი უმწიფელების სულიერების სადარჯოზე დგომა, ბატონმა აკაკიმ იმთავითვე აირჩია ეს კუთხე. მზრუნველი საქმე, როცა თავისი მოღვაწეობა საბავშვო და ახალგაზრდობის ჭეშმარიტ სულიერ კერას - გამომცემლობა „ნაკადულს“ დაუკავშირა.

ბატონმა აკაკიმ იმთავითვე გაიცნობიერა, რომ ყველაზე უფრო საჭიროა სათავესთან დგომა, სადაც ერის მოზარდი თაობის გონებაში და გრძობაში პირველად უნდა აიფიქსირდეს, უნდა მიიღოს პირველი საზრდო სულისა და ხორცისა. სწორედ სათავესთან დადგა ბატონი აკაკი თავისი „ციციანთელათი“ და თავისი „საკითხავით“, რომ არ ამდგრეულიყო და სათაყიდან აშკარა და შეურყენელი წამოხვლიყო ნაკადულში.

XIX საუკუნის დიდი მოღვაწეთა დარად ჩვენს დროში ბატონი აკაკი საქმით გვიშინა-არსებს, რომ უმწიფელების სულიერი ძალები უცხოურზე და შორეულზე, მით უფრო საგუ-ეოსზე, არ უნდა ავიარჯიშო, ვიდრე ძირი არ გაუმარტებია იმის დაუფლებით, რაც მასლობელია მისთვის, რაც ვარს არტყია, რაც მისი ლეიბია და თავისიანი.

ბატონ აკაკის უნდა, ყველა

ქართველ მშობელს, რომელმაც ახლა რუსული ძალიან ადვილად გაიკვალა ინგლისურზე, დღესაც გაუსივრებენოს ის, რასაც ილია, აკაკი, იაკობი ჩააგონებდნენ ქართველებს, რომ უდავანოდ გონების გახსნა ბავშვის ყოველად შეუძლებელია, სხვაგვარად სწავლება, უცხო ენით იმთავითვე დატვირთვა, გონების დანიგვრის, სულის დახშვის, დათრევენის სახსარი აღმოჩნდება მხოლოდ.

ბატონი აკაკის „საკითხავნი“, მისი „ციციანათელა“ წვენი ქვეყნის ფლორისა და ფაუნის, მისი დიდი ისტორიის, მისი გზირების ცოდნის და სიუ ვარულს აძლევს არა მარტო ემწავილებს, არამედ მოხრდილებსაც, ერთი სიტყვით, ყველას, ვინც მათ ეხიარება.

სამოციანელთა დარად ბატონი აკაკის ხამლეაწყო პროგრამა ასეთია: „აკაცს გულში უნდა გამოეკვანისო მისი სამშობლო, გზა უნდა გაუხსნა, რომ არა თუ შეისწავლოს, არამედ შეიყვაროს სამშობლო, მისი განსხვავებული თვისება, მისი განსაკუთრებული ხასიათი. ნუ გვერებათ ამით პროვინციულ პატრიოტიზმს უმართავი ხელს. ამ გზით და მხოლოდ ამ გზით შეიძლება ადამიანს გაუმეორათ ფეცუები სულიერი ძაღ-ღონისა. ეს ფეცუები მისი სამშობლოს მიწა-წყალშია, მის მომეტე განსაკუთრებულ ხასიათშია, მათ ისტორიაში. ყველას ხასიათრულად უნდა მიანდეს, როცა ადამიანი პოულობს განსაკუთრებულ თვისებას თავისი ქვეყნისას... ადამიანი მხოლოდ თავისი ერის სიყვარულში სწავლობს პატივისცემას სხვა ერისას, მისი ისტორიისას.“

ერთიც საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ბატონმა აკაკიმ ხათანაშრომიოდ იხმო ქართული ინტელიგენციის, სწავლულთა ხაუკუთესო ნაწილი და თავის საქმიანობაში ჩააბა. ამ მხრივაც დიდი გულსხერი და სიმტკიცე გამოიჩინა ბატონმა აკაკიმ, როგორც დიდი მწერალი იტყვოდა, „კრინის ქალამნებ ჩაიკვა, კრინის ვოხი აიღო ხელში“ და ყველას უშუალოდ მიჰყოხა: ყველას დააეღა ის, რაც მას სხვაზე უკეთ შეეძლო და უნდა გაეკეთებინა. ბატონი აკაკის შეგულებული ავტორი არაა საქმარისი თავისი საქმის მცოდნე იყოს, ის სულით უნდა იყოს შინაგანად განათებული და ეროვნულად მომართული; მას, მის სიტყვას გაურყენელი ბავშვების, ემწავილების გულებთან

აკაკი ბრვეების გახეთისა და „საკითხავთა“ ავტორები ბატონი აკაკის უშედავათო საქმართი არიან გასომილ-აწონილინი და... აქედანც ერთგვარად ფიცქვრცხლნაჭამნიც. ამადაც ვამიყვება ყველას მის გვერდით ყოფნა.

ბატონმა აკაკიმ არა მარტო წვენ მოგვცა ასპარეზი ემწავილებთან, ახალგაზრდებთან მის-სივლელად, არამედ საკუთრივ იხინი, წვენი ემწავილები გამოიწვია, თავისი დიდი საქმის თანამონაწილედ აქცია; ნიჭიერების, დაფარული შესაძლებლობების გამოვლენის ასპარეზი მისცა.

რა გულის დეღუთ აბარებენ „ციციანათელას“ რედაქტორ-გამომცემელს თავიანთ ნახ-ატებს, დექსებს, მოთხრობებს, გამოცანებს, შარადებს ემწავილები, რა მოუთმინლად მოვლიან გახეთის ყოველ ახალ ნომერს.

გაიფოს დრო, დაეაქცაინებთან, დაქაღდუ ბიან „ციციანთელასზე“ — საკითხავებზე გაზრდილი თაობები, თავიანთ საქმიანობაში წინ წიშლვარებენ იმ მადლს, რაც მათ გულებში ბატონმა აკაკიმ გააღვლეა. ბატონ აკაკისაც ეს იმედი ასულდგმულებს.

დიდ პოეტურობასთან, ერთგვარ ბევრვრ გულუბრყვილობასთან, უწყინარობასა და გონებაამოვლებულობასთან, იმ ძირფას თე-სებებთან ერთად, რაც ასე საჭიროა მოხარდუ-ბზე მოიქრადი ადამიანისათვის, ბატონ აკაკის გამოარჩევს კიდევ დიდი სიმწოდე და იმედით ხაუხე მოვლინის გრანობა, რამდენადაც „გამოუსწორებელი“ ოპტიმისტი ბრძანდება იგი, სჯერა, რომ სანათლ-საქმეველი თავის უხას არ დაკარგავს და რომ კუთლი დეწალი უსათოდ გამოიღებს ნაყოფს, რომ მის საფიცარ ქვეყნას სამიღლო წვრილშეიღინი წამოხსრვებთან, რომელ-თა ზრუნვის საგანი ყოველთვის იქნება სამ-შობლო. სწორედ ეს რწმენა აძლევს ბატონ აკაკის იმ დიდ ძაღას და ენერგიას, რაც ასე საჭიროა წინაღობათა დაბლევასას, რაც ბატონი აკაკის რინდულ ერთგულებას, მის ფათერაკუ-ბით აღსავსე ცხოვრებას თან ახლავს.

დაე იღლვერძელოს ბატონმა აკაკიმ, რათა დიდხანს, ძალიან დიდხანს შეძლოს კუთლის თესვა. უმრავლოს ბატონ აკაკის თანამოაზრენი, მიმბაძველნი, მადლიანი აღზრდილები და მოწა-ფენი.

ისეთი მძიმეები ბუნების პირველებისათვის, როგორც წყნარი თბილარი ბრძანება, ეს ასაკი შემოქმედებითი სიმწიფის ზეინტში ფოინის ფახა, ხეცოთის თესვაში განვლილი წლები კი ახალი ხახიც-ოცხლო ძალებით აღვსების წლებით ივლებს.

ბატონი აკაკი თავისი ენერგიით, მუხლანაურული შრომით გვაფინებს XIX საუკუნის იმ დიდ სამოციანელებს, რომლებიც ნათელ წითთან ერთად გამოიზრდნენ, ვადაქრონის თქმით, „მხლერი, ღონიერი, მშრომელის ტემპერამენტით.“ აკაკი ბრეგაძე ამ დიდებულ წინაპართა ღირსეული მემკვიდრეა და არა მხოლოდ მრავალი ხასიათგული ვრონული საქმის წამოწყების ორგანიზატორი, არამედ მისი პრაქტიკული რეალიზატორიც. შრომისა და შემოქმედების მაღალი კულტურით დაჯილდოებულ ამ ნათელ კაცს აქვს „ში და უნარი“ იმისა, რომ დიდი ვრონული პაოსოთი ხსებოც აანთის და ხართის წყენი ხაღვის მომავლისათვის ღირებულ შრომაში - თავდაც თაგამეტებით იშრომის და ხსეც ამუშოს. ამ ნიშნითაც ბატონი აკაკი ბრეგაძე ჭეშმარიტი სამოციანელია, იღინდაც XX საუკუნის სამოციანელი.

ამბობდაცა, რომ მისი ხახელი XX საუკუნის მნიანი წლების მაღალი ნიჭით მაღლმოსილ, სიახლის დამკვიდრების წურვიდით აღსაფხე იმ მწერალ-მოდელავთა ხახელების გარშოცვაში მოიაზრება, უახდესი ქართული კულტურის ელიტას რომ აქმნიან.

ბატონი აკაკი არა მხოლოდ წუნს, არამედ ყველა თანამედროვე ქართულის თვალში, პირველყოფილისა, ქართული „წიგნის ჭეშმარიტი რაინდია.“ მისი ნათელი გონება, რუდუნება და პატიოსნება გამოიზრეულ ხიბლს სუნს არა მხოლოდ „ქართული მწერლობის“ ბრწინვალე ტომეულებს, რომლის

თბილისი სიბრძნის მთლიანობა (გაზაფხობი)

გამოცემა კვლავ გრძელდება, არამედ ყველა იმ წიგნს, რომელიც მისი გარჯითაა გზადლოცვილი. ამ მხრივ, განსაკუთრებით აღსანიშნავია ბოლო ათი წლის მანძილზე გამოცემა უმწვენიერესი საკითხავი ათბომეული და „ციცინათულა“, ნათელ სხივს რომ პუნის გამოცემა გონების. ამ გახეთში გაბრწინებული მახალი ბატონი აკაკი გვევლინება არა მარტო ბავშვთა პოეტური ნიჭის უბადლო ხელგეციონერად, არამედ თავისი საქმით მოუდღვლად შეახსენებს ღირსეულ თანამემულებებს ერთად ბნულ სოროქსში შემხერად გზადამრეულ ქართულებს დიდი ბრძენკაცის ანდერძს: „წარსულის გარეშე აწუხო უყვეხო ნურგია“ (ი. ჭაჭავაძე) და რომ ყოველი ქართულის ელია სიცოცხლე გააშინაარსოს ერთი აზრით - რასაც ვაკეთებთ, ვაკეთოთ მხოლოდ და მხოლოდ „საქართულოსათვის! საქართველოსათვის!“ ამ მრწამსით ცხოვრებაა სწორედ XXI საუკუნის ცოდვილ სამყაროში წყენი გადარჩენის პირობა...

კიდევ მრავალსა წელსა გვევაწოთ ბატონო აკაკი სალოცავი ქვეყნისათვის და მარადგამს ბრძინებულებით „მაგალითი ყრმათა.“

ახალი წიგნი

საქართველო

ქართული მწერლობის

11

233/4

საქართველოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ინსტიტუტის დირექტორის წინადადება
საქართველოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ინსტიტუტის დირექტორის წინადადება

18.11.05
№241

26.01.06
№2/13

30.01.06
№10

პედაგოგიკულ ფაკულტეტზე
ქართული ენის სასწავლო-
სამეცნიერო ინსტიტუტის შექ-
მნის შესახებ

ივანე ჯავახიშვილის სახე-
ლობის თბილისის სახელმწი-
ფო უნივერსიტეტში მიმდინარე
საგანმანათლებლო რეფორმის
შესაბამისად ქართულის, რო-
გორც სახელმწიფო ენის, სწავ-
ლებისა და შესწავლის პროცე-
სის საერთაშორისო სტანდარ-
ტების დონეზე წარმართვის
მიზნით, ებრძანება:

1. შეიქმნას თსუ პედაგო-
გიკულ ფაკულტეტზე ქართუ-
ლი ენის სასწავლო-სამეცნიერო
ინსტიტუტი ძველი ქართუ-
ლი ენისა და ახალი ქართული
ენის კათედრების, ონომასტიკის
სამეცნიერო კვლევითი დაბო-
რატორიისა და სამეცნიერო-
კვლევითი დაბორატორია ორი-
ონის ბაზაზე.

2. დაინშნოს თსუ ქარ-
თული ენის სასწავლო-სამეც-
ნიერო ინსტიტუტის დირექტო-
რად ფილოლოგიის მეცნიერე-
ბითა დოქტორი, პროფესორი გი-
ორგი გოგოლაშვილი.

3. დავეალოს ბნ გიორგი
გოგოლაშვილს ერთი თვის ვა-
დაში წარმოადგინოს ინსტიტუ-
ტის დებულება დასამტკიცებ-
ლად.

4. კონტროლი ბრძანების
შესრულებაზე დავეალოს რეკ-
ტორი მოვალეობის შემსრულე-
ბლის მოადგილეს, პროფესორ
ლევან გორდენაიას.

საფუძველი: ძველი და ახა-
ლი ქართული ენის კა-
თედრების წარდგო-
ნება.

ავთანდილ არაბულისა და
რამაზ ქურდაძის

დაინშვნის შესახებ

1. დაინშნოს ა/ვლის 3
იანვრიდან პროფესორი ავთან-
დილ არაბული ქართული ენის
სასწავლო-სამეცნიერო ინსტი-
ტუტის დირექტორის მოადგი-
ლედ, საზოგადოებრივ საწესი-
ბზე.

საფუძველი: ქართული ენის
სასწავლო-სამეცნიერო ინსტი-
ტუტის დირექტორის
წარდგინება.

2. დაინშნოს ა/ვლის 3
იანვრიდან პროფესორი რამაზ
ქურდაძე ქართული ენის სას-
წავლო-სამეცნიერო ინსტიტუ-
ტის სწავლულ მდივნად, საზო-
გადოებრივ საწესიგებზე.

საფუძველი: ქართული ენის
სასწავლო-სამეცნიერო ინს-
ტიტუტის დირექტო-
რის წარდგო-
ნება.

ივანე ჯავახიშვილის სახე-
ლობის თბილისის სახელმწი-
ფო უნივერსიტეტის ქართული
ენის სასწავლო-სამეცნიერო
ინსტიტუტის დებულების დამ-
ტკიცების შესახებ

1. დამტკიცდეს ივანე ჯა-
ვახიშვილის სახელობის თბი-
ლისის სახელმწიფო უნივერსი-
ტეტის ქართული ენის სასწავ-
ლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის
დებულება (თან ერთის).

2. კონტროლი ბრძანების
შესრულებაზე დავეალოს ად-
მინისტრაციის ხელმძღვანელს
ბატონ კ. კორსაიას.

ჩვენი ჟურნალის 2005 წლის 1-3 ნომერში წერილი გამოვაქვეყნეთ „გადი ქართული ენისა მესამე ათასწლეულის კარიგჭესთან“. მკივე ფაქტავზე ვსაუბრობდით იმ წერილში:

- ✓ **არსაოკვა შეწყვიტა** საქართველოს პრეზიდენტთან არსებულმა ქართული ენის სახელმწიფო კომისიამ;
- ✓ პარლამენტში **ადარ არსაოკვს** ქართული ენის ქვეკომიტეტი;
- ✓ **გააუქმეს** ენის სახელმწიფო პალატა;
- ✓ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში **შემიირდა** ქართული ენის საათები;

უმადლეს სასწავლებლებში ქართული ენა **ადარაა სავალდავლო** საგანი;

არ სრულდება რეკლამის კანონის იმ პუნქტების მოთხოვნები, რომლებიც სახელმწიფო ენას ეხება;

საქართველოს რადიოსა და ტელევიზიაში **დაიხურა ყველა გადასემა**, რომლებიც ქართული ენისადმი იყო მიძღვნილი;

პრესის კანონში ენის შესახებ **სიტყვა არაა თქმული**, ამიტომაც განუკითხავად ირღვევა სალიტერატურო ენის ნორმები...

ამ ფონზე ქართულ უნივერსიტეტში ქართული ენის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის შექმნა დედაენის საქმის წაღმა შემოგრუნავად გვესახება. დედაენის წინაშე მდგარი პრობლემების მოგვარების დასაწყისი ყოფილიყოს ეს სასიკეთო ნაბიჯი!..

